ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă

■ Anul XXIII (LVII) ■ Nr. 8 (494) ■ August 2023 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

VINCENT VAN GOGH - Doi îndrăgostiți

Ioan Marchiș

MEMORIA ATAVICĂ

Artistul plastic nu decupează și nu transmite prin opera sa mesaje (texte) verbale. El decupează din memoria noastră, cu ajutorul imaginarului, imagini și sentimente inedite, coborând până în straturile ancestrale ale ființei iraționale, aducând de acolo din lumea instinctului energii pure, autentice, inedite, nealterate, atavice.

Cel puțin aceasta este tendința și voința curentelor moderne și postmoderne (recuperare a energiilor primordiale).

Mesajul plastic non-verbal umple Vidul Primordial (Noaptea Începutului) unde materia se naște și este doar o forță, o mișcare, un vârtej, o vibrație. De aceea, mesajele verbale vin doar din ,,istoricitate", pe când cele non-verbale urcă din abisurile Primordialității.

Artistul plastic este un recuperator de memorie non-verbală. Nu există memorie fără limbaj. Cu atât mai mult, lumea pe care limbajul plastic o scoate la suprafață nu poate fi distilată în cuvinte. Ea este energia sufletului animal, a sevelor vegetale, a memoriei pietrei, a geometriei mineralului, a ordinii cosmice. În corpul imaginarului există organe specializate pentru percepția atât a semnelor verbale, cât și a celor non-verbale. Să nu subestimăm forța simbolurilor numai pentru că ele nu se pot verbaliza. Tot ce nu este strict verbal este profund emoțional, căci dincolo de explicația pe care o dă limba există comprehensiunea, înțelegerea, și aceasta înseamnă cunoaștere cu inima, vibrație emoțională, iubire.

Forța limbajului non-verbal (pictura, sculptura, grafica, muzica, dansul etc.) asupra imaginarului este uriașă, căci numai ele (semnele non-verbale) sunt încărcate cu emoție și trăiri nelimitate.

Dacă limbajul verbal este cel al rațiunii și al conștiinței construind la nivel mental memoria istorică și cea biografică, subconștientul nostru depozitează o memorie care nu se poate ,,distila"logic întrucât este un limbaj non-verbal.

Unde nu există limbaj, nu există memorie, așa că subconștientul nu eliberează sub presiunea imaginarului un limbaj verbal și o memorie ,,citibilă" logic, ci o memorie a imaginii atavice.

Memoria atavică este memoria care stoarce energiile primitive și primare din subconștientul nostru (Eul ascuns) și transmite la suprafață uneori biologic, alteori imaginar vibrațiile și energiile regnurilor trecute prin evoluție până la minerala energie cosmică de la începutul lumii.

În acest context teoretic al discursului despre ,,memoria atavică", vom încerca să încastrăm tendința plastică a celor zece sculptori ce formează grupul ,,ANDEZIT": ILIE BOSTAN, VLAD CIOBANU, MAXIM DUMITRAȘ, PETRE VIRGIL MOGOȘANU, ANA-MARIA NEGARĂ, BOGDAN PELMUȘ, IOAN POP-VERETA, MARCEL STANCIU, FLORIN STREJAC, CONSTANTIN ȚÎNTEANU.

Sculptura lor nu se plasează în universul fizic epidermic, în figurarea unei lumi descriptive a suprafeței obiectului plastic, ci se plasează în anatomia non-vizibilului, se construiesc pe o memorie intuitivă, care coboară din imaginar.

În acest fel, sculptorul ecorsează vizibilul recognoscibil și face anatomia non-vizibilului, a emoțiilor pe care acesta le transportă în realitate.

ILIE BOSTAN. Desprins dintr-o lume mitologică în care imaginarul descătușează ,,animalele nocturne" create în ,,illo tempore", personajul ecvestru al sculptorului, întipărește un cadru fantastic, în care călărețul și calul se sprijină amândoi pe cele două picioare subțiri ale omului, într-o declarație de răsturnare a gravitației lumii reale și de înserare într-un halou imaginar. Fragmente din trupul unei balene sau al unui animal preistoric stau aici pe soclu ca să emită nemaipomenitele sunete ,,neauzite" , aduse aici în prezent din negura veacurilor prin eliberarea memoriei atavice ascunse în subconștientul artistului. Nefiind recognoscibilă, forma își strigă, își urlă singurătatea cosmică într-un continuu vaiet metafizic.

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute Ospățul bucuriei

■ **Norocul meu a fost că am scris. Dacă nu mă refugiam în scris și în rugăciune, ar fi fost nespus de greu pentru mine. Nu știu alții cum sunt...**

■ **Strămoșii noștri, așezați în răscrucea furtunilor, au înfruntat neamurile fără rădăcină și rod binecuvântat. Iar noi am rămas unde am fost semănați de Dumnezeu. Credința statornică a moșilor și a strămoșilor noștri ne-a hrănit în toate veacurile și ne-a proptit aici pentru totdeauna.**

■ **Fuga de năravurile rele ale oamenilor aduce bucuriile sfințeniei!**

■ **Avem bucuria de a primi iertarea de la Dumnezeu doar atât cât iertăm și noi celor care ne-au greșit nouă. De fiecare dată, când rostim Rugăciunea Domnească, Tatăl nostru, și ajungem la cererea: „Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri", ne pecetluim pentru totdeauna viața noastră, atât aici, pe pământ, cât și în lumea în care vom merge.**

■ **Ofensa: meteahna incultților necivilizați!**

■ **Liberul arbitru fără Dumnezeu este o ecuație falsă. Liberul arbitru este o fiară sălbatică ce trebuie domesticită mereu pentru a fi pe drumul cel bun.**

■ **Cine iartă este un pic din Dumnezeu! Cel mai anevoios lucru este a avea disponibilitatea de a ierta oricând, pe oricine și pentru totdeauna.**

■ **Medicamentul cel mai important pentru organismul nostru, pentru mintea și pentru inima noastră, este bucuria. Suntem mai frumoși, mai sănătoși, mai aproape de Dumnezeu când suntem veseli.**

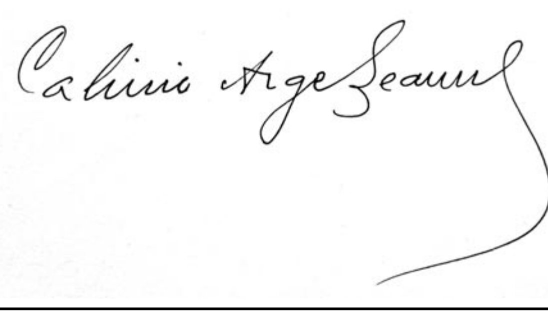
■ **În adânc de înțelegeri dumnezeiești, Iisus ne cheamă și azi la ospățul bucuriei, aici, pe pământ și în cerul cerurilor!**

■ **Carpații României sunt candelabrul trimis de Dumnezeu din cer, pentru a lumina mintea acestui neam binecuvântat, pentru a putea răbda orice martiriu și a rămâne veșnic curat la suflet.**

■ **Să nu strâmbăm nimic în natură. Să ne comportăm ca în mărețul Templu al lui Dumnezeu.**

■ **Delicatețea oamenilor m-a fascinat totdeauna! Este o mare bucurie să întâlnești, să lucrezi și să te bucuri să ai în preajmă ființe care nu te pot vătăma. Ce bucurie ar fi, dacă toată lumea ar fi ca mama!**

■ **Supunerea, ascultarea și înfrânarea, tripticul desăvârșirii!**

actualitate

Gheorghe Grigurcu

„Când termin un caiet”

■ „Curiozitatea”: interesul pentru ceea ce e eterogen, tranzitoriu, derutant, o frivolitate a cunoașterii. Scade la senectute în paralel cu reducția funcțională a organelor senzitive.

■ Tinerețea: un joc al ființei cu sine, senectutea: o obligație a ființei față de sine, maturitatea: un arbitru al lor, deseori neatent, gafând.

■ Senectute. Un Paradis alcătuit din resturile Paradisului, un Infern alcătuit din resturile Infernului.

■ „Geniul e poate față de talent ceea ce e instinctul față de rațiune” (Jules Renard).

■ Autorii care au trăit înaintea mea ori pe care n-am avut prilejul de a-i cunoaște în carne și oase tind a ieși din real. A căpăta pentru subsemnatul avantajul unor ficțiuni, devenind principalele personaje ale propriei lor opere. Abstrageri posedând caracterul conjugat al stabilității lor aidoma unui text și totodată al libertății perceptive cu care abordăm acel text. Eterice entități interferând cu ființa cititorului într-o strădanie de mutuală confirmare.

■ „Scările unui minister sunt locul în care cei care ajung cu întârziere se întâlnesc cu cei care pleacă mai devreme” (Clemenceau).

■ O durere morală e una gravă, indiferent de motivele care o generează. Cazuistica sa nu e o terapeutică așa cum se crede uneori, ci doar un deferent act de recunoaștere.

■ Când termin un caiet al prezentelor însemnări, am simțământul că părăsesc o locuință care mi-a devenit familiară, intrând de la sine în amintire. Oare cum mă voi simți în următoarea?

■ „Mă grăbesc să spun că în ceea ce privește experiența divinului, nu sunt deloc înclinat către confidențe, și aceasta cu atât mai puțin cu cât în acest domeniu confidențele nu înseamnă nimic, deoarece ele țin de ceea ce nu poate fi revelat. Dar, așa nedemn cum sunt, ceea ce nu poate fi pus la îndoială este că mi s-a întâmplat să am această experiență, adică să fi fost luminat de o revelație care – sunt sigur de asta – nu venea din mine însumi, căci fusesem invadat de o chemare, de o puritate, de o plenitudine care depășeau cu mult ceea ce puteam gândi, concepe și simți” (Gustave Thibon).

■ Un coleg de liceu sau de facultate, în genere un om pe care l-am cunoscut la vârsta tinereții și nu l-am revăzut de atunci, mi se pare fixat într-însa pentru totdeauna. Nu mi l-aș putea imagina ajuns la anii mei actuali decât ca un copac înflorit între troiene de zăpadă. Un factor al realului transpus într-unul spectral al vieții lăuntrice.

■ Gabriela Firea despre alegeri: „Când iese din urnă, alegătorul trebuie să-și dezinfecteze mâinile”. (9 septembrie 2020, la un post tv.).

■ Senectute. Renunți la tot mai multe lucruri pentru a nu-ți da seama că renunți treptat la tine însuți. Din fericire?

■ Uneori îți apare în minte un gând într-o nouă versiune verbală, astfel încât ai impresia a fi el însuși nou. Nu cumva ceea ce numim formă poate reprezenta în lumea speculațiilor factorul decident al noutății ca în lumea modei?

■ În Australia, la Sydney, pisicile au interdicție de circulație. De la apus până în zori, ele sunt închise în casă pentru protecția falangerului comun și a altor animale indigene.

■ Trăind, te sacrifici chiar prin acest fapt pe tine însuți. Murind, s-ar putea să nu mai ai ce sacrifica.

■ Melancolia cu imemoriale obârșii a unui copac autumnal desfoliindu-se, predecesor al melancoliei lirice.

■ „E drept, cunoaștem din totdeauna ceea ce vom iubi cândva. Iar unii spun că trebuie să cunoști ca să iubești; alții, că trebuie să iubești ca să cunoști, când de fapt în perspectiva perfecțiunii, a iubi și a cunoaște sunt unul și același lucru. Poate că l-am iubit cu o iubire egoistă, ca pe-o ființă de care ai nevoie și în care iubești mai ales ce-ți lipsește: adaosuri tulburătoare, minciuni pioase ale inimii care exprimă, una peste alta, un adevăr particular mai important decât acel adevăr general pe care toți îl invocă și nimeni nu-l trăiește” (Denis de Rougemont).

■ Șansa unei neîmpliniri pe care o asimilezi, pe care o faci parte integrantă din tine.

■ „Într-un colț de stradă, o doamnă cu un coș de zambile acționa cu rigoare, implementând o strategie de marketing agresivă, însă extrem de eficientă, judecând după numărul de cumpărători pe care îi avea prin preajmă: «Luați flori antirăzboi»” (Dilema veche, 2022).

■ Atracția unora dintre noi sporind cu timpul pentru lucruri mărunte, pentru detalii, nuanțe, „chichițe” s-ar explica eventual prin aceea că ele îngăduie intuiția unor întreguri, că sunt mesagerii de-o exemplară discreție ai acestora, contopind penumbra lor devotată cu penumbra dubitativă a conștiinței noastre.

■ Scriptor. Operația delicată care-i stă în față, cea de-a distinge simplitatea de truism.

■ „A nu te gândi la nimic” poate însemna a te putea gândi la orice. Aparenta suspendare a meditației reprezintă uneori libertatea de care dispune aceasta în raport cu motivele pe care se poate aplica.

■ „Primul dicționar care a explicat semnificația pe care o poartă florile, numit Le *Langage des Fleurs*, a fost publicat la Paris în 1819. Acesta a devenit un instrument foarte popular în rândul claselor mijlocii și superioare ale societății victoriene. Răsfoim printre... petale. Dragostea romantică și pasiunea erau simbolizate de trandafirul roșu (istoria continuă), în timp ce trandafirul alb era echivalent cu dragostea inocentă, iar narcisa cu cea neîmplinită. Macul roșu semnifica amintirea, pomenirea și gălbenelele vorbeau despre cruzime, gelozie sau chiar moarte. La polul oarecum opus, floarea de măr simboliza noroc, prosperitate și belșug, iar trandafirul galben era echivalentul prieteniei. (...) De obicei un pretendent curta o femeie oferindu-i un buchet discret format din câteva flori înconjurate de ierburi decorative (cunoscut sub denumirea de tussie-mussie). Răspunsul putea fi afirmativ sau negativ – așa-i de când e istoria. Se decoda astfel: dacă destinatara accepta buchetul cu mâna dreaptă însemna da, iar dacă-l primea cu mâna stângă însemna nu. Conversația devenea uneori și mai complexă. Dacă cea care primea florile le îndrepta spre inimă arăta reciprocitatea sentimentelor, iar dacă, într-un scenariu mai puțin fericit, întorcea buchetul în jos, comunica un refuz ferm” (Dilema veche, 2022).

■ Scriptor. Există idei care nu se văd la lumina zilei, ci doar pe un cer nocturn, aidoma astrelor.

■ Scriptor. Textele sale laconice, chiar dacă nu sunt puține, îi pot da senzația că a scris insuficient, că își economisește ființa în vederea unui text amplu. Fără să aibă câtuși de puțin certitudinea că acesta va veni vreodată sub condeiul său...

■ Strania pentru subsemnatul legendă a „bătrâneții senine”. Postura ta de „ființă împăcată” o poți vedea doar într-un trecut foarte îndepărtat. Viitorul e o coală albă.

■ „În comparație cu planta, rădăcina are un aspect demonic. Se simte din înfățișarea ei că ea este eminamente organul efortului. Rădăcina este aceea care luptă cu substanțele, aderând și eliminând. Acolo în rădăcină e marea sete și pasiune. Acolo e locul secret al productivității. De acolo se pun în mișcare sevele. Evadând în metafizică, s-ar putea afirma că «rădăcinile» Lucrurilor sunt mai demonice decât Lucrurile” (Blaga).

■ Amintirea: o durere euforică. Memoria: o relatare anafectivă. Între ele un raport precum cel al ființei cu birocrația.

■ Niciodată oamenii „cu funcții” nu m-au privit cu simpatie. De la începutul studenției până azi. Să fie din pricina faptului că n-am avut nici o atracție pentru „putere” în afara celei a textului, a vieții lăuntrice cât o putem surprinde, frecvent oximoronică în raport cu restul lumii, reflectată în text? A unei „independențe” derivate din postura literară asumată, care l-a făcut pe Cornel Regman să-l numească pe cel care sunt așa cum sunt un „critic incomod”? Deținătorii puterii apar îndeobște anturați de oameni servili, așteptând să se răsfrângă și asupra lor fasciculul de autoritate de care beneficiază cei adulați. E drept, nu o dată traseiști. Cu o similară rezervă m-au privit și acești componenți ai camarilei, firește explicabilă.

■ „La bătrânețe obișnuințele noastre devin, ca și vinovățiile, mai rigide. Numai principiile devin mai elastice. Dar această elasticitate e tot un fel de scleroză” (Fr. Bacon).

■ Se întâmplă să aproximezi anume percepția unui lucru spre a-l putea lua de la început.

■ „Putem constata numai prin intermediul psihicului că divinitatea acționează asupra noastră, dar nu suntem capabili să distingem dacă aceste acțiuni provin de la Dumnezeu sau de la inconștient, adică nu se poate stabili dacă divinitatea și inconștientul constituie două entități diferite. Ambele sunt concepte-limită pentru conținuturi transcendentale. Se poate constata însă empiric cu suficientă probabilitate că în inconștient există un arhetip al totalității, care se manifestă spontan în vise etc. și că există o tendință independentă de voința conștientă de a raporta alte arhetipuri la acest centru. De aceea nu pare improbabil ca arhetipul totalității să aibă în sine o anume poziție centrală care îl apropie de imaginea lui Dumnezeu. Asemănarea este subliniată mai ales și prin aceea că arhetipul produce o simbolistică ce a caracterizat și exprimat divinitatea dintotdeauna” (C. G Jung).

■ Timpul devine insuficient când ai multe treburi și mai cu seamă la senectute. A.E.: „Cum așa? Ce ai mai avea de făcut la senectute?” Totul.

■ Senectute. Ți se „descoperă” și în prezent unele lucruri până realizezi că ele nici n-au fost acoperite. Au stat mereu în bătaia soarelui, dar tu nu le-ai băgat în seamă.

■ Să fie senectutea ultimul vis major de care pot avea parte limitele ființei?

■ De câte ori nu ni se alcătuiește viața din fleacuri, doar din incorigibile fleacuri. Oare la fel ni se va alcătui și moartea?

■ „Ei râd de mine că sunt diferit. Eu râd de ei că sunt toți la fel” (Kurt Cobain).

■ Cinismul: o abatere de la condiția gratuită a umorului, o împingere brutală a acestuia în tendențiozitate. Un umor trădat.

■ „Cine vrea să se amețească până la insensibilitate, să se «îmbete», procedează altfel decât cel care vrea să se «cherchelească», în felul petrecărețului. El nu alege societatea, ci solitudinea. (...) Cel care se droghează puternic și regulat e silit s-o facă în secret, chiar și pentru că drogul provine aproape întotdeauna din surse obscure. Savurarea lui conduce într-o zonă a ilegalității. Prin urmare, este semnul unui început de anarhie, când drogații de acest fel nu se mai sfiesc de publicitate. Așa puteau fi văzuți prin cafenele după primul război mondial toxicomani care «priveau țintă în gol». (...) Baudelaire, care numește hașișul «o armă pentru sinucidere», menționează între alte efecte răceala extraordinară simțită după savurarea drogului, pe care el îl numără în «clasa bucuriilor solitare». Acest îngheț, pe care îl produc și alte halucinogene, nu este numai de natură fizică. Este și un semn al singurătății” (Ernst Jünger).

■ În realitatea morală, o opinie „neutră” asupra unei persoane mă tem că nu e cu putință. Termenul indică o rezervă care uneori poate scăpa propriei tale conștiințe. Să intervină un realism ancestral al ocolirii unor primejdii virtuale?

■ Pentru unii morala poate fi un nexus al puterii lor, pentru alții un nexus al slăbiciunii lor.

■ Vârsta e o scuză pentru tine sau tu ești o scuză pentru vârstă?

■ „Am vrea să ni se împlinească ruga judecând după iluziile noastre, pe când Dumnezeu ne-o împlinește după realitățile noastre” (Monseniorul Ghika).

■ Te poți umili în fața lui Dumnezeu, inclusiv prin faptul că Dumnezeu nu te umilește niciodată.

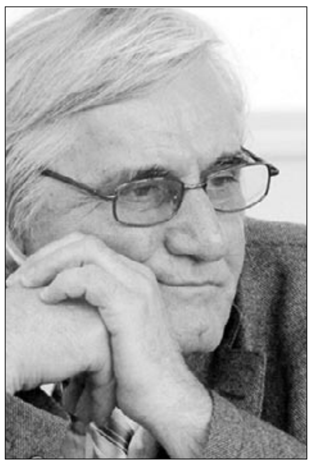
■ „Simplul fapt de a strănuta, provocat de demonii care gâdilă nasul omului, poate alunga sufletul din trup. Laponii credeau că un strănut puternic poate cauza moartea; această credință se află la obârșia obiceiului, încetățenit încă din Antichitate, de a ura noroc celui care strănută. La anumite triburi africane, a strănuta când vorbește o persoană înseamnă că Gueno (Dumnezeu) este de acord. (...) Strănutul simbolizează o manifestare a sacrului care aprobă sau pedepsește, neașteptatul manifestării sale marcând o ruptură în linia continuului temporal” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant).

■ Oboseala, un soi de simulacru al somnului în stare de veghe? Regretabil, unul cu efect contrar, dizolvant.

„La bătrânețe obișnuințele noastre devin, ca și vinovățiile, mai rigide. Numai principiile devin mai elastice. Dar această elasticitate e tot un fel de scleroză” (Fr. Bacon).

jurnal de idei

Nicolae Oprea

Cronica literară

Memoria vie a literaturii române (II)

Geo Bogza a fost martor implicat al vieţii literare din interbelic până-n postbelic, reprezentând *memoria vie* a literaturii române de peste ani, dar şi făuritor ingenios inovator în etapele evolutive ale literaturii din veacul trecut.

În întâmpinarea aniversării a 115 ani de la naşterea lui Geo Bogza şi comemorarea a 30 de ani de la trecerea lui în nefiinţă, este publicată oportun a II-a ediţie revizuită a *Dialogului* realizat de Diana Turconi *Eu sunt ţinta, 18 iulie 1992 – 14 septembrie 1993, Snagov – Spitalul Elias* (Ed. Cartea Românească, 2022), cuprinzând amintirile scriitorului octogenar din ultimul deceniu de viaţă. Convorbirile zilnice din casa de la Snagov şi, mai rar, din Bucureşti – cu câteva întreruperi intempestive - prind consistenţă pe măsura rememorării treptelor existenţiale, în convergenţă cu etapele creaţiei polivalentului scriitor, provocat la mărturisiri sincere şi nesofisticate. Singura convenţie acceptată de comun acord este introducerea în temă printr-un motto ilustrativ, ales îndeobşte din opera scriitorului intervievat. Chestionarul este cuprinzător fără constrângeri, aducând în discuţie temele ce ajută, mai întâi, la conturarea profilului uman al creatorului, de la relaţiile familiale şi profesiuni până la credinţa în Dumnezeu, la dragoste sau prietenie. În privinţa receptării critice, primul apreciat este G. Călinescu: „a făcut critică neobişnuită şi extraordinară". Adăugând: „Urmaşul său poate fi considerat, cred eu, Nicolae Manolescu."

Geo Bogza a fost martor implicat al vieţii literare din interbelic până-n postbelic, reprezentând *memoria vie* a literaturii române de peste ani, dar şi făuritor ingenios inovator în etapele evolutive ale literaturii din veacul trecut. Prima lui iniţiativă în dinamica fenomenului constă în înfiinţarea revistei avangardiste *Urmuz* pe când avea doar 20 de ani, colaborând cu Ilarie Voronca, Stephane Roll, Virgil Gheorghiu, Victor Brauner şi alţi tineri „ironici şi sarcastici". Botezând revista efemeră - continuată prin *Unu* – cu numele celui considerat „întemeietorul literaturii absurde" din Europa, Bogza mărturiseşte: „*Urmuz* a fost pentru viaţa mea un act fundamental (...) Nu am ales nicio formulă. Nici măcar pe aceea a lui Urmuz, al cărui nume îl dădusem revistei mele – cu ea am păşit prima dată în literatură. Eu am propus exasperarea, ca modalitate de creaţie – exasperarea creatoare". Al doilea moment formativ, dar plin de dramatism, este marcat prin debutul poetului, cu volumele nonconformiste şi provocatoare din 1929, *Jurnal de sex*, şi, mai cu seamă, din 1933, *Poemul invectivă*. A fost arestat de două ori, în 1934 şi 1937, şi trimis după o judecată sumară la Închisoarea Văcăreşti, despre care menţionează retrospectiv: „Închisoarea a constituit o experienţă special de interesantă pentru mine, prin varietatea tipurilor umane, particularităţile limbajului folosit acolo şi prin alte multe aspecte, toate inedite." A doua oară a fost acuzat de pornografie – la fel ca Tudor Arghezi – chiar de Academia Română, dar regele Carol al II-lea a intervenit salvator, semnându-i cererea de eliberare.

Istoria comunistă, pe ecranul căreia este proiectată viaţa palpitantă a scriitorului este caracterizată lapidar: *Anii întunericului şi ai bestialităţii*. Neocolind întrebările dificile, Geo Bogza îşi explică orientarea politică „de stânga", chiar dacă n-a acceptat niciodată să fie membru P.C.R. Sub privirea retrospectivă lucidă a bătrânului fără vârstă – cum se defineşte: *astăzi eu nu mai am o vârstă sau, altfel spus, am toate vârstele deodată* – Stalin apare ca „un măcelar de oameni, nemilos", iar Ceauşescu –„o fiinţă primară", „un ipohondru": „Ţara murea de foame şi de alte multe mizerii, dar lui nu-i păsa decât de el însuşi şi de clanul lui". Cât despre pseudo-*Şcoala de Literatură* pe care a urmat-o păstrează cea mai „urâtă amintire": „În ea intrau tinerii scriitori şi erau îndoctrinaţi pe capete. O maşină de tocat suflete. Puţinii care aveau har de-acasă şi forţă interioară, au rezistat şi au ieşit teferi din *şcoală*. Ceilalţi au devenit nişte excelenţi scriitori proletcultişti – şi au creat o literatură ca atare." Autodefinindu-se în contrast drept *om al petrolului* „tumultuos, eruptiv, exploziv": „Lumea tensionată a petrolului, peisajul tentacular – dealuri acoperite de sonde – a fost spaţiul în care am trăit şi care m-a umplut de tumult (...) Petrolul este, fără îndoială, unul din elementele constitutive ale fiinţei mele profunde, în el îşi află substanţa lava temperamentului meu."

Creaţia interbelică a lui Geo Bogza constituie culmea valorică a operei lui Geo Bogza, în contrast cu cea postbelică, afirmă Nicolae Manolescu în *Istoria critică a literaturii române*: „Aşa cum e un reformator alo poeziei erotice, în primele sale volume, este şi unul al prozei sociale, în reportajele din anii '30-'40. Vreme de un deceniu, el va încredinţa tiparului cele mai senzaţionale radiografii ale realităţii din câte cunoscuse proza românească". Ilustrative în acest sens fiind reportajele literare din *Ţări de piatră, de foc şi de pământ* (1939) şi *Cartea Oltului* (1945). Definindu-se ca „om al petrolului purificat de trecerea Oltului prin mine", bătrânul Bogza însuşi consideră *Cartea Oltului* o carte prin care şi-a împlinit destinul, delimitându-şi geografia spirituală: „o carte de care oricine ar fi mulţumit că a scris-o şi că a trăit-o (...) aş fi vrut să împart dreptatea în lume, dar nu prea am reuşit (...). A fost o utopie, bineînţeles, dar a meritat să mă simt plin de ea." Argumentativ, autorul reconstituie momentul istoric al războiului ce reprezintă imboldul acestei creaţii: „Ideea care m-a îndemnat să o scriu a fost aceea de împotrivire la tot ce se petrecea atunci urât în lume – şi de victorie a purităţii asupra dezlănţuirii de forţe negative. A fost desigur şi o evadare spre zări mai senine, dar nu în sens de evaziune, ci de implicare într-o realitate superioară, eternă. Am început să scriu această carte din imboldul pe care îl simte un om pe cale să se sufoce, de a se repezi la fereastră, să o deschidă larg şi să-i umple plămânii cu aer proaspăt."

Despre concepţia celeilalte proze sociale impregnată de tragism, Geo Bogza îşi reaminteşte cum a fost trimis de ziarul *Vremea* să scrie un reportaj despre Basarabia după apariţia *Poemului invectivă* în 1934. „Pentru că Basarabia era o provincie despre care se scria des în presă, fiind văzută ca un ţinut blestemat, bântuit de foamete şi de molime. M-am dus să caut acolo încrâncenarea realităţii (...) Istoria întreagă se schimbase în 1934 – începuse vremea lui Hitler. Ca pe nicovală şi sub ciocan, fiinţa mea spirituală a fost remodelată, cu un spor tragic de conştiinţă. Impactul cu realitatea cumplită, imundă, din Basarabia a fost momentul care m-a forjat ca om şi ca scriitor". Comparând cele două scrieri exemplare, autorul conchide: „Despre *Ţări de piatră, de foc şi de pământ* se poate spune că ar fi un reportaj – un lung, un mare reportaj. Pe când *Cartea Oltului* este un poem simfonic". Citând din *Ţări de piatră*... şi *Cartea Oltului*, Diana Turconi îl întreabă dacă a ales conştient *hiperbola* în reflectarea artistică a lumii. Răspunsul este concis şi definitoriu: „În mod conştient. Mi se părea mai uşor de sesizat şi de transpus în scris. De fapt, ochiul meu descoperea hiperbole chiar şi în piatra caldarâmului."

În alt context al *interviului-fluviu*, Geo Bogza subliniază sensul modelator al celor două râuri care l-au inspirat: „În 1934 am trecut Prutul şi am cunoscut Basarabia; acolo am înţeles pregnant dramatismul existenţei, marea tragedie fără erou tragic (...) Când m-am întors din Basarabia eram copt pentru viaţă, încrâncenat şi totuşi, înlăuntrul meu, predispus la o seninătate viitoare. Aceasta avea să vină abia peste vreo zece ani, pe firul altei ape: Oltul. Am întâlnit Oltul abia în ajunul războiului. Eram, până să ajung la el, cam bătut de vânturi, cam al nimănui. M-am dus să-l caut şi l-am descoperit în esenţa lui, uitându-mă la ape, la cer şi înţelegându-l cumva legat de frumuseţea versurilor „Trecut-au anii ca nouri lungi pe şesuri". Am mers de-a lungul Oltului, pe bicicletă, vreo cinci-şase săptămâni; cu fiecare deveneam tot mai mult eu însumi (...) *Munţii* i-am întâlnit cu adevărat odată cu Oltul. Prin asta spun că m-am întâlnit cu România – şi mi-am mai adăugat o vârstă."

Înaintea morţii din *14 septembrie 1993*, *Dialogul* lui Geo Bogza se încheie cu evocarea altei ape modelatoare: „O altă apă, pe malul căreia mi-am petrecut o bună parte din viaţă, a fost – şi după cum ştii este încă - Snagovul (...) Ca etapă a vieţii mele, Snagovul a însemnat împăcarea: împăcarea cu lumea şi cu mine însumi."

Biblioraftul cronicarului

Leo Butnaru, *Donator tuturor / Donatore per tutti*, trad. Liuba Croitoru-Marian, Ed. Minela, Bucureşti, 2023;

George Vulturescu, *Cesar Vallejo urcă pe Machu Pichu*, Ed. Limes, Floreşti – Cluj, 2023;

Miruna Mureşanu, *Poeme de adormit moartea*, prefaţă de Ioan Holban, Ed. Brumar, Timişoara, 2023;

Florea Miu, *O sută şi una de poezii*, antologie, ediţie îngrijită de Ana Dobre, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 2022;

Alexandru Sfârlea, *Sfârlezii*, versuri, Ed. Charmides, Bistriţa, 2023; idem, *Despre cărţi în „Tribuna"*, Ed. Charmides, Bistriţa, 2022;

Aurel Udeanu, *Un trup. Doar lumina*, poezii, Ed. Neuma, Apahida, 2022;

Lucian Scurtu, *Ispita lacheilor*, poezii, Ed. Brumar, Timişoara, 2023;

Savian Mur, *Prin ţărâna fiinţării*, *poezii*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023;

Radu Ciobanu, *Crepuscul*, roman, ediţia a treia, Ed. Limes, Floreşti – Cluj, 2022;

Florin Logreşteanu, *Blestemele Castelului Martinuzzi*, proză scurtă, Ed. Cartea Românească Educaţional, Iaşi, 2023;

Victor Munteanu, *Strigătul memoriei*, proză scurtă, Ed. Tracus Arte, Bucureşti, 2022;

George D. Piteş, *Pasărea Phoenix*, proză, prefaţă de Petre Gheorghe Bârlea, Ediţia a II-a, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023; idem, *Dialog cu faţa la perete*, proză, ed. a II-a, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023;

Mariana Rânghilescu, *Exerciţii de (după) lectură*, Ed. Junimea, Iaşi, 2021;

Violeta Pintea, *Otrava*, versuri, Ed. Alana, Slatina, 2022;

Doina Adriana Nicolăiţă, *Aşteptările, poezii*, Ed. Mirador, Arada, 2023;

Petre Isachi, *Conversaţii în oglindă cu Mircea Eliade*, eseuri, vol. I-II, Rovimed Publishers, Bacău, 2021;

George Ioan Canache, *Renăscut*, proză scurtă, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023;

Serghie Bucur, *Apter*, roman istoric, prefaţă de Constantin Trandafir, Ed. Minerva, Bucureşti, 2012.

Octavian Soviany

Istoria literaturii

Anatolida

Capodopera lui Ion Heliade Rădulescu este *Anatolida sau Omul şi Forţele*, primul poem sociogonic din literatura română. Titlul poemului a fost explicat de D. Popovici: Anatolida s-ar traduce prin „poema răsăritului" în timp ce „Forţele" la care se face referinţă în subtitlu trimit cu gândul puterile care guvernează istoria. Ca şi Victor Hugo (*Legenda secolelor*), Heliade crede în mersul progresist al umanităţii, ce se va încheia odată cu realizarea paradisului pământesc. Din această perspectivă, *Anatolida* îşi propunea să ilustreze ideile filosofice expuse în *Echilibrul dintre antiteze* şi să înfăţişeze - urmărind evoluţia umanităţii din timpurile mitice până în modernitate - eliberarea progresivă de sub tirania forţelor malefice ale istoriei. Proiectul rămâne însă nefinalizat, autorul oprindu-se la apariţia pe pământ a morţii, odată cu uciderea lui Abel de către fratele său. aşadar la faptele relatate în primele capitole din *Cartea Facerii* a *Vechiului Testament*.

Poemul se deschide cu o scenă în Empireu, în care (spun comentatorii) se resimte influenţa iui Milton (*Paradisul pierdut*): *„Înalt, mai sus de ceruri, la locul nemuririi,/În sfânta atmosferă luminii celei vii,/De unde-emană viața; și râul fericirii/Adapă, răcoreşte cereştile câmpii,//Și spiritul agapei burează ambrozie/ Și-nmărgărită câmpii eternei beatituți,/Spre-a creşte haritatea, angelica tărie/Din care purced pacea, divinele virtuți;//Pe muntele de aur, în stânci de adamante,/Cu pulbere de stele, verzit de imortali,/Umbrit de cedri-eterii, florat de amarante/Și unde se dezvoltă virtuţile florali;//Acolo unde-adie zefirul de clemenţă/Prin arborii ştiinţei ce Domnul! Domn! şoptesc/În quietutea naltă d-amor, de inocenţă,/La râuri de viaţă ce Domn! iar murmuiesc;//Pe culmea astui munte, sub tinda-omnipotenţei,/Înconjurat de angeli, puteri de serafimi,/Acolo este tronul divinei providenţei,/Pe mii de miriade de repezi cherubimi."* Este descrierea unui poet vizionar, care nu mai redă, precum contemporanii săi, peisaje din natură, ci, recurgând la puterile imaginaţiei şi remozaicând, cu ajutorul acestora, datele experienţei, compune tabloul unei realităţi suprasensibile. *„Concreteţea aparentă a imaginilor* - observa în acest sens Marin Mincu (*Repere*) - *nu trebuie să ne înşele; cuvintele au aici sensul cel mai abstract posibil* (...) Viziunea este aceea a unui paradis spiritual din care purcede viaţa", e *"atemporală şi aspaţială, înfăţişând o lume a esenţelor în sens platonician."* În centrul acestei lumi de entităţi angelice tronează Tatăl şi, alături de el, Fiul, căruia, spre deosebire de scenariul biblic al genezei, îi este încredinţat actul creaţiei. El va conduce carul lui Dumnezeu prin care planul divin al creaţiei este adus din latenţă în manifestare: *„De angeli miriade preced și îl urmează,/Și carul naintării propasă ne-ncetat,/Din iute în mai iute, și-n calea-i însemnează/Al lumii plan simbolic, d-atunci predestinat.//Tăria înconjoară în sfântă armonie/Și cerurile toate de glorie se-mplinesc;/ Dreptatea, adevărul, știința, bucuria/Răsar într-a lui urmă și cresc și se-nmulțesc.//Iar spiritele-ntr-însul, prin tragerea centrală,/ Celebră imeneul, arzând ca mii de sori,/Ființe mii într-una în nuntă-universală,/O flacără din flăcări, volvoare din volvori.//Al păcii spirt e una cu-al dragostei, blândeții,/Al dragostei ș-al păcii într-una se unesc/Cu al inteligenţei ş-al naltei frumuseții,/Și toate iar în Domnul și cresc, și viețuiesc.//Tot este viu în ceruri și totul e viață,/Ș-o sfântă armonie ș-o unitate fac;/Un plan e tras d-atuncea, și totul ne învață/Că sufletele noastre tot astfel se înfac.//Tot astfel se mărită, tot astfel se-mpreună,/Așa purced și astfel solia-și împlinesc;/ Așa-ntr-a lor agape ca flăcări se adună/Și tot așa ca raze la centru se unesc."* Acelaşi Marin Mincu comentează: *„Grandoarea viziunii constă aici în imaginarea unei nunţi de concepte şi simboluri, făcute vizibile prin imagini cu valoare plastică (...) iar această armonie este prestabilită prin lege şi centrată în unitate."*

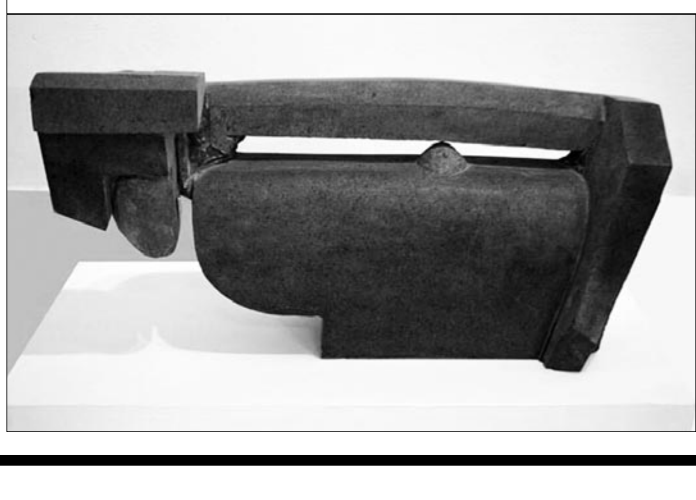
Ros de invidie, Satan creează Păcătuirea, care seamănă promiscuitatea în rândul cetelor îngereşti. Atraşi de farmecele „fiicei lui Lucifer", aceştia se vor ridica împotriva ordinii divine, aspirând să creeze o împărăţie lubrică a păcatului: *„Ce mare și teribilă la angeli încercare!/Pe cine frumuseţea-i nu l-ar fi tulburat?/O filie d-arhangel, născută-n cugetare,/O femine în spirit! Frumosul încarnat!//Răpindă, graţioasă, plăpândă,- amăgitoare,/Și umede și rumeni dulci buzi de Lucifer,/O faţă de speranţă şi mâini prea dătătoare,/Un viitor ferice frumoşii-i ochi ofer.//A sexului ei graţii inspiră voluptatea/Și farmec peste farmec în corpu-i aerin;/ Mişcarea ei seduce ca însăşi libertatea/Și-n faţa ei străluce ca fulger în senin.//Cochetă fără margini, cerească curtezană,/Încatena voința, pe toţi îi captiva,/Și toţi în ea văzură de cer o suverană;/Spre-a-i merita favoarea a-mpărăţi dorea.//La toţi le vine-n minte a-şi pune rezidenţa/Mai sus de tronul păcii ş-a se-ndumnezei,/A-şi însuşi, a smulge pe seamă-şi providenţa/Și sceptrul preatăriei spurcat a mânui."* Tabloul luptei dintre "angelii" contaminaţi de păcat şi apărătorii ordinii instituite de Dumnezeu capătă proporţii apocaliptice, e o catastrofă cosmică, o teomahie la scară gigantică: *"Foc negru şi roşu lumina se preface,/Plumb e uşurinţa şi cerul se desface;/Cad rebelii-n spaţiu şi vâjâie căzând,/ Haos, abis mare-i aşteaptă căscând./Pică şi se schimbă pe cât trec din cer/Capete de angeli, de demoni picioare,/ Aripă cerească una se mai vede,/Alta infernală la vale-nnegreşte,/ Monstru la alţi capul în abis precede/Tălpile, lumină în cer mai luceşte./Neagră, fumegândă acum sunt volvoare,/Nume, suvenire din ceruri le pier."* Urmează spectacolul căderii îngerilor care arată că poetul (aprecia Călinescu) *"are mijloace pentru marele vers romantic"*, ajungând la performanţe neatinse până la el în poezia românească, mult peste nivelul creaţiei poetice a paşoptiştilor: *„Ca soarele de mare, mai mare între stele/Și stinşi d-a lor lumină ca Urius, Titan,/Aşa cad legioane de spirite rebele,/Moloh, Baal, Asmode, Dagon, Rimnon, Satan.//Cad repezi nouă zile; căderea se-ndesează,/Din regiune-ntr-alta mai repezi vâjâiesc,/Se-ntoarce fiecare spre ceruri, să mai vază,/Și trăsnete-nmulţite din urmă îi ajung.//Cad unul peste altul, ruine spirituale,/Și se resping teribil, în spaţiu se-ntind;/Minţi, spirite stupide, perverse şi fatale,/Ca flăcăre în vortici tot haosul aprind.//Și cad căzând ca mintea, s-afundă în turmente,/Vârteje ascuţite, şi tot se ascuţesc,/Şi şuieră vâlvoarea ca lupta-n elemente,/Şi negri, cât s-afundă, cu-atâta se negresc.//Plesneşte universul, abisul se despică,/Tartarul se deschide; de foc un ocean/Se-ntinde fără margini, şi demonii tot pică,/Cei mari tot mai nainte, din toţi mai greu — Satan."*

În următoarea secvenţă a poemului, *Imn Creaţiunii*, sunt evocate cele şase zile ale genezei, când proiectul divin al universului se materializează şi trece în manifestare. Aici inspiraţia lui Heliade atinge adesea accente sublime. Iată, de exemplu, crearea luminii: *„Ai zis: - Fie lumină! şi iată, sunt, eterne;/ Umplut-am universul ca peplu împrejuru-ţi,/Şi spiritul vieţii se poartă peste ape;/ Pătrunsu-s-a abisul d-o mistică ardoare//Şi l-a cuprins fiorii;/Tresare şi concepe. Ai haosului germini/Spre viaţă şi spre nuntă aşteaptă a ta voce.//Materia inertă şi vagă, şi informă/Se pune în mişcare. E plin, plin este cerul/De gloria-ţi eternă, şi peste tot splendoarea-ţi/ Prin mine se revarsă suavă, lină, blândă.// Arhangeli ai puterii! voi, Eloimi, la faţă,/ Glorificaţi pe Domnul prin operele voastre,/ Cântaţi, căci vocea voastră e însăşi armonie,// Creaţie divină./Ca fulger din tenebre am răsărit lumină,/Lumină creatoare,/Şi-n haos echilibrul şi ordinea se puse:/Tenebrele d-o parte iau numele de noapte,/Şi părţile luminii, din Zeu, se numesc ziuă./Tot spaţiul se umple, şi timpul ia măsură./Se face prima seară, se face dimineaţă,/Şi periodu-acesta zi una se numeşte./Lumină, întuneric, glorificaţi pe Domnul,/În ziuă şi în noapte etern preaînălţaţi-l!"* Punctul culminant al genezei îl constituie crearea omului; iniţial androgin (ca Adam Kadmon, din textele cabalistice, a căror influenţa asupra lui Heliade s-ar cere cercetată de cunoscători) acesta descoperă lumea prin simţuri cu candoarea şi mirarea unui copil: *„Se uită, vede lumea pe cât vederea-ajunge,/Şi-n toate câte vede nu ştie să distingă/Departele d-aproape, distanţa-ntre obiecte./Se pipăie şi simte senzaţiune dublă:/De pune la ochi mâna, el simte totdodată/Cu mâna şi cu ochii; de îşi atinge fruntea,/Simţirea-i e-ndoită: şi-n degete, şi-n frunte;/De-şi pipăie genunchii, asemenea simţire,/Asemenea cu pieptul, cu membrele lui toate./D-atinge-mprejiur iarba, de ia în mână floarea,/Nu simte tot asemeni ca-n prima pipăire:/Prin degete pricepe, nu însă şi prin floare./Ardică la cer capul, şi soarele îi pare/Că-n ochii săi străluce, şi-ntinde iară braţul/Să ia soarele-n mână. Ci sare în picioare,/ Că soarele-e departe."* Desprinderea de acest stadiu al copilăriei se produce treptat; primul om *„voieşte a cunoaşte/Atinge şi numeşte obiectele pe nume"*, apoi îşi descoperă singurătatea: *"În toate omul simte nespusă bucurie,/Şi cerul, şi pământul îl pune în extaze./Frumoasă-i pare lumea, şi Cosmos o numeşte/(De marea-i frumuseţe), divin adornament./Ci n-are cui să-mpartă nici marea bucurie,/Nici cuget, nici plăcere, căci e cu totul singur//Şi n-are sie semen./E om, şi n-are oamă, ca leul o lionă,/Ca turturelul soaţă."* În acelaşi timp însă el îşi intuieşte perechea, ascunsă în misterul naturii sale de androgin, căzând într-un soi de reverie sexuală lipsită de un obiect concret, iar sexul i se dezvăluie ca absenţă, ca o aspiraţie spre ceva nedefinit, dar înzestrat cu o putere de fascinaţie magică: *„Cu toate-acestea simte/O voce-interioară, misterioasă voce/Şi tânără, ce-i spune că nu e, nu e singur,/Că poartă un alt sine în sinele său propriu,/Ce-n sânul său viază, la inimă îi bate... /(...) În sânu-i, l-a sa coastă, de inimă aproape?/Nu ştie, ci resimte că nu se află singur;/Şi-n neastâmpăr straniu dorinţe-l înfioară,/Se-mbrăţişează singur şi amă cu ardoare/Şi nu ştie ce amă..."* Apoi Dumnezeu creează femeia, iar descrierea nudităţii paradisiace a Evei se realizează în imagini de o mare prospeţime şi luminescenţă: *„La umbră, lâng-un dafin, ca p-un aşternut*

(continuare în p. 26)

Este descrierea unui poet vizionar, care nu mai redă, precum contemporanii săi, peisaje din natură, ci, recurgând la puterile imaginaţiei şi remozaicând, cu ajutorul acestora, datele experienţei, compune tabloul unei realităţi supra-sensibile.

VLAD CIOBANU. Lupta dintre organic și geometric creează formele fantastice ale unor instrumente de țesătorie, de urzeală a spațiului cu timpul. Cele două contrarii, rotundul și unghiularul, se îmbrățișează, se încleștează, creează un nod imposibil de desfăcut producând un conflict spațial, o ancorare a formei în ireal, obligând substanța să treacă într-o realitate epidermică nedorită de materie dar înfășurată în placenta creativă a artistului.

studii

Sorin Lavric

Cronica ideilor

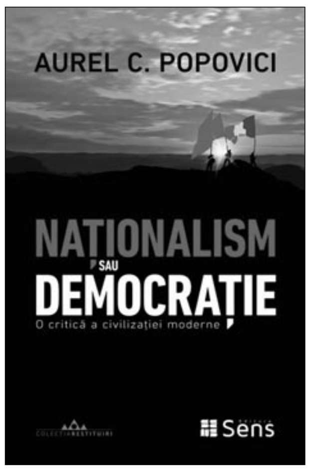
Strigoiul reacţionar

AUREL C. POPOVICI, *Naționalism sau democrație. O critică a civilizației moderne,* ediţie îngrijită de Mihnea Moroianu, Arad, Editura *Sens*, 2020, 456 pag.

Există o categorie de strigoi reacționari cărora posteritatea le este pînă într-atît de potrivnică încît numele le va fi supus mereu unei proscrieri drastice. Din rîndul lor face parte Aurel C. Popovici, născut la Lugoj în 1863, într-o epocă în care Imperiul habsburgic părea să dăinuie *in aeternum*. După bacalaureatul dat la Beiuș, tînărul va pleca în 1885 la Viena, spre a urma Medicina, pe care o va întrerupe însă după trei ani, sub tirania unei patimi cu mult mai mari decît grija pentru sănătatea semenilor, și anume pasiunea pentru problemele social-istorice.

În vinele lui Popovici fierbea pacostea gîndirii cu bătaie ideologică: preocupat pînă la manie de soarta etniilor dinlăuntrul Imperiului Austro-Ungar, pe deasupra jignit de talpa asupritoare pe care ardelenii și bănățenii o resimțeau în urma Constituției din 1867 (în care românilor din imperiu nu li se recunoștea statutul de naționalitate conlocuitoare), tînărul va ajunge treptat la o concepție radicală, pe care o va expune mai întîi în *Statele Unite ale Austriei Mari*, volum apărut în limba germană la Leipzig în 1905, pentru ca mai tîrziu să fie tradusă în românește de Petre Pandrea. Gîndul principal din volum se referea la „principiul naționalităților”: toate etniiile din imperiu să fie tratate drept entități organice avînd același rang social, ceea ce presupunea ca austriecii și maghiarii să nu aibă întîietate față de sîrbi, cehi, slovaci, români, ucraineni, croați etc.

Modelul de stat din care se inspirase Popovici era armonia etnică din Elveția cea federală, unde lipsa de unitate națională era compensată de armonia celor patru regiuni lexicale: germana, italiana, franceza și retoromana, risipite în zecile de cantoane. Ipoteza lui avea ceva din susurul dulce al utopiei: dacă în Elveția cele patru etnii nu-și scoteau ochii, renunțînd la ambiția ca fiecare să le asuprească pe celelalte, nu s-ar fi putut face același lucru în Austro-Ungaria? O concordie multi-națională sub sceptrul monarhic al unui despot luminat, care să trateze naționalitățile drept mlădițe binevenite în zona geografică pe care istoria imperială le-o dăduse. Pe cît de vizionară era ideea, pe atît de mici erau șansele ca ea să capete chipul realității, iar Popovici era cel dintîi care știa asta, mai ales din cauza litigiului secular care îi dezbina pe români de maghiarii din Ardeal. Culmea este că cel care avea să vibreze la principiul naționalităților avea să fie arhiducele moștenitor Franz Ferdinand, în anturajul căruia românul avea să pătrundă la Viena în perioada 1912-1916.

Deocamdată sîntem în 1891, cînd Popovici, stabilit la Graz în urma căsătoriei, îi sprijină pe studenții români din imperiu în încercarea de a-și exprima doleanțele naționale, ba mai mult, își va pune numele în lista de semnături a *Memorandumului* de la Cluj. Urmarea va fi că maghiarii îl condamnă la patru ani de închisoare, dar inculpatul reușește să fugă înainte de întemnițare, trecînd în Regat, unde, din 1892 pînă în 1909, va face gazetărie reacționară, mai întîi în revista „România jună” și apoi în „Sămănătorul”. Articole pe care le va scrie în acest interval le va aduna în *Naționalism sau democrație*, volum pe care îl va publica la București în 1910, cu ecouri a căror intensitate se vor stinge odată cu sfîrșitul războiului, despre acest volum nemaiscriindu-se un rînd din interbelic pînă azi.

Polemic pînă în străfunduri, volumul e o diatribă împotriva plăgii marxiste care începuse să se răspîndească la începutul secolului XX, dar o plagă a cărei titulatură purta pe atunci numele de „democrație egalitaristă, atee și pacifistă”. Sub această efigie ispititoare, masoreții marxiști urmăreau cîteva ținte precise: distrugerea monarhiei, eliminarea aristocrației, desființarea naționalităților, abolirea proprietății, anihilarea bisericii creștine și ștergerea sentimentului național cu care orice etnie își întreține memoria. Împotriva acestui plan, Popovici se ridică cu poftă pamfletară, de-a lungul a peste 40 de texte, al căror ton e atît de tranșant încît nu lasă loc de echivocuri în interpretare. Autorul e fățiș, nu se încurcă în nuanțe și nu se fofilează în ambiguități: naționalitatea e un atribut de care nimeni nu s-ar putea lipsi, dimpotrivă, ea este condiția esențială a demnității sau a josniciei unui om. Ceea ce e totuna cu a spune că există o profundă inegalitate între naționalități, diferențele culturale dintre ele neputînd fi șterse în numele echității universale. Cine spune că indivizii, etniile sau rasele sînt egale e un demagog viclean.

Ce este important la Popovici este ca naționalitățile, superioare sau inferioare, să-și păstreze omogenitatea în colțul de pămînt unde le-a aruncat istoria. Numai că omogenitatea compactă a etniilor risipite în cadrul aceluiași stat este primejduită fie de ura dintre ele, fie de dușmanul lor universal, nimeni altul decît cosmpolitismul democrat, nivelator, ateist și republican, care se opune naționalismului aristocrat, ierarhic, religios și monarhic. Dihotomiile lui Popovici sînt răspicate: de o parte, ateismul cosmopolit și antinațional, al cărui cuvînt de ordine e democrația, de celalată parte, creștinismul național și valoric, al cărui cuvînt de ordine e aristocrația naționalistă. Sau cu propoziția laconică a lui Popovici: „Democrația dizolvă naționalitatea.” (p. 181) Autorul nu se împiedică în indulgențe: democrația este o mascaradă în spatele cărora se ascund niște plutocrați care vor să subjuge omenirea, dar nu oricum ci promițîndu-i „un rai de pacifism, de feminism, de antimilitarism și de suprem burtism la soare, într-o democrație pură” (162). Uimitor, nu-ți vine să crezi că vorbele acestea au fost scrise acum 110 ani.

Cele patru marote democratice pe care Popovici le respinge fără reținere sînt: suveranitatea poporului, votul universal, tirania legii și laicitatea vieții publice. Un popor poate fi suveran exact în aceeași măsură în care o turmă de oi se decide singură să cadă în prăpastie. Poporul e o mulțime fără voință proprie, al cărei discernămînt e atît de infim, încît e o necuviință să crezi că se poate guverna singur. Un popor nu poate fi guvernat decît de bărbații de stat din fruntea lui, iar cînd ei dispar suveranitatea ajunge un cuvînt gol. A fi suveran înseamnă să ai puterea de lua decizii acute în clipe grele, ori ultimul lucru pe care i-l poți cere poporului e să hotărască asupra sorții lui.

Și fiindcă nu se poate hotărî, nici nu se poate pronunța prin sufragiu în privința celor meniți să-l conducă. Neajunsul votului universal e că prostimea îi va vota fie pe cei asemănători ei, fie pe cei care îi promit mai mult, viciu care, cu timpul, va duce la o ipocrizie ridicată la rang de virtute de stat. Doar cei cultivați, doar cei înzestrați cu cultul neamului și cu credința în Dumnezeu, doar ei au dreptul să aleagă prin vot înaltstătorii statului. Din acest motiv doar votul cenzitar e îndreptățit, și asta numai în cazul administrației locale.

A treia marotă e tirania legii impusă în numele statului de drept, prin tiranie Popovici înțelegînd acele legi care, în loc să fie expresia juridică a unor cutume, sînt mijloace de înăbușire a moravurilor. Legea e consacrarea unui obicei, dar nu calea de a-l modifica sub pretext de democratizare egalitară. Iar tirania își face culcuș mai ales în parlamentele aflate sub influența nefastă a unor lobby-uri discrete.

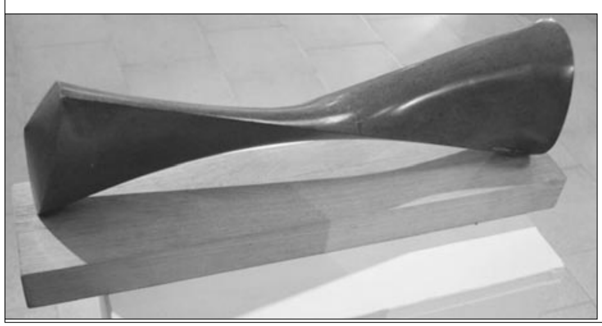
În fine, în secularizare Popovici vede moartea principiului naționalităților, întrucît „un popor nu poate exista fără religie. Individul e liber să opteze între religie și ateism. Precum e liber să emigreze sau să se sinucidă. Și triburi primitive și nomade intră în această categorie a libertății. Nu însă și o națiune. Nu mai ales un popor pe cale a deveni o națiune puternică. Individul fără minte poate deveni ateu și cosmopolit, că mintea lui slabă și repede trecătoare e numai azi pe mîine. Poporul însă s-a zămislit prin secole și pentru secole.”(p. 251)

Popovici nu-și drămuiește accentele în privința „egalitarismului despotic” și a „umanității globale”. Mă întreb ce ar simți dacă s-ar trezi astăzi din morți, contemplînd raiul de democrații antinaționaliste. Oricum, în 1910 autorul tună și fulgeră, decretînd că „tarantela democratică” (p. 30) este o „pasăre împăiată” (p. 51), o ființă îndopată cu „evanghelia Drepturilor Omului” (p. 167), o căzătură călăuzită numai de „pînteceasca aspirație” (p. 39).

În august 1916, cînd Regatul României declara război Imperiului Austro-Ungar, Aurel C. Popovici se afla la Viena, în anturajul prințului moștenitor, Franz Ferdinand. Ce trebuie să fi fost în sufletul lui cînd, cetățean al imperiului fiind, și-a văzut românii din regat pornind război contra austriecilor nu e greu de intuit. Neputînd alege vreo tabără, a părăsit Viena, dar nu s-a mai întors la București, ci s-a exilat la Geneva, în țara al cărei model multietnic îl admirase atît. Pentru el, istoria o luase razna: indiferent de tabăra care cîștiga, de visul lui privind „principiul naționalităților” se alesese praful. Peste un an avea să moară la Geneva, singur, sărac și necunoscut. Înmormîntat într-un cimitir local, avea să fie deshumat în 1937 și adus în țară, fiind înmormîntat în cimitirul bisericii „Sfîntul Nicolae” din Șcheii Brașovului.

Popovici nu-şi drămuieşte accentele în privinţa „egalitarismului despotic” şi a „umanităţii globale”. Mă întreb ce ar simţi dacă s-ar trezi astăzi din morţi, contemplînd raiul de democraţii anti-naţionaliste.

PETRE VIRGIL MOGOȘANU. Formele lui coboară din lumea imaginalului în lumea imaginarului. Figura de piatră din fața oglinzii se curbează și-și îmbrățișează propria-i reflexie, înnodându-se cu ea. O lucitoare formă se răsucește și devine clepsidră culcată printr-un vârtej imaginar, încercând, prin miracol, să oprească timpul, scurgerea lui.

ANA – MARIA NEGARĂ. Un zbor lichid. O planetă eșuată în lichidul amniotic al mării începutului. Un dram de polen alunecând în plasma ovulului planetar. Un fluture coborât în larvă și mai departe în visul unui animal marin nocturn. O luptă a granitului cu lumina ce-l dezvăluie și o spaimă de încremenire a ei în real.

Daniel Cristea-Enache

Cronica literară

Cartea geloziei

Pentru coperta 4 a unui volum nou de Emil-Iulian Sude, *Paznic de noapte*, am scris nu demult câteva rânduri, pe care le reiau pentru a se vedea pariul meu critic: „Încă de la primele versuri pe care le-am citit din Emil-Iulian Sude, am fost impresionat de insolitul viziunii lui poetice, ca și de ușurința cu care autorul schimba registrele, obținând uneori un fel de vertij imagistic. Apoi l-am avut student pe talentatul autor; și lucrarea lui de final de semestru arăta lecturi aprofundate și, din nou, personalitate (și personalitate critică, nu numai poetică). Volumul acesta nou e unul remarcabil, confirmând impresiile anterioare. Afin experiențelor lirice făcute de Ioan Es. Pop ori Nicolae Avram, Emil-Iulian Sude decupează un spațiu citadin văzut dintr-un «serviciu de pază», cu privirea cuprinzătoare și analitică a unui «paznic de noapte». Copiii, profesorii, colegii, șefii de obiectiv, paznicii de la Mega Image, concidatinii surprinși cu gesticulația lor, Dumnezeu asemuit El însuși cu un Paznic, «cel mai bun» — iată tot atâtea planuri pe care poezia le fixează și le analizează, din unghiuri caracterologice mai mereu surprinzătoare. Viața și moartea sunt, tot așa, văzute drept în față, într-un lirism curajos deopotrivă tematic și imagistic. Emil-Iulian Sude este un poet veritabil, pe care pariez.”.

Rapsodiile unui gelos a apărut înaintea volumului *Paznic de noapte*, iar cartea de față a fost premiată, în manuscris, la un festival de creație literară, „Titel Constantinescu”, organizat de Editura Rafet. Ceea ce se observă imediat este versatilitatea cu care autorul schimbă nu numai registrele lirice, într-o aceeași compoziție poetică, după cum observam mai sus, ci și formulele directoare, structurante, cu care își organizează viziunea integratoare a unei cărți de poezie. Se poate spune că *Rapsodiile unui gelos* nu e un volum cu un sumar compus din diferite texte, ci un fel de *parcurs* poematic, un Text cu o supra-temă și variațiuni. Perspectiva poetului este „holistică”, iar factorul integrator îl constituie chiar modul neconvențional în care Sude tratează o temă — gelozia — veche de când literatura, dacă ne gândim că și zeii erau geloși pe muritori în *Iliada* lui Homer.

În proza psihologică, de introspecție, în roman mai ales, sentimentul geloziei devine prisma prin care sunt explorate și analizate personajele centrale, un mod de a-i caracteriza pe cel care o provoacă și cel care suferă din pricina ei. Asociată cu iubirea, cu înșelăciunea, cu suspiciunea, cu trădarea celui adorat, gelozia poate „ține” și susține literar un întreg roman. În cheie lirică, ceva similar se întâmplă în *Rapsodiile unui gelos*, carte marcată de tema geloziei, pe care eul poetic o procesează însă nu ca un personaj implicat, dominat, sufocat de acest sentiment, ci ca unul lucid, dedublat, analist destul de „rece”. În loc să fie consumat, fără rest, de tribulațiile personajului gelos, cel care spune „eu” în acest lung poem tematic cu variațiuni este analitic, reflexiv, disociativ. Literaturizează și psihologizează propria temă. Filozofarea e și ea îngăduită, iar Sude o face când și când. O pagină, de pildă, va fi atât de îndepărtată de zvâcnetul psiho-afectiv al gelosului romanesc, de suferința lui aproape fizică din gelozie, încât realizezi că poetul a „distilat” îndelung materia bogată a sentimentului omenesc, prea omenesc... Ceea ce citim aici este de fapt o epură a geloziei, „un joc secund, mai pur” (cu expresia lui Ion Barbu), al unei idei „comutative cu imaginea”:

cercul pătratul acesta
depărtarea
apropierea
schimbare de semnificație
forme suprapuse
nici cerc
nici pătrat
autonivelarea
ieșire din formă
preluarea formei
identificare

ideea comutativă cu imaginea

ești o viziune

Ca în cazul oricărui poet autentic, textul curge într-un mod impredictibil chiar și pentru cititorii cu experiență care sunt criticii literari. Sude are o expresie poetică proaspătă și totodată un mod compozițional subtil, fără retorism, în care fie imaginile derivă una din alta, dar într-un mod neașteptat, fie se întretaie, se intersectează, precum în jocul de Marocco, urmând ca lectorul, pe urmele autorului, să extragă delicat din *Rapsodiile unui gelos* câte una. Aproape fiecare secvență din carte devine „supraplină” de experiențe consumate fizic ori fantasmatic, de gesturi masculine și feminine, de interpretări analitice ale lor, de presupuneri și concluzii, raționamente și decizii luate tot aici, pe pagina poematică. Cu cât materialul lexical este mai redus și cu cât textul liric e mai concentrat, cu atât „cazuistica” geloziei și a infinitelor ei modulări se poate observa în explicitul versurilor și în implicitul lor. Cam peste tot în carte găsesc fragmente pregnante, puternice literar; și sensibil diferite unul de altul, deși înglobate într-o aceeași viziune. Aici versuri simili-denotative, aproape transparent-referențiale, și totuși tractând poeticitatea cu termenii atât de „exacți”:

amintirile ei îți aparțin
moneda de schimb
pentru obsesiile tale

amintirile ei
se întâmplă
acum pentru tine

zgârii trecutul
ei cu unghii de fier
până la sângele tău
al imaginației tale

îți ocupi gândurile
cu propriile ei suferințe
le asimilezi
ești ea cu suferințele tale

trecutul ei prezentul tău
perpetuu

Și iată pagina ultimă din volum, una în care „melodiile cărnii de plastic” (ce imagine!) devin asurzitoare, ca și cum cartea geloziei abia acum ar începe:

scopul binevenit nu mai contează
mijloacele din propria subiectivitate
eul muncit de către ameliorare
va ieși la iveală când așteptarea
se va transfera în
„m-am schimbat destul merit o pauză”
eul de fond
mai puternic
mai sfidător
mai arogant
ca orgasmul înmiit

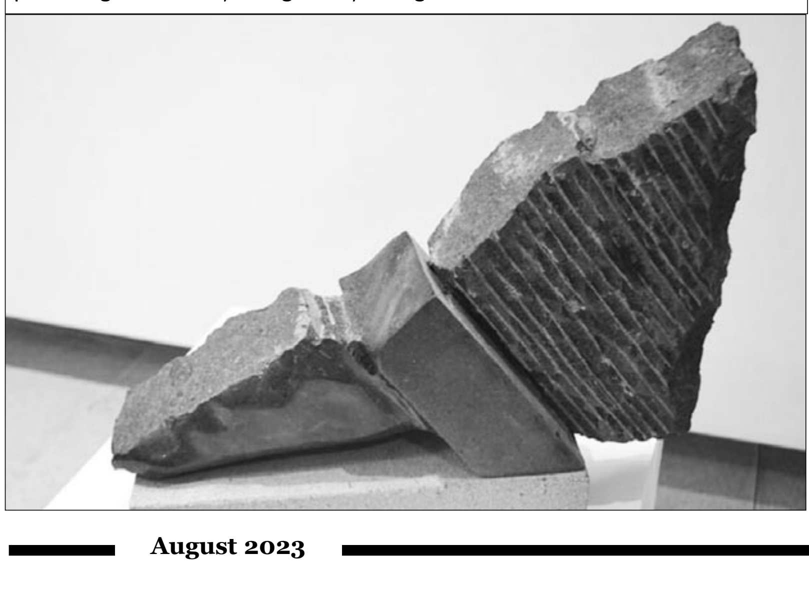
atunci la ce schimbarea
lupta ta cu tine
lumea o luptă cu tine
când melodiile cărnii de plastic
te asurzesc

Un final la nivelul artistic al Angelei Marinescu și al celor mai buni poeți de azi. Emil-Iulian Sude este deja un autor liric matur, care poate susține un pariu critic.

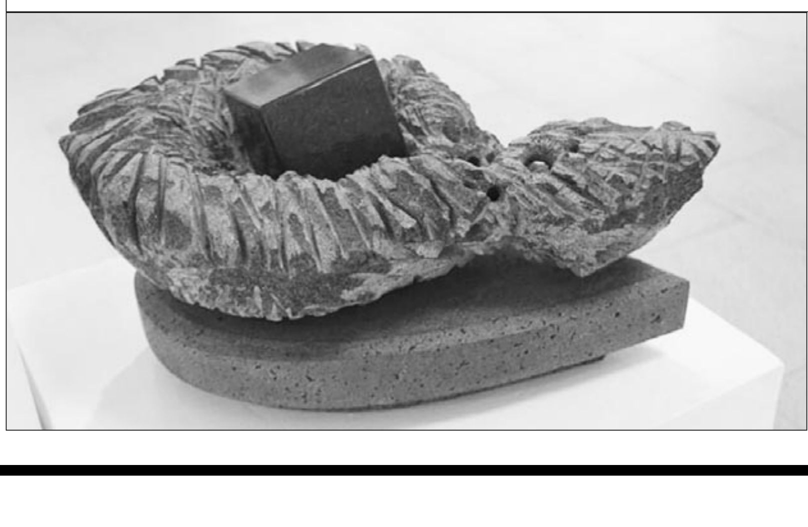

EMIL-IULIAN SUDE,
***Rapsodiile unui gelos*,**
Editura *Rafet*,
Râmnicu Sărat,
2022, 92 p.

BOGDAN PELMUȘ. O bucată spartă din ,,coloana infinitului”. Un ciob din stâlpul lumii prăbușit înspre informa memoriei. Două suflete de piatră despărțite de o masa de piatră, într-o dramă ludică ca și cum s-ar rupe firul din suveica împietrită în mâna țesătorului primordial. Un sigiliu al morții spart și eliberat de obligația de a măsura timpul și iubirea. Un pecetar de piatră îngenunchiat și obligat să-și frângă verticalitatea.

IOAN POP-VERETA. Declarații carteziene în piatră contrazise de nișe ascunse și strivite de greutatea unui acoperiș imaginar. Lucarne de piatră și lemn ca niște pâlnii de absorbit și măcinat lumina. Grinzi de piatră încovoiate de strângerea fatală a unei forme meteorice, cu radiații cubice, roiuri de forme vii încă nenăscute pândind intrarea într-un cosmos imaginar. Un colac de piatră ce asfixiază un cub, prea frumos, prea fericit, prea real ca să-i fie permisă existența perfect-geometrică, într-o lume a formelor haotice, într-o horă etern-entropică.

Dumitru Ungureanu

polemos

Chibițoteca

GETOPITECUL

Indimenticabilul Dan Alexe, fost alumn al profesorului Luca Pițu, a lansat în spațiul public de limbă română termenul „dacopat”, ce definește un adept al teoriei că dacii sunt la originea tuturor faptelor memorabile ale istoriei universale, din trecut, prezent și, desigur, viitor. Explicațiile flamboiantului lingvist se află în volumul *Dacopatia și alte rătăciri românești – Ediție revăzută și adăugită*, Humanitas, 2021. N-am motive să-i combat ideile, nici să-i concurez formulările. Ca învățăcel al Magistrului din Cajvana (și prieten mai mult telefonic decât habitual), sunt îmboldit să lansez și eu unul dintre acele cuvinte-valiză ce-l încântau pe ludicul eseist: *getopitec*. Voi încerca să găbuiesc niscaiva însușiri specifice, de lipsă ori de prisos la caracter, ce-ar putea să definească o specie umanoidă pandantă la *dacopat*, prezentă și-n alte zone geopolitice, nu doar la noi în țărișoară.

Foarte la îndemână ar fi să urmez sugestiile de la paginile 78-80 ale opului alexian, decantate (și) din șăgalnica lectură aplicată de combativul autor textelor citate de junimistul A. D. Xenopol în *Istoria românilor*. Alexe crede că *Istoria*... e cam uitată de generațiile noi și repede trecută cu vederea de contemporani, dacopați au ba. Pentru Xenopol, Menandru, Strabon sau Solinus au credibilitatea mai bățoasă decât a „părintelui istoriei”, Herodot. Detaliile vizate țin de cutumele și credințele populației geto-trace, lesne de socotit imorală din perspectiva omului modern, indiferent de religia acestuia: anume, că bărbații practicau poligamia, că își vindeau fetele străinilor și se pretau la jafuri, că lenea sta la mare preț ca stil de viață etc. Invocat și el ca sursă pentru neplăcutele concluzii, Herodot pare a spune, totuși, altceva. În *Istorii*, cartea a V-a, capitolele III-VI, găsim așa: „După indieni, neamul tracilor este cel mai mare dintre toate popoarele; dacă ar avea o singură conducere și ar fi uniți în cuget, ei ar fi, după părerea mea, de neînfrânt /.../ *Dar unirea lor e cu neputință și nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea ei sunt slabi*. Tracii poartă multe nume, fiecare după ținutul unde locuiește, dar toți au, în toate, obiceiuri asemănătoare, *în afară de geți*, de trauși și de cei care locuiesc mai sus de crestoni. Dintre aceste seminții trace, obiceiurile pe care le au geții, care se cred nemuritori, le-am arătat.” (Citez din ediția Herodot – *Istorii*, volumul II, pag. 29-30, Editura Științifică, 1964, traducere de Felicia Vanț-Ștef și Adelina Piatkowski.) Alegațiile lui Xenopol, reluate cu încredere dubitativă de Dan Alexe, mi se par și astuțioase, și inutile. Astuțioase, fiindcă excepția indicată de grecul din Halicarnas – „în afară de geți” – diluează, dacă nu chiar anulează posibila contagiune negativă a celor „mai viteji și drepți dintre traci” (cum proclamă vulgata dacopaților). Inutile, pentru că opinia despre traci a lui Herodot e necruțătoare: „Dar unirea lor e cu neputință...”. A mai căuta alte argumente prin texte la fel de vechi precum cel herodotic e pierdere de timp. Oricât s-ar căzni ciracii protocronismelor daco-românești să afirme întâietatea și măreția străbunilor (ci nu a *Strabon-ilor*, aceștia lipsind până pe la primii cronicari moldoveni), „tăticul istoriei” îi zdrumică la argument fără milă.

Sigur, isteții ar putea susține că excepția indicată de Herodot este o eroare de traducere sau o insidioasă interpolare. S-au mai văzut cazuri. Eroare n-aș crede să fie. În anii 1950–1960 s-a tradus în română, din greaca veche și latină, o serie lungă de opere ale istoricilor antici esențiali, textele beneficiind de traducători foarte buni și de control lingvistic serios. Nimic de zis: interpretările erau marxist-leninisto-comuniste. Pot fi neglijate. Acuratețea traducerilor nu știu să fie pusă la îndoială. Iar când au apărut cărțile lui Herodot (volumul I, 1961, volumul II, 1964), încă nu se născuse protocronismul pe tarlaua românească. (Dar se născuse Dan Alexe, decis să-l combată!)

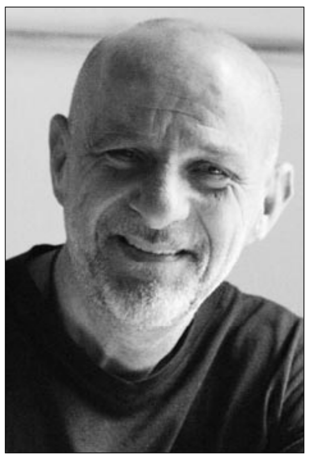
Îl combate bine pe 514 pagini (cu index tematic și cuprins). Prea mult, după modesta mea opinie. (În opușorul intitulat *Jertfă & Steag*, 1999, eu abia am strâns 144 de pagini, cu ilustrații cu tot. E drept, nu mi-s literat polivalent, precum buzoianul stabilit în Bruxelles, ci biet fictionar.) Să invoci sute sau mii de argumente lingvistice, istorice și etnografice doar ca să combați niște nerozii evidente mi se pare la fel de spectaculos precum folosirea mitralierei pentru distrugerea unui car de oale (când un singur par e suficient). Să devoalezi nu știu ce amănunt intim despre Gigi Becali, echivalează cu a-ți sabota efortul. Iar când citezi un titlu, e bine să-l transcrii întreg: *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Asta a publicat A. D. Xenopol, la Iași, între 1888-1892.

Însă constat că am isprăvit spațiul tipografic fără să schițez vreo trăsătură a *getopitecului*, ba am și „polemizat” involuntar cu Dan Alexe. De vină e cartea lui, un stimulent savuros. Încerc data viitoare.

Să invoci sute sau mii de argumente lingvistice, istorice și etnografice doar ca să combați niște nerozii evidente mi se pare la fel de spectaculos precum folosirea mitralierei pentru distrugerea unui car de oale (când un singur par e suficient).

Radu Aldulescu

Starea romanului

În vremea din urmă, am citit câteva zeci de romane ale unor scriitori contemporani francezi, ruși, polonezi, turci, chinezi, de limbă spaniolă sau engleză. O trăsătură comună a acestor autori ar fi faptul că ei performează, în mod spectaculos, trăgându-și sevele formulelor stilistice și ale temelor din tradițiile literaturilor din care provin. De bine, de rău, romanul românesc are și el o tradiție, chiar dacă de mai scurtă durată și de anvergură mai redusă decât romanul rusesc, francez sau chinez. Teoretic, cel puțin, romancierul român contemporan ar trebui să se tragă din Rebreanu, Sadoveanu, Marin Preda, Eugen Barbu, Constantin Țoiu și alți scriitori de un calibru apropiat de al acestora. La noi, însă, teoria este infirmată-desființată, în mod programatic, de practică. Romanul românesc modern a început să se dezică de propria tradiție, încă de pe vremea prozatorilor optzeciști textualiști care, după ruptura din decembrie ’89, s-au emancipat, zicându-și postmoderni, experimentaliști, sau atipici. Îi consider a fi, în cel mai bun caz, romancieri slabi pe autori precum Gheorghe Crăciun, Mircea Nedelciu, Gheorghe Iova, Constantin Stan, Nicolae Iliescu, o evaluare la care ar subscrie prea puțini critici, considerând-o, pasămite, un sacrilegiu, ei fiind, potrivit lor, tot ce are mai de preț proza de dată recentă, de la noi. Respectivii s-au afirmat și ca niște teoreticieni redutabili, prevestindu-i pe marxiștii progresiști, înscriind romanul românesc într-o nouă tradiție, paralelă cu cea a romanului antebelic și al așa-zisei generații șaizeciste-șaptezeciste. Este vorba despre o tradiție care, în linii mari, susține romanul fără acțiune și fără personaje, sau cu personaje-fantoșe, neverosimile, pretins fantastice, afându-se într-un deficit epic permanent, părând, ostentativ, agrementat cu amestecuri de memorialistică, jurnal, reziduuri poematice și fantasmagorice, jocuri de cuvinte, mai ales, fragmente de vise, redigerate și regurgitate la nesfârșit, care vor parcă să demonstreze că pagina de roman poate suporta absolut orice.

Nu întâmplător, cel mai de succes autor contemporan, un fost poet optzecist care și-a rupt gâtul, încercând să sară peste propria-i umbră, pentru a deveni romancier, n-a scris până acum niciun roman cât de cât viabil. Este vorba de Mircea Cărtărescu, despre care mulți critici improvizați-orientați în terenul accidentat al mediului nostru literar, lipsiți de orice fel de rudiment de organ pentru literatură, sau, dacă l-or fi avut vreodată, și l-au anulat în mod deliberat, înțelegând că doar așa pot supraviețui și parveni, au spus că este un autor al unor capodopere romanești, eventual postmoderne sau suprarealiste, care, obligat, vor sensibiliza juriul Premiului Nobel pentru literatură. Personal, nu văd vreo șansă să se întâmple așa ceva, bazându-mă, în primul rând, pe nivelul valoric al laureaților Nobel din ultimii 40-50 de ani, romancieri, mai ales, și pe mulți dintre ei i-am citit aplicat, asta fiind, în definitiv, îndeletnicirea, meseria și vocația de o viață. În sfârșit, am și conspectat, pe sărite, zeci de cronici care, justificându-l estetic pe Cărtărescu, ridicându-l pe culmile extazului literar, concluzionează că singura șansă de afirmare în lume a literaturii române ar fi ca statul să continue să investească în această mină de aur, sponsorizând traduceri pe toate meridianele, precum și un turism cultural intens, prin care respectivul să-și arate carisma, la pachet cu niște premii internaționale, ce par susținute, și ele, financiar, de stat. Asta, în împrejurarea că, la un moment dat, Cărtărescu a avut un impuls de minimă onestitate, spunând că el, de fapt, n-a avut intenția de a scrie romane, ci a vrut să scrie niște cărți din care să afle în ce stare se află... Pot să-l asigur că se află într-o stare excelentă, care-i permite să mintă de îngheață apele: se vede cu ochiul liber că a vrut să scrie roman, dar, ce să ne facem, nu i-a ieșit. Romanul se scrie greu, iar printre multele calități și abilități care i se cer romancierului, acesta trebuie să aibă ceva de spus. Nu e cazul domnului Cărtărescu, un om care scrie, cum se autointitulează, plin de modestie, el fiind, într-adevăr, un om care scrie, care n-are, însă, nimic de spus. Umple cu osârdie grafomană mii de pagini de jurnal, mai ales în cazul lui, jurnalul fiind un refugiu al scriitorului care nu are nimic de spus, bașca mii de pagini de pseudoroman cu ștaif metafizic de doi bani, edificându-și, astfel, o glorie și un statut de personalitate publică de carton care doar în România ar fi posibil.

În azilul groazei care este România actuală, supranumită, cândva, la nivel prezidențial, eternă și fascinantă, laolaltă cu economia, industria, agricultura sau sportul, a trebuit să fie distrusă și literatura, promovându-se, pe bani mulți, un romancier care nu scrie romane, amorf, lipsit de coerență narativă, și care își afișează originalitatea, dezicându-se de tradiția romanului românesc și, totodată, de tradiția romanului universal. Dezicându-se, în fapt el e praf și pulbere, pe lângă un Preda, un Eugen Barbu sau Petru Dumitriu, dar și pe lângă alți scriitori români contemporani valoroși, lipsiți de vizibilitate.

Doar în România, repet, după intrarea literaturii în regim de libertate de expresie, statul nu a investit în promovare romanelor

(continuare în p. 23)

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Noi aventuri

Atunci când decide să plece în aventuri, Don Quijote are 50 de ani, vârsta la care, în general, orice aventură a unui bărbat devine mai mult sau mai puțin ridicolă, exact așa cum e personajul lui Cervantes. Romanul său ar putea fi citit, de aceea, ca o ironie la adresa bătrâneții. Pentru a scăpa de conștiința pierderii vieții, mulți își imaginează că fac fapte mari, nepreţuite, când de fapt nu mai sunt decât copia palidă a ceea ce au fost cândva. Ei vorbesc o limbă tot mai inactuală, limba tinereții lor, așa cum Don Quijote vorbea despre cărțile de aventuri, dar găsesc întotdeauna un Sancho Panza ca să creadă pe jumătate minciunile lor (de regulă, un prieten din tinerețe) și, uneori, și o Dulcinea, care să-i mângâie pe burtă în calitate de baștani închipuiți. La 50 de ani, ne paște soarta lui Don Quijote.

Cioran ţinea foarte mult la mansarda sa din Cartierul Latin, considera că e un loc prin care poziția sa de om desprins de toate, de cetățean al lumii, de parazit metafizic este exprimată simbolic cel mai bine. De când fac naveta București-Suceava și trăiesc "în mișcare", poziția lui Cioran a ajuns să mi se pară destul de falsă. De fapt, a trăi într-o mansardă pe Rue de l'Odéon, chiar lângă teatrul Odéon, adică în centrul centrului Parisului, e o poziție de prestigiu social, nu un statut de parazit metafizic. A fi "desprins" înseamnă a fi mereu "pe drumuri". Probabil că, în tinerețe, migrând dintr-un hotel în altul, Cioran și-a creat despre sine, pe bună dreptate, această reprezentare de vagabond, de om desprins de lucruri. Însă, în celebra sa mansardă (în realitate un apartament, în care s-a baricadat la propriu când s-a aflat în pericol să fie evacuat), și-a confirmat statutul de scriitor parizian, s-a consacrat ca scriitor francez, a renunțat la statutul său incert anterior. A fi desprins cu adevărat înseamnă cu totul altceva, mai degrabă a umbla mult, a fi pe drumuri, a fi între două locuri, între mai multe locuri chiar - un statut intermediar amintind de moarte, locul în care nu mai suntem niciunde.

Două ipostaze ale nimicului. Sub hotel e un țarc pentru câteva piscine, unde, de la orele 8 ale dimineții, se îngrămădesc familiile aflate în vacanță. Fiecare are la mână o brățară colorată, semn al unui derizoriu exclusivism *en masse*. Se așază pe niște șezlonguri portocalii (ați sesizat că nu există șezlonguri de două persoane?), își bagă botul în pai și, cât e ziua de lungă, stau ca niște raci blocați de frică sub imperiul boxelor, care le oferă un playlist random, de fapt un zgomot continuu, acoperitor. La 50 de metri, se pot auzi valurile, se poate vedea infinitul consolator al mării, nimicul majestuos al mării deschis către ființele care, astfel, simt mai intens că se află în viață.

Am abandonat ideea de a mă „situa" ideologic, cel puțin în dimineața asta.

Mi-au crescut dioptriile și, în același timp, scriu pe un jaf de telefon, după ce telefonului meu i-am spart ecranul. Pe lângă faptul că scriu cu greșeli, scriu și mai prost din cauză că îmi lipsește lumina potrivită și amprenta smart a vechiului mobil. Cel pe care-l am acum îmi îmbătrânește scrisul, am nevoie de scule cool ca să fac o figură mai bună la fel ca un bătrân care poartă cămăși înflorate ca să se simtă în largul lui.

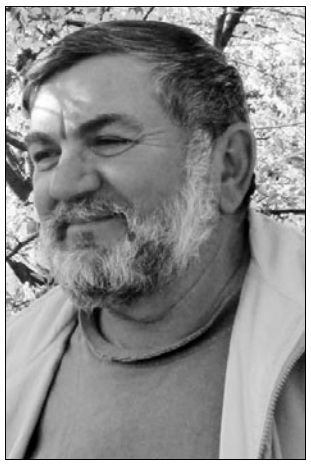
E, lângă Suceava, o discotecă retro (anii '80 și '90), la care numai intrarea e 100 de lei. Pe vremuri, se ţinea discotecă la patinoar, peste drum de casă. N-am plătit niciodată bilet pentru că săream gardul. - Ultima dată am sărit gardul la Paris. Eram așa de strâmtorat, încât nu aveam bani nici de metrou. Cum locuiam la periferie, trebuia să forțez un pic lucrurile, dacă voiam să mă plimb în Cartierul Latin. - Astăzi, dacă aș sări gardul, aș risca să rămân anchilozat pe la jumătatea drumului sau să-mi rup ceva: o mână, un picior... Merg la discotecă și mă trezesc la urgențe. De asta, cei mai în vârstă preferă să plătească: săritul gardului i-ar costa mult prea mult.

Nu există istorie, ci doar un prezent continuu, un foc veșnic viu ale cărui vreascuri sunt viețile noastre.

Pe lângă principiile corectitudinii politice, industria americană de film promovează și modul de viață sănătos și viața activă. Personajele din filme nu mai fumează, ci fac sport. Bărbații beau alcool, dar nu exgerează. În noile filme, se îmbată mai mult femeile, care au cam început să tragă la măsea. Însă își revin rapid. Sportul a devenit o parte a vieții, la fel ca micul dejun. Viața sexuală la vârste mai înaintate e ceva universal întâlnit. Femeile, care au devenit mai ofensive decât bărbații, își găsesc marea iubire la 50+, iar dacă nu, au parte de un amant la orice colț de stradă. Discuțiile despre ciclul menstrual, candidoză și celelalte au devenit curente. Nu mai există subiecte tabu. Numai, din când în când, câte un adolescent care-și vede părinții sărutându-se spune deja clasica replică: *„Disgusting!"*

Sursa mea de inspirație și cafard, cel puțin în ultimii doi-trei ani, e karaokele. Fac karaoke de unul singur, am ajuns să interpretez destul de bine unele piese de Nick Cave, Leonard Cohen, Lou Reed și o piesă de Iggy Pop. (Mi-am dat seama de unde vine vocea foarte post-punk a lui Iggy Pop: pur și simplu a îmbătrânit, iar coardele vocale alunecă mai ciudat.) După o ședință de karaoke, îmi vine să scriu și eu ceva.

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Marius, cerșetorul milionar

Marius, cel de 35 de ani acum, s-a născut orfan, cum s-ar zice. Mama lui, grasă ca o balenă în miniatură, femeie a străzii, a murit născându-l pe o alee, lângă o bancă din Parcul Ana și Manole, iar tatăl nu va fi aflat în vecii vecilor. Pe la cinci-șase ani, Marius, așa cum nu i-a zis nimeni niciodată, deci Mariusică, a dispărut de la orfelinat în condiții neclare și a nimerit la frații lui de suferință în Casa Geta, casa unei octogenare, o casă lungă ca un vagon cu șapte compartimente, șapte cămăruțe în care se intra direct din bălăriile din curte. Era un fel de casă a oamenilor străzii. Zic un fel pentru că de fapt nefericiții chiriași îi plăteau chirie doamnei Geta, octogenara: unii în pachete de mâncare de la parastasele de la cimitirele din oraș și din satele vecine, cu un surplus de țuică, alții - bani din ce obțin din cerșit pe stradă. E cazul lui Mariusică. El este un cerșetor de vocație, nu de meserie. El ia orașul la picior de la nord la sud. Citește victima de la distanță, vede cine e cu dare de mână cum omul obișnuit vede pe cel care are pălărie. Și cum vede pe cel milostiv, Mariusică îi apare în față și, până acela se dumirește, îi și ia mâna, dreapta sau stânga, care-i e mai aproape, i-o pupă de trei ori, pu-pu-pup! Și-l roagă mieros, cu un zâmbet de înger căzut în mizerie: „Dă-mi și mie un ban!" De cei pe care-i ghicește că sunt fără suflet nici nu se apropie, e pierdere timp, lipsă de eficiență.

De pe la 14-15 ani, Mariusică umblă la costum, iarnă-vară, cam șifonat sacoul, e adevărat, pantalonii – două burlane cam jegoase, dar costumu-i costum. Cere el și pe stradă și pe terase, mănâncă la parastase, dar se înfige zâmbind simpatic la coada mesei și la nunți și botezuri, fără fasoane, dar cerșește în instituții. Ia birourile Hidroelectrica la rând, apoi clădirea Asistenței Sociale, iar cu o jumătate de oră înainte de ora mesei se strecoară binișor pe lângă paznicul de la ușă și intră în primărie. Un birou vizitează, două nu, în funcție de informațiile prinse din mers. La primar ajunge joia, cu exact zece minute înainte de audiențe. "Să trăiți, dom primar!..." „Mariusică, iar ai venit? Lasă-mă, că am treabă..." Dar, Mariusică, hăituit fără succes de secretară, pupă repede de trei ori, pu-pu-pup!, mâna darnică a primarului, ia cei 10 lei sau 50 când edilul n-are schimbat, și-și scoate costumul maro la plimbare pe culoarele instituției. La biblioteca municipală și la casa de cultură nu intră. „Sunteți niște săraci!" zice el ca pentru sine trecând prin fața celor două instituții de cultură.

Un consilier local tot a pus în discuție situația lui și a propus să i se găsească un post de muncitor necalificat la unul din serviciile primăriei. Dar, și pentru aceste posturi se cere concurs, iar Mariusică e analfabet, n-are nicio clasă de școală. Totuși, printr-un fel de abuz, când avea 27 de ani, Mariusică a fost angajat măturător de stradă la Salubritate. Sectorul lui era la piața agroalimentară 1 Mai, fostă 23 August. Avea un cărut de gunoi galben, o mătură de plastic albastră și un făraș roșu. Strângea ici o hârtie, dincolo un sticluță, mai încolo niște ambalaje, apoi cerșea la patiserie un pateu cu brânză, își lua de pe tarabă o banană, un măr, ca din propriul coș, i se permitea, că nu era lacom, nu lua și pentru acasă, lua exact cât mânca acolo pe loc. Dar, pe cei milostivi nu-i ierta. Încă de la intrarea în piață sau la așezarea la o bere pe terasă, îi ataca frontal cu trei pupături de mână, pu-pu-pup!, își primea tainul, apoi reîncepea sumara curățenie a pieței 1 Mai, fostă 23 August.

Dar, cu trei luni în urmă, viața lui Mariusică părea că a luat o întorsătură bruscă și uluitoare pentru un om obișnuit, deocamdată nu și pentru el. Într-o zi, l-a văzut intrând în agenția LOTO pe directorul de la Apă și Canal. Și-a pus cu grijă mătura în locașul ei de la cărutul de gunoi, a intrat și când directorul depunea la ghișeu biletele, Mariusică a sosit intempestiv dintr-o parte și i-a luat mâna la pupat: pu-pu-pup! Și zâmbind ca îngerul decăzut: „Dom director, dă-mi un ban!" Dar, de data asta, directorul i-a dăruit un bilet de loterie gata completat pe care l-a plătit el. „Uite, Mariusică, ia mai bine un bilet la LOTO. Vii mâine la doamna să vadă dac-ai câștigat". Așa a făcut. A doua zi, când a scanat biletul, doamna brunetă de la agenție s-a albit la față ca Iisus pe munte. „Mariusică, i-a zis ea, stai pe scaunul ăla și așteaptă puțin..." Apoi l-a sunat pe directorul lui Mariusică, chemându-l la agenție. Și acolo i-a dezvăluit nebunia: „Ăsta-i biletul, dom director. Șase milioane și jumătate de lei, după impozitare înseamnă vreun milion de euro net. Nu putem lăsa biletul la Mariusică. Luați-l dvs. și vedeți cum faceți..." Directorul și juristul de la Salubritate l-au luat pe Mariusică, l-au dus la sediul central a Loteriei, i-au făcut cont în bancă și se poate spune cu totală îndreptățire că Mariusică este ditamai milionar. Dar, viața lui nu s-a schimbat mult. Doar că și-a abandonat serviciul de măturător în Piața 1 Mai, fostă 23 August, are în permanență câteva mii de lei în buzunar și și-a cumpărat un costum nou-nouț, albastru, lucind ca Marea Adriatică în luna august. Dar, locuiește tot în cămăruța lui austeră de la Casa Geta și străbate orașul pe bulevard de la nord la sud și invers, cu zâmbetul său de înger, cerșind cu pu-pu-pup!

Ieri, Mariusică l-a întâlnit în mijlocul bulevardului pe Grigore Haineș, patronul hotelului de patru stele din oraș și a lanțului de șapte cabane din munți, plus a fabricii de mezeluri din comuna vecină. Mariusică a sărit ca un pui de lup la mâna patronului și pu-pu-pup! Dar, magnatul și-a retras-o cu abilitate. „Mariusică, stai liniștit, ar cam fi cazul să-ți pup eu mâna..." L-a invitat în biroul de la parterul hotelului și l-a sunat pe juristul de la Salubritate, împuternicitul contului lui Mariusică. „Dom Popescu, vă invit la mine la birou, aș vrea să facem un plan să scoatem la produs milionul lui Mariusică!..."

Mariusică își lărgește zâmbetul de înger căzut în mizerie și zice: „Dom patron, îmi dai zece lei?" și dă să-i pupe mâna darnică: pu-pu-pup!

„Mariusică, iar ai venit? Lasă-mă, că am treabă..." Dar, Mariusică, hăituit fără succes de secretară, pupă repede de trei ori, pu-pu-pup!, mâna darnică a primarului, ia cei 10 lei sau 50 când edilul n-are schimbat, și-și scoate costumul maro la plimbare pe culoarele instituției. La biblioteca municipală și la casa de cultură nu intră. „Sunteți niște săraci!" zice el ca pentru sine trecând prin fața celor două instituții de cultură.

Dan Ciachir

Pagini de jurnal

Ion Iancovescu a făcut doi ani de puşcărie pentru o butadă de-a sa rostită la „Capşa”, unde dramaturgul de partid Aurel Baranga anunţase că „de astăzi, în Uniunea Sovietică, curentul electric era gratis”. „Dar cu ce preţ!”, exclamase Iancovescu.

2010

12 februarie

Citesc în „Evenimentul zilei” de alaltăieri că vor apărea în martie, la „Polirom”, memoriile lui Adrian Marino, intitulate, cum nu se putea mai bine, *Viaţa unui om singur*.

Iniţial, Marino spusese că memoriile îi vor fi publicate la 50 de ani după moartea sa. Probabil că s-a răzgândit ulterior, termenul fiind redus la numai cinci ani. O să avem ce citi. Marino, pe care l-am cunoscut destul de bine la sfârşitul anilor ’80, era într-adevăr un om singur. Egotist şi egoist. Invidia popularitatea lui Manolescu, pe aceea a lui Noica, şi ar fi dorit să aibă discipoli. Avea o luciditate amară. În egotismul său, semăna foarte mult cu G. Călinescu, pe care îl vorbea întruna de rău. Tot el mi-a povestit că de fiecare dată când îl întâlnea pe Eliade la Paris, în al cărui apartament de acolo a şi locuit, prima întrebare pusă de acesta era: „Cine a mai scris despre mine în ţară?”. Mi-a mai povestit şi cât de speriat de „trecutul său fascizant” era Cioran. Cred că toate aceste lucruri le-a scris şi în memoriile sale.

14 februarie

Astăzi se împlinesc două luni de când a început iarna. Îmi amintesc cum, în seara zilei de 15 decembrie, pe o ninsoare viscolită, ne duceam la Ateneu. Pe 20-21 decembrie era zăpadă mare, iar a doua zi de Crăciun, întorcându-mă acasă în maşina Realităţii, priveam pe Şoseaua Kiseleff nămeţii de pe trotuare. După Anul Nou au urmat nişte zile cu temperaturi peste O grade, chiar destul de ridicate, pentru ca apoi, de la mijlocul lunii, să înceapă ninsorile mari şi gerurile năprasnice cu temperaturi de peste minus 20 de grade în Bucureşti, cu zeci de oameni morţi de frig.

20 februarie

Am terminat volumul II din jurnalul lui Grigore Gafencu, inferior celui precedent, cu însemnări din perioada în care autorul era ministru plenipotenţiar la Moscova. În 1942, stabilit în Elveţia, Gafencu nu mai era decât un exilat; un particular. Desigur, avea şi unele contacte, cele mai multe decorative, de felul celor cu prinţul Nicolae, căruia începea să-i descopere calităţi, sau cu tot felul de secretari şi ataşaţi de legaţie care treceau să-l vadă şi erau întotdeauna primiţi. Îndeletnicirea de căpetenie a lui Gafencu la Geneva era însă reflecţia pe marginea evenimentelor, desprinderea de sensuri. La un moment dat, comentează pe zeci de pagini lucrarea unui englez care îşi formula ipotezele privitoare la fizionomia Europei postbelice. Cât despre speranţa constituirii unei confederaţii balcanice la sfârşitul aceluiaşi război, idee susţinută cu pasiune de Gafencu, aceasta cred că era proiecţia retuşată a Înţelegerii balcanice, în cadrul căreia România a jucat rolul principal. „Blocul balcanic” nu s-a mai reconstituit însă după război, ţările din zonă fiind despărţite şi chiar divizate (Grecia şi Turcia înglobate în NATO, România şi Bulgaria în Tratatul de la Varşovia, Iugoslavia afiliată Mişcării ţărilor nealiniate...).

Îmi amintesc scepticismul ambasadorului italian în Malta – fost diplomat în post la Bucureşti în anii ’70 – atunci când l-am întrebat, în aprilie 1990, dacă România va avea de jucat un rol în Balcani.

7 martie

Emisiunea de aseară, cu Manuela Cernat, a ieşit bine. Tot aseară am aflat despre strânsa colaborare, în perioada războiului, dintre cinematografia italiană şi cea românească. La 12.20 s-a transmis, la România Actualităţi, partea a doua a documentarului despre Groza şi guvernul său instaurat în martie 1945. Îmi amintesc că pe 6 sau 7 martie 1995 eram la Căldăruşani cu Mititelu, Claudiu Secaşiu şi cu vreo 20 de participanţi la un colocviu organizat de BBC pe această temă. Era o vreme superbă, caldă, şi eram în talie.

16 martie

Mi-a plăcut foarte mult, îndeosebi datorită ilustraţiei muzicale, cum a ieşit emisiunea *Bucureştiul în pagini şi imagini sonore*, difuzată aseară la 21.30 pe România Cultural (partea a doua se va difuza lunea viitoare). Nu ştiu de unde au găsit ilustratoarele muzicale *Şi-am să-mi iau o Volgă neagră*.

1 aprilie

Doamna Stăniloae, sosită în ţară de Paşti, mi se plângea în urmă cu un ceas de cumplita decădere culturală şi spirituală din Germania.

2 aprilie (Vinerea Mare)

Au mai rămas 30 de ore până la Înviere. Continui să fiu obosit. Mă trezesc greu, somnolez, iar mâine va trebui să merg, împreună cu Aurora, de dimineaţă ca să mă împărtăşesc. Seara mă voi duce la Realitatea TV, ca şi anul trecut, urmând să ajung la biserică în jurul orei 1.

7 aprilie

Ieri a plouat până noaptea târziu. La ora 13 a venit Tudorel şi am stat amândoi câteva ceasuri la o gustare şi un pahar de vin. Pe când se afla aici a telefonat Lavinia Betea pentru a-mi spune că citise cele două volume de evocări şi că i-au plăcut foarte mult. Lucrul acesta m-a bucurat, întrucât părerea sa mă interesa în cel mai înalt grad. A mai telefonat, pentru o declaraţie, şi un redactor de la „Cotidianul” on-line.

13 aprilie

Aseară, la 21.30, al patrulea episod al emisiunii cu Bucureştiul pe România Cultural. Ilustratoarea muzicală a fost la înălţime; la nivelul primei părţi: Maria Tănase a cântat *Dă-mi, boierule, nevasta*, *Când o fi la moartea mea* şi o bucată în franţuzeşte.

19 aprilie

Vreme de patru zile, din cauza unui nor de cenuşă ridicat în văzduh de un vulcan care a erupt în Islanda, toate cursele de avioane din Europa şi spre Europa au fost anulate. În total, aproape 100.000 de zboruri. Astăzi au început să se redeschidă aeroporturile, inclusiv cele din România. Pierderile au fost de ordinul câtorva miliarde de dolari.

25 aprilie

M-am simţit nespus de bine aseară, la emisiune, alături de Ion Lucian. Am aflat de la el, între altele, că în 1947 erau 22 de teatre particulare în Bucureşti. Coborând împreună de la studio, l-am întrebat ce fusese iniţial în sala din subsolul blocului „Romarta”, unde eu am apucat barul de noapte „Atlantic” la începutul anilor ’70... „Teatrul lui Birlic”, mi-a răspuns.

...Şi tot de la Ion Lucian am aflat că Mircea Şeptilici, actor căruia îi veneau ca turnate rolurile de bancher, de industriaş, de magnat, era copilul din flori al lui Take Ionescu. Prima oară când l-am văzut, cred că în 1962, juca rolul unui editor american în *Celebrul 702*, avându-l ca partener pe Radu Beligan, protagonistul piesei.

26 aprilie

Am ascultat, în urmă cu o jumătate de oră, ultimul episod, al cincilea, din *Bucureştiul în pagini şi imagini sonore*. A ieşit bine, iar ilustraţia muzicală a fost din nou pe măsură, exclusiv cu Maria Tănase (*Lume, lume...*, *Când toca la Radu Vodă*, *Bun e vinul ghiurghiuliu* şi *Badea-l neichii Bucureşti*).

9 mai

Aseară, emisiune cu Constantin Dinulescu, care a confirmat că actorul Puiu Cristescu a fost nepotul de frate al lui Eugen Cristescu, directorul Serviciului Special de Informaţii de pe vremea lui Antonescu. A urmat în condiţii anevoioase Institutul de Teatru, însă n-a fost închis sau arestat. Îmi amintesc că l-am cunoscut şi eu pe când aveam 18-19 ani. Constantin Dinulescu a locuit o vreme acasă la el. Tatăl lui Puiu Cristescu, fratele lui Eugen, a fost profesor la Facultatea de Drept din Chişinău şi magistrat. El l-a judecat şi l-a condamnat la moarte pe Filimon Sârbu, militant comunist.

Constantin Dinulescu a vorbit foarte frumos despre generozitatea, omenia, bonomia şi boemia lui Gh. Ionescu-Ghibericon, fratele-actor al lui Nae Ionescu. Nici el n-a avut de suferit de pe urma rudeniei sale. Interesant mi se pare faptul că Ghibericon („nea Ghibi”) apare din descriere opus tipului de om riguros şi concentrat care era fratele său. Locuia într-o dependinţă a Teatrului Naţional.

Multe cuvinte frumoase a avut Constantin Dinulescu despre fiica lui Dej, Lica Gheorghiu. Atunci când aceasta a sosit la Iaşi, cu trenul regal în care a călătorit întreaga echipă care filma *Lupeni ’29*, Dinulescu – el juca acolo, la Naţional – a fost desemnat s-o însoţească. Utilarea cu aparatură modernă a studiourilor de la Buftea s-a datorat în întregime faptului că Lica Gheorghiu era actriţă. Dinulescu a spus, textual, că „multă lume a mâncat o pâine albă de pe urma ei”. Era generoasă.

Ion Iancovescu a făcut doi ani de puşcărie pentru o butadă de-a sa rostită la „Capşa”, unde dramaturgul de partid Aurel Baranga anunţase că „de astăzi, în Uniunea Sovietică, curentul electric era gratis”. „Dar cu ce preţ!”, exclamase Iancovescu.

Pe vremea când era director al Teatrului Naţional, Zaharia Stancu i-a smuls de la gât cruciuliţa actriţei Tanţi Cocea. Avea ieşiri violente, însă şi dovezi de mare generozitate.

Olga Tudorache a încercat să-şi ia zilele într-o pădure de lângă Bucureşti, deznădăjduită de faptul că o părăsise bărbatul cu care avea un copil, Cristea Avram.

Niky Athanasiu era un politruc rabiat, secretar de partid la Teatrul Naţional, pe care tâmplarii s-au răzbunat la moartea sa făcându-i un sicriu în care trupul său nu a putut să intre.

11 mai

Ieri, după prezentarea cărţii lui Tudorel la Librăria „Mihail Sadoveanu”, am plecat la „Pescarul” împreună cu el, cu Alex. Ştefănescu, G. Dimisianu, Mona Muscă şi soţul ei, Bobby Muscă. Acesta din urmă mi-a spus că îi plăcuse mult *Derusificarea...* (le-o trimisesem prin Tudorel în urmă cu o lună), insistând asupra *atmosferei* din carte. La librărie cumpărase un exemplar din *În lumea presei interbelice*, pe care îi scrisesem o dedicaţie. Bobby Muscă, inginer chimist cu invenţii, are 84 de ani, provine din Târgu-Mureş şi este un autentic domn de pe vremuri. În 1956 a ascuns „caietul” albastru al lui Nicolae Balotă. Foarte agreabil a fost şi Alex. Ştefănescu – stăteam prima dată cu el la o masă. Dimisianu, care arăta excelent la cei 74 de ani ai săi, a plecat înainte; noi am ieşit de la „Pescarul” pe la ora 19.

G. Dimisianu mi-a spus, la rândul său, că i-a plăcut mult *Derusificarea...*

Sorin Antohi

Idei și zile

Ura-de-sine la români crește geometric, pe măsură ce ei urcă (şi obiectiv, și subiectiv, fiindcă aceste criterii se împletesc) pe scara către statutul de membru al elitei intelectuale. Exercitată în izolare, ura-de-sine e ocazional atenuată, deși niciodată suspendată complet, de ura împotriva a ceva sau (și mai bine) a cuiva din exterior. Urîndu-l pe altul sau urîndu-i pe ceilalți (în bloc ori selectiv, pe clase, pe partide, pe orice alte criterii – ocupaţionale, rezidenţiale, de vârstă, de opinie, de educaţie, de religie, de etnie, de rasă etc.), e adevărat, cel ce se urăște pe sine scapă cumva, fie și iluzoriu, fie și pentru o fragilă secundă, din linia de ţintă a acestei patimi mistuitoare. De aceea, și fiindcă e dezorientat și se simte neîmplinit, chiar lipsit de rațiunea sa de a fi, dacă nu urăşte, omul devine foarte interesat de extinderea clipei de suspendare a urii-de-sine (un mecanism înrudit cu mai cunoscuta *suspension of disbelief*) prin ritualuri ale urii-alături-de-alții, indiferent de ţinta și ocazia lor. Astfel, dimensiunea carnavalescă (pentru care avem la dispoziţie analize clasice) a manifestărilor din gama *#rezist*, care include iluzia (de o secundă, de o seară, de un ciclu electoral a) comuniunii egalitare (cine vrea să revină în ierarhia socio-profesională după mitingul-carnaval, cînd tovarășul de drum și fratele de arme e din nou şef/patron/coleg şi te ţinteşte cu ura-lui-de-sine, pe lîngă că-ţi reaminteşte obligaţia de a îndeplini sarcinile de serviciu?), trebuie completată analitic mereu cu această beţie a solidarităţii negative (singura solidaritate cunoscută bine de români). Urînd ceva sau pe cineva alături de alții, insul din mulțimea de inși (care se urăsc pe sine și, în subsidiar, îi pot urî și pe cei alături de care urăsc o ţintă comună, cel puțin după ce ritualul ia sfîrşit ori se întrerupe) cunoaşte temporar (şi îndeobşte inautentic) exaltarea civismului, idealismului, altruismului, activismului; se închipuie parte a unui tot organic (de la milenarişti la LGBT+, trecînd prin fasciști și comuniști – vorbesc numai de cei convinşi, fiindcă oportuniştii au mereu o doză de scepticism și *ketman* – nevoia și nostalgia comunităţii fuzionale e cam aceeaşi); uită că mai are și alte probleme; uită de răspunderea sa pentru (şi de contribuţia sa la) ratarea propriei vieţi. În timpul ritualurilor, iluzia este aproape perfectă, deşi mereu subvertită de trăirile amintite. Între ritualuri, mai ales atunci cînd nu îl pregăteşte pe următorul, din păcate, insul nu are la dispoziţie decît negarea încăpăţînată a evidenţei. Toate acestea disting demonstraţiile ritualizate descrise mai sus de manifestaţiile publice necesare și justificate (politice, sindicale ori civice), cu obiect precis (chiar complex, nu ca în *single issue movements*), care propun soluţii pentru starea de fapt (niciodată perfectă, uneori insuportabilă) sau alternative mai puţin proaste. Primele, chiar fără să vrea, subminează – numai aparent paradoxal — Opoziţia, care aleargă zadarnic în urma lor pentru a le recupera și își neglijează agenda proprie (dincolo de proclamaţii). În același timp, ele ajută Puterea, oferindu-i spaţiu de manevră. Numai celelalte forme de mobilizare populară, în special dacă se structurează ideologic-politic, produc lideri charismatici și, în mod ideal, programe credibile și guverne (din umbră) capabile să le aplice după alegeri (chiar anticipate). Pe scurt, ceva mai mult decît sloganuri și *cahiers de doléances*, oricît de justificate şi corecte. Numai aceste forme de mobilizare, aşadar, pot submina decisiv Puterea, o pot delegitima, îi pot eroda baza electorală şi, astfel, o pot chiar înlocui, folosind mijloacele standard ale luptei politice. Dar trecerea de la carnaval și ritualurile urii-de-sine la luptă politică şi schimbare cere mai mult decît simpla atitudine (de regulă înnăscută, deci valabilă și în viaţa cotidiană la care insul revine între răzmeriţe) de *contrarian*, antinomist ş.a.m.d. Istoria şi schimbarea ei nu pot avea drept motor şpagatul maxim între percepţie și realitate, mentalitatea apocaliptică, fantasma unui Armaghedon iminent și izbăvitor, setea de apocatastază, lectura catastrofistă a lumii (și clamarea ei simultan ipocrită, fiţoasă, narcisică, exhibiţionistă, isterică, frustrată, ludică etc.). Pe plan strategic și tactic, asemenea ieşiri delirante compromit cauzele cele mai nobile, uzează inutil căuzaşii, îi trezesc pe cei revoltaţi dar echilibraţi, pe cei care nu sînt exaltaţi permanent, ci pot (cel puţin uneori) cîntări lucid conjunctura, îi îndepărtează pe cei care, deşi nemulţumiţi, nu intră cu capul înainte în zaveră. După asemenea evenimente, îndelung pregătite de furtuni artificiale pe Facebook (cu participarea unor figuri culturale și intelectuale care evoluează în asemenea contexte la cotele lor cele mai lamentabile, ahtiate cum sînt după faima cu orice preţ) şi ratate în lumea reală, piaţa publică și funcţia ei catalitică (nu doar catharctică) decad la un nivel și mai lamentabil. 10.08.2018

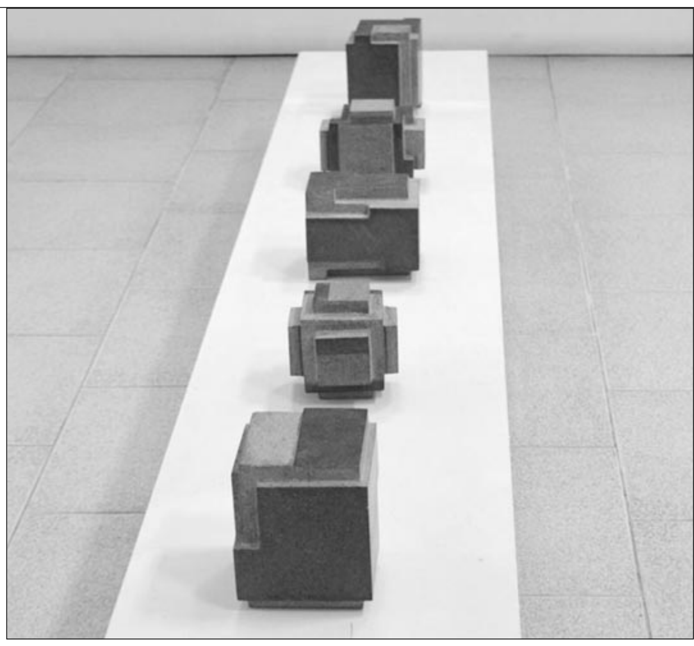
(Extrase din manuscrisul Idei și zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *și* Argeş.*)*

...şi fiindcă e dezorientat şi se simte neîmplinit, chiar lipsit de raţiunea sa de a fi, dacă nu urăşte, omul devine foarte interesat de extinderea clipei de suspendare a urii-de-sine (un mecanism înrudit cu mai cunoscuta *suspension of disbelief*) prin ritualuri ale urii-alături-de-alţii, indiferent de ţinta şi ocazia lor.

MAXIM DUMITRAŞ. Aceeași temă biblică a ,,Fiului Risipitor” coborât acum în piatră într-o tânguire sisifică, perpetuă, de găsire și pierdere a sinelui, a miezului său. Personajul obiect se întoarce în sine să-și caute esența, însă nu găsește decât golul sonor de la începutul lumii și revine la suprafața sa zgâriindu-se pe față, smălțuindu-se într-o disperare a pierderii lăuntricului-albastru, abstract și infinit de adânc. Sculpturile lui MAXIM DUMITRAŞ sunt vase ale memoriei atavice, structuri ale sufletului, arhitecturi ale golului din centrul universului.

MARCEL STANCIU. Parcă izvorât din ,,clasicul” minimalism al sculptorului american Tony Smith, dar și înrudit prin tendințele tradiției nordice, cu nodurile lui Mihai Olos, MARCEL STANCIU reușește să construiască ferestre pătrate în ferestre cubice, ochi de piatră în ochi de piatră. Oglindiri ale substanței în neființa ei. Formele se luptă să abandoneze o simetrie care le trage din legitățile lumii vegetale. Le îndeamnă la o deformare în care ,,ciobul”e mai important decât întregul din care s-a spart, dar care produce un vaiet interior, o metafizică tragică a spațiului pierdut și părăsit. Formele cubice ale lui Marcel Stanciu sunt veritabile întoarceri la geometria primordială a mineralului, la starea de împietrire a timpului și spațiului infinit.

litere

Leo Butnaru

Chiar așa: precum există legea atracției universale există și legea abstracției universale pentru tine frumoasă mea fără corp față de care dragostea mi-i atât de mare sublim nepământeană încât cred că aș fi în stare să fac corp comun cu tine frumoasa mea fără corp și poate chiar să am prunci de la tine frumoaso fără corp minune a visurilor jinduirilor mele;

Coroană de sârmă ghimpată

Sfâșietoare melodie despre GULAG.
Cântăreața poartă coroană de sârmă ghimpată.
Nu e doar o metaforă ingenioasă –
E predestinată pecete, e soartă.

Geamăt hârcâit de om, urlet de lup,
Îngheț, zăpadă cât toată Siberia.
Eu ascult și parcă mă lupt
Cu bolșevismul, cu mizeria

În taigaua cu vânt mereu iernatic ce nărăvește
să cânte la naiul sticlelor goale, în coșară
scoase lângă pragul izbei de bârne
după beția santinelelor, aseară.

Defilare de odinioară

Piața Roșie.
Defilare prin lapoviță alb-neagră.
Vântul guiță.
Ca niște placente
demente
fâlfâie plescăitor drapele urâte
de națiunile conlocutoare
în această închisoare a popoarelor (vorba lui Lenin).

Doar în vodcă poți dilua gustul de venin
dar mai bine încearcă a-l distila
în joc secund mai pur
dedus din terțiu și subtexte cu
historia magistra vitae
făcând să vină ce trebuia să vină
înainte de toate – libertatea, libertatea, libertatea
aflată concomitent
în diverse timpuri și state
în cer și sub pământ
în gheață și foc
în sirenă și focă – toate
evadând din imperiul ce cade.

1914-1918. Poeți în război

Un tânăr
dar dintru început mare poet german
ce muri în război
sau poate care
supraviețuise ca printr-un miracol
sau un genial poet francez
Apollinaire
ce ieși mutilat din bătălie
năucit, trepanat...
– în vis
sau în imaginația-mi lucidă
siluetele lor mi se arată, cum
în prag de-a înnopta
fiecare pe marginea tranșeei armatei sale
aruncă aiurea conserva veacului trecut
sau poate pe a celui abia venit
căruia generalul criminal
i-a tăiat capacul de tablă galvanizată cu baioneta
asemănătoare celei cu care
un dement și mai și
deschisese Cutia Pandorei.

Deschizătorul

Ce mai pot ei face cu deschizătorul de conserve
când nu mai au conserve?

Unii zgârie pe zidul celulei de închisoare
„Vrem conserve!"

alții –
„Vrem libertate!"

Pagina cu Margareta

El își examinează biletul.
La ora 14.35 îl așteaptă aeroportul.
Pentru tine, dragă Margareta, mai are
două sau trei ore de lectură
și desfătare.

Trecând prin persienele hotelului
în luciul lacului unghiilor
și oja buzelor tale
răsăritul zilei își joacă nuanțele roz
reflectate, iată,
peste stradă, în față –
în Patriarșie Prudî
pe unde Bulgakov
cândva
își scotea la plimbare Behemotul
de altfel, precum se spune și la pagina 77
la care
cu gândul înfrigurat că îl așteaptă aeroportul
el îndoaie fila.
Apoi
cravatei îi înnoadă nodul...

Cam atât a fost să fie idila...
Reîncepe exodul.

Abstracția ca lege

Atracția față de tine e de fapt o abstracție.

Chiar așa: precum există legea atracției universale
există și legea abstracției universale pentru tine
frumoasă mea fără corp
față de care dragostea mi-i atât de mare
sublim nepământeană
încât cred că aș fi în stare
să fac corp comun cu tine
frumoasa mea fără corp
și poate chiar să am prunci de la tine
frumoaso fără corp
minune a visurilor jinduirilor mele;

și aș vrea să mă îndrăgești
oarecum să accepți
cum ar spune argoul
să-ți intru sub piele.

Dragoste de poveste

Ce mult o iubea!
Se sculă dimineața devreme
să-i prepare cafeaua.

Însă cafeaua deja
aburea pe masă
îl aștepta...

Salvând iubita, iubirea

...iar când iubita mă văzu în bazin
cu fața în apă
cu brațele în lături
nemișcat ca o bârnă
ea sări disperată să mă salveze
uitând că nu știe să înoate

...cu mare înfiorare și grabă
am scos-o din apă
salvând-o de la înec pe ea
și marea noastră iubire

de cândva...

Idilă în ape, peste ape

Nimfele mărilor mângâie, dezmiardă peștii
mai ales puii de delfini
precum pământenii desfată pisicile.
Peste adâncuri
pescărușii se sărută dulce-dulce cu
clonțurile lor sărate-sărate
reflectându-se în solzii lucioși ai sirenelor codate...

Or
cum ar spune vreun satir ce cobește
cam toate idilele
inclusiv cele de dragoste
~~(se termină)~~
se reflectă în coadă de pește...

24 din 24

Un bătrân, respectabil intelectual care
nu mai e în stare să comită erori
mici prostii
barosane sau elementare

un om spre adâncă vârstă care
nu se mai poate abate de la „minus celelalte"
și deplină pledoarie pentru umanism, umanitate
acest intelectual potolit, cam vlăguit e –
cum s-ar spune –
zi și noapte
24 de ore din tot atâtea
om integru
dar, firește, nu om-bărbat-model
pe bune;

om-bărbat-model poți fi doar când ești tânăr zi și noapte
24 din tot atâtea ore
cândva sau acu
chiar cu unele mici păcate
întâmplate
sau doar visate.

Chiar cu...

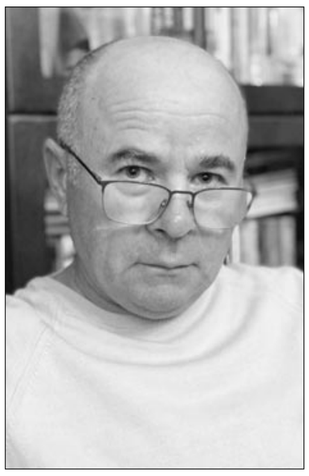
Nu se știe...

În zile grele
în vremuri de necaz
când te chinuie durerea de dinți
apendicita
sau sinusul
îți spui că
dacă la momentul zero al (etcetera)
cineva
(sau: Cineva)
te-ar fi întrebat de vrei
sau nu să te naști
nici azi n-ai putea spune
care ar fi fost răspunsul...

(...asta fie spus
în contextul-pandant al eternei ghicitori
că nici atât nu te va întreba cineva de vrei
sau nu să mori...)

poesis

Leonid Dragomir

Solilocvii (II)

■ "Jurnaliştii scriu fiindcă ei nu au nimic de spus, şi au ceva de spus fiindcă scriu". Şi tot Karl Kraus: "A nu avea idei şi a le putea exprima, acesta e jurnalismul". Atunci scriitorul, artistul, gânditorul sunt cei care înainte de a se aşterne la scris au presimţit, văzut, intuit, trăit ceea ce scrisul nu poate exprima decât parţial, aproximativ. De aici sentimentul imperfecţiunii încercat de ei în faţa propriilor creaţii şi mai ales conştiinţa faptului că adevărul a ceea ce au avut de spus le-a scăpat. Ce deosebire faţă de pretenţiile jurnaliştilor de a deţine adevărul, ba chiar de a-l putea controla modelând realitatea după spusele lor. Cea mai mare minciună este, ne-o spune implicit Karl Kraus, ceea ce seamănă cel mai mult cu adevărul.

■ "La temelia fiinţei mele [...] stă o mare certitudine, pe care un verb fundamental în vocabularul omenirii o susţine: verbul *a fi*. Ştiu că *sunt*. Slab. Bătut de vânturi. Putând, la limită, să nu fiu. Ba chiar sunt sigur de faptul că nu voi mai fi." Cu o astfel de certitudine, o credinţă filosofică ar fi spus Karl Jaspers, Mihai Şora a trăit până la 106 ani. Moartea este deci limita vieţii, ţinută departe, la marginile fiinţei, exerciţiul filosofic slujind chiar acestui scop, precum un ritual de exorcizare opus permanentelor ei incursiuni în viaţă. Mihai Şora ar fi subscris fără prea multe rezerve celebrelor cuvinte ale lui Epicur (citez din memorie): "Nu trebuie să ne temem de moarte căci atât timp cât suntem noi, ea nu este şi când ea este nu mai suntem noi".

■ Ideea că tehnica are ca menire principală să ne uşureze munca, simplificându-ne astfel viaţa, s-a dovedit în bună măsură o iluzie. Dimpotrivă, aşa cum susţine Jacques Ellul, unul dintre cei mai profunzi gânditori asupra lumii create de tehnologie: "omul n-a muncit niciodată mai mult ca în lumea actuală". Devenită sistem, tehnica ne-a făcut viaţa din ce în ce mai abstractă, solicitându-ne doar mintea în detrimentul corpului, iar proiectele biotehnologice, precum aşa-numitul transumanism, ne-ar dezumaniza transformându-ne într-un soi de cyborgi. Nici arta nu ne mai ajută, căci abstractizarea dusă până la neant ne îndepărtează de contemplarea esenţelor, care ne aşează, ca şi munca fizică - "vie", cum o numea Marx -, în concretul naturii şi al spiritului. Doar astfel omul are o lume, adică nu e o abstracţie, ci fiinţă care trăieşte prin relaţiile cu tot ce nu este ea.

■ "Realitatea este incapacitatea noastră de a înţelege ceva". Nu întâmplător o spune un pictor abstract, George Tzipoia. Arta abstractă s-a născut, cred, din setea de real, de ceva care să ne depăşească şi să ni se opună până la a nega convingerea inconştinetă în atotputernicia cunoaşterii noastre prin care tot ce este devine un "produs" al nostru sau, oricum dependent de categoriile minţii noastre. Trimiţând spre invizibilul care prin definiţie ne scapă – precum ştim, de la Platon încoace cunoaşterea se defineşte prin văz – arta în general, iar cea abstractă în mod special, este o tentativă de a depăşi solipsismul la care ne-a condus ispita şarpelui din Rai: "Veţi fi ca Dumnezeu". Măsura îndrăznelilor artistului este, în ciuda vanităţilor sale, smerenia: a înţelege că nu înţelegem.

■ "Libertatea se află în mister; libertatea e îngropată şi creşte spre înăuntru şi nu spre afară". Nu la temperamental introvertit se referă aici Unamuno, ci la criteriul esenţial care-i distinge dintotdeauna pe cei de dreapta (conservatori), de cei de stânga (liberali, socialişti etc), chiar în absenţa unor opţiuni politice exprimate explicit.

■ "Domeniul culturii reprezintă viaţa, a ceea ce ar trebui să aparţină morţii", spune o misterioasă definiţie a lui André Malraux. Or morţii îi aparţine viaţa care a fost, viaţa trăită fie şi imaginaţie, căci ceea ce nu trăieşte nici nu poate muri. Deci cultura este viaţa vieţii, putem reformula, deşi sună şi mai misterios.

■ Între cele mai triste consecinţe ale lumii tehnice este atrofierea până la dispariţie a simţului umorului, un echivalent al simţului vieţii. N-au dispărut, desigur, bancurile, glumele, comedioarele, cel mai adesea prosteşti, dar ele provoacă un râs mecanic, căruia i se aplică exact definiţia lui Bergson, mai mult de unul singur, la limită nevrotic sau vulgar. Râsul adevărat vine dinăuntru, din acceptarea propriei imperfecţiuni ca pe o formă de legătură nemijlocită cu ceilalţi. De aceea este un râs plin de bucuria comuniunii în omenesc pe care comunicarea din ce în ce mai perfectă, adică mai inumană tinde să o distrugă. "Pericolul constă în faptul că cu cât ne gândim mai mult la noi înşine ca la nişte computere, cu atât vom deveni mai mult ca ele", avertizează psihanalistul junghian Anthony Stevens.

Nicolae Turcan

Filosofie şi credinţă

Dincolo de suprafaţa suportabilă a morţii

■ Mi-am păzit cu greu, prin luptă, darul dumnezeiesc al morţii *mele*, cea pentru care mă pregătesc. De ce l-aş ceda vreunei sinucideri ori, şi mai banal, vreunei ideologii a veacului?

■ Cum de nu ne uimeşte destinul nimicniciei proprii? Nu este o minune suficientă oare ca un zero, asemenea omului, să tânjească spre Unu?

■ Ne recăpătăm fericirea copilăriei ori de câte ori o reconstruim cu nevinovăţiile noastre actuale.

■ Cât trecut *periclitant* vom fi adunat în noi înşine încât moartea proprie să nu ne mai pară stranie şi nenaturală, ci *binemeritat* sfârşit?

■ Rugăciune: Doamne, ajută-ne să ne recuperăm secundele *nepierdute* ale copilăriei!

■ Asemenea unui poet, mă las purtat de viziuni care-mi zdrobesc propriile echilibre, punându-mă într-un pericol faţă de care nu am absolut nicio soluţie. Nu e de mirare că mor sau înviez aproape la sfârşitul fiecărui paragraf.

■ Când, sustrăgându-mă lumii, mă întorc cu faţa către Dumnezeu, îmi iau adio de la mine însumi ca pentru totdeauna.

■ Că avem nevoie de atât de multă dragoste încât numai Dumnezeu îi poate răspunde, oare nu este aceasta una dintre definiţiile umanităţii noastre însetate?

■ Absoluturile noastre cotidiene, exagerările şi pasiunile noastre banale, chiar când nu ajung la vreo înălţime lăudabilă, cunosc totuşi o amplitudine care spune ceva despre destinul nepământesc al sufletului. Este ca şi cum am întâlni smerenia Absolutului coborâtă în experienţe discutabile. Drept consecinţă, semnul autenticităţii nu întârzie să apară sub forma unui principiu mai degrabă religios decât etic: vom lupta până la sfârşit *împotriva noastră*!

■ Nicio fericire mundană, ce nu apare ca icoană a iubirii lui Dumnezeu, nu îşi merită faima. Ea doar uzurpă, idolatru, Numele de nerostit.

■ Autoportret: având vocaţia tăcerii şi darul cuvântului, mă zbat între vorbirea lăuntrică a mutului şi vorbăria pătimaşă a disperatului.

■ Mulţi ne pierdem în numele „sincerităţii" răului, prizonieri ai unei moşteniri *căzute* şi, în acelaşi timp, surzi la chemarea Adevărului.

■ Pentru unii dintre noi, invocarea Sfinţilor Părinţi este un argument atât de puternic, încât a-i mai şi citi devine o inutilitate.

■ Murim câte puţin cu fiecare sublim care ne izbeşte, preschimbându-ne în *viii* de mâine.

■ Experienţele noastre esenţiale, inclusiv dragostea, ne aduc aminte de sfârşitul vieţii şi de eternitatea care o străjuieşte. Ca o chemare universală, finitudinea ne măsoară zilele şi anticipează non-zilele. Ce se poate face: să avem urechi de auzit, să nu ne pierdem în superficialitate, în revoltă, în ideologie, în *suprafaţa* suportabilă a morţii.

■ Există o înstrăinare de la distanţa căreia indignările oamenilor se văd drept ceea ce sunt: simple superficialităţi, mofturi, fandoseli. Inevitabila uşurătate a umanului...

■ De la o vreme văd oamenii ca pe nişte copii îmbătrâniţi. Tragedia decrepitudinii se lasă dezisă de nevinovăţia ludică a primilor ani. Este un exerciţiu de imaginaţie liniştitor, ca şi cum toţi aceşti ameninţaţi ai sorţii ar mai avea o şansă, cea din urmă, a unei *recuperatoare* copilării.

■ Ambiţia poetului nu este de a produce poemele ca pe nişte droguri care să ne izbească în moalele capului, ci de a fi el însuşi drogul.

■ Recunoaşterea puţinătăţii proprii poate fi salvatoare pentru spiritele narcisiace, îmbătate de sine. Să ne auto-criticăm, aşadar, terapeutic, sau să acceptăm criticile care vin peste noi, chiar dacă nu par adevărate, cu gândul la suferinţa Celui Răstignit. Dacă n-am ajuns încă să înţelegem că Adevărul se poate folosi de oricine pentru a-şi rosti chemările, suntem demni de lacrimi. Pentru a cita din *Patericul egiptean*: „pentru ce nu suferim măcar ocară"? (cap. XVIII, „Pentru îndelunga răbdare şi nepomenirea de rău", 26)

■ Orgoliul gândirii devine tragedie, atunci când perfecţiunea noastră teoretică supraliciteaza conceptele şi definiţiile omului, uitând de viaţă. Pentru forţa răvăşitoare a vieţii, lumea şi veacurile nu constituie orizonturi mulţumitoare, decât ca etape ce urmează a fi depăşite. Căci viaţa poate ajunge dincolo de locul unde gândirea se expune dezarmată, în întreaga ei finitudine.

■ A răspunde tragicului înseamnă a îmbina dialectica sensului cu bucuria Vieţii în Hristos, într-un orizont al sacrificiului de sine care întâlneşte deopotrivă crucea şi Învierea. Nu contează defel că, pentru sceptic, acest răspuns este neconvingător.

■ Eşecul, ca şi ratarea, ne este constitutiv, definitoriu, el funcţionează ca o teologie negativă – oglindă în care avem şansa de a întrezări posibilitatea uluitoare a iubirii divine. Iată de ce cred uneori că viaţa ar trebui privită sub semnul eşecului: măcar pe fundalul lui vom putem înţelege cât de cât splendoarea mântuirii aduse de Hristos.

■ Să ajungi la măsura neomenească a jertfei de sine pentru orice om – iată imposibila lucrare a harului în care se întâlneşte, într-o singură experienţă, dragostea nebună a lui Dumnezeu şi moartea noastră proprie – cea *anticipată* şi, deopotrivă, *trăită*.

■ Pentru ca viaţa să nu ne sufoce, e de ajuns să respirăm din când în când voia lui Dumnezeu. Renunţarea la voinţa proprie este atât de puternică încât nu are nevoie nici măcar de o clipă pentru a readuce pacea în suflet.

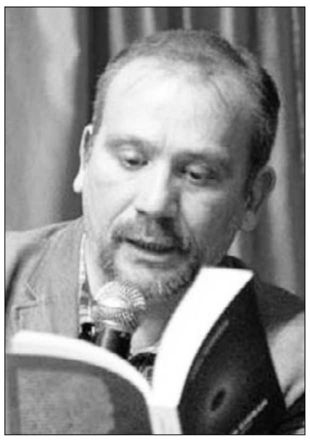
■ Ceea ce ne salvează într-o iubire nu este nici atracţia (*eros*), nici devotamentul (*agape*), ci Absolutul care le locuieşte pe ambele. Doar chemarea Lui poate depăşi inutilitatea măreţiilor noastre mereu trecătoare, inevitabil caduce.

■ Bucurie: să-L vezi pe Dumnezeu în toate nevinovăţiile lumii.

Asemenea unui poet, mă las purtat de viziuni care-mi zdrobesc propriile echilibre, punându-mă într-un pericol faţă de care nu am absolut nicio soluţie. Nu e de mirare că mor sau înviez aproape la sfârşitul fiecărui paragraf.

litere

Horia Vicențiu Pătrașcu

Admiterea la Drept

(între-vorbire socratică)

...spunem despre oameni că seamănă zeilor, dar nu că şi zeii seamănă oamenilor fără să comitem un act de impietate, precum în multe rânduri a făcut Homer.

- Dacă foarte mulţi oameni doresc să lucreze în justiţie, dovadă numărul mare de candidaţi la Drept, înseamnă că există o cerere mare pe piaţa locurilor de muncă, e adevărat?

- Precum spui!

- Dar acolo unde există cerere înseamnă că e o lipsă sau un exces?

- Cred că îţi râzi de mine, Socrate, e limpede ca lumina zilei că e vorba de o lipsă!

- Recunosc că dacă nu mi-ai fi spus-o aş fi rătăcit multă vreme căutând un răspuns prin multe şi ocolite întrebări, căci ştii care-mi este meteahna: nu pot să mă mulţumesc cu ceea ce îmi apare chiar şi mie ca lumina zilei până ce nu supun acel lucru la multe întrebări. Iar dacă însuşi măreţul Apollo ar întârzia la o asemenea descoasere din parte-mi, mă tem că nu am mai vedea umbrele serii căzând. Aşadar, răspunde-mi în continuare, prea-înţeleptule, încrezându-ne în puterea zilei de a-şi urma cursul ei, fără a o întârzia noi cu între-vorbirea noastră.

- La ce vrei să-ţi răspund, Socrate?

- Aş vrea să mă asigur că, în domeniul dreptăţii, cererea ţine de o lipsă şi nu de un exces.

- Şi cum ar putea excesul să ducă la o cerere în domeniul dreptăţii când în toate celelalte domenii excesul produce dezinteres şi devalorizare a lucrului prea răspândit, dacă nu chiar dorinţa de a-l stârpi?

- Presupui atunci că cei care vor să lucreze în justiţie sunt atraşi de scăderea dreptăţii?

- Întocmai!

- Scăderea dreptăţii poate fi numită altfel decât nedreptate sau putem găsi un cuvânt intermediar aşa cum îi spunem scăderii luminii crepuscul iar nu întuneric?

- Bună întrebare, dar oricât m-aş gândi nu găsesc un cuvânt care să corespundă, în domeniul dreptului, crepusculului, ci doar termeni opuşi: drept-nedrept, bine – rău, adevărat – fals, just – injust.

- Dar dacă e aşa precum spui, şi numai lipsa, iar nu plinul şi cu atât mai puţin prea-plinul, poate produce o cerere, iar în domeniul dreptului nu există noţiuni intermediare asemănătoare apusului ori răsăritului, înseamnă că cei care vor să ajungă magistraţi sunt atraşi nu de dreptate, ci de nedreptate?

- Deşi e uimitor ce spui, pare că aşa reiese din discuţia noastră.

- Atunci nu ar fi mai just ca Facultatea de Drept să se numească Facultatea de Nedrept sau facultatea de nedreptate?

- Par că îţi râzi de mine. Căci tot la fel de bine ai putea spune că medicina este o facultate de nesănătate...

- Să cercetăm dacă într-adevăr dacă aşa este, fără să ne temem că încetinim prin aceasta noi cursul zilei căci, iată, amiaza e în toi şi soarele însuşi pare a se fi oprit în loc.

- Să cercetăm, cum zici, Socrate.

- Este nedreptatea asemănătoare bolii?

- În multe privinţe aşa pare să fie.

- Aşa îmi pare şi mie cu adevărat – căci o cetate guvernată nedrept este în multe privinţe asemănătoare unui corp bolnav.

- Precum zici.

- Dar sunt ele asemănătoare în felul în care spunem că seamănă două picături de apă fără să distingem între asemănător şi cel cu care se aseamănă?

- În ce fel, Socrate?

- Iată cum: spunem despre un copil că seamănă cu părintele lui, dar nu şi despre părinte că seamănă copilului său, ci doar că fiul lui îi seamănă.

- Aşa este.

- Şi la fel spunem despre oameni că seamănă zeilor, dar nu că şi zeii seamănă oamenilor fără să comitem un act de impietate, precum în multe rânduri a făcut Homer.

- De acord! Dar în afară de aceste exemple, nu văd cum alte lucruri pot să fie asemănătoare altfel decât simultan şi reciproc.

- Să continuăm deci să cercetăm. Spune-mi, ai văzut pe cer nori alcătuind diferite formaţiuni care ni se par a avea diferite înfăţişări – fie cai înspumaţi, fie chipuri cunoscute sau obiecte?

- Desigur, oricine îţi poate spune că avut asemenea impresii.

- Îţi aminteşti ca, privind cerul, să fi spus: iată, acest nor seamănă cu fratele meu; şi uite, dincolo – iat-o pe mama mea?

- Chiar dacă nu în acest fel, mi s-a întâmplat să văd asemănarea dintre nori şi chipuri cunoscute – fraţi, prieteni, unchi, ba chiar sclavi sau hetaire.

- Prea bine, înseamnă că ai spus atunci tot de atâtea ori: iată acest frate, acest prieten, acest unchi, acest sclav sau această hetairă seamănă... cu nişte nori!

- Pe câine! Niciodată nu am rostit asemenea cuvinte nebuneşti.

- Şi totuşi aşa ar fi trebuit să se întâmple dacă ar fi fost adevărat că – în afara comparaţiei dintre zei şi oameni şi dintre părinţi şi copii – în toate celelalte privinţe lucrurile se aseamănă în mod egal şi reciproc.

- Dacă am spus asta atunci nu vreau să o repet pentru că mi-ai învederat că nu e aşa.

- Aşadar, dacă există lucruri asemănătoare în mod diferit, asemănătorul semănând asemănatului, dar nu şi invers, atunci să vedem din nou cum se aseamănă medicina cu dreptul şi boala cu nedreptatea.

- Sunt nerăbdător să vedem unde ne va duce între-vorbirea noastră.

- Cum am văzut, am putut spune că o cetate nedreaptă seamănă cu un corp bolnav, dar putem spune că acelaşi lucru, anume că un corp bolnav seamănă cu o cetate nedrept guvernată?

- Într-un anumit fel am putea spune, dar doar dacă adăugăm multe alte consideraţii suplimentare, astfel că asemănarea nu ar mai părea una la fel de naturală ca în cazul dintâi, ci artificială şi în multe privinţe forţată.

- Aşadar putem spune uşor şi fără să stăm pe gânduri că o cetate nedreaptă este un corp (social) bolnav dar nu şi că un corp bolnav este ca o cetate nedreaptă sau prost condusă.

(continuare în p. 27)

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare naţiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

TRISTEŢILE LUI SĂNDEL

Săndel este foarte trist, pentru că a ajuns la concluzia că nu are imaginaţie. În fiecare seară aşteaptă cu emoţie ştirile, nerăbdător să audă noi şi noi plăsmuiri ale comentatorilor. Inventivitatea acestora l-a făcut chiar să păcătuiască, fiind cuprins de vinovată invidie.

Iată o astfel de formulare imaginativă: „D. P. a câştigat două medalii de aur concomitent." Bucuria pentru performanţa sportivului român i-a fost tulburată de imposibilitatea de a-şi închipui cum ar putea cineva să câştige concomitent două medalii. Conştiincios, Săndel verifică în DEX: „CONCOMITENT = care se petrece în acelaşi timp cu altceva; simultan (< fr. *concomitant,* lat. *concomitans*)". Prin urmare, Săndel ştia sensul acestui cuvânt, dar nu înţelegea fantezia ştiristului. Aşa începeau frământările sale: „Să mai fi câştigat cineva o medalie de aur în acelaşi timp cu sportivul român? Să se fi acordat două medalii pentru aceeaşi probă? Să fi fost o problemă de fus orar?" Singurul răspuns pe care şi-l putea da era acesta: „Nu. Nu am imaginaţie".

Suferinţa oamenilor care şi-au văzut agoniseala distrusă de furia apelor l-a impresionat cu adevărat pe Săndel. Dar mai profund tulburat a fost de următoarea explicaţie dată de un ştirist: „Pârâiaşul s-a decolmatat şi de aceea s-au produs inundaţii." În primul rând, nu pricepea Săndel cum un pârâiaş „s-a decolmatat" el pe sine. Verbul „a decolmata" este tranzitiv şi activ, deci nu poate fi folosit decât aşa: „Cineva a decolmatat pârâiaşul" sau „Pârâiaşul a fost decolmatat de către cineva." Şi mai greu de înţeles îi era lui Săndel cum s-a produs fenomenul... viceversa. Adică, tocmai decolmatarea a dus la inundaţii?! Cum totdeauna Săndel are impresia că el este vinovat că nu pătrunde sensul unor astfel de exprimări profunde, deschide dicţionarul:

„A DECOLMATA = a curăţa canale, bazine etc. de materialul aluvionar depus de apele curgătoare (< fr. *décolmater*)." „A COLMATA = a produce o colmatare (< fr. *colmater*)." „COLMATARE/colmataj = 1. (tehn.) astupare a porilor unui material poros prin introducerea unei substanţe coloidale în masa lui. <u>2. fenomen de depunere a materialului transportat de apele curgătoare, având ca rezultat ridicarea treptată a fundului unui bazin, a unei porţiuni dintr-o albie etc.</u> 3. Depunere a particulelor de oxid de pe banda magnetică pe suprafaţa frontală a capetelor magnetice (cf. fr. *colmatage*)". Cu tristeţe, din nou a constatat Săndel că e lipsit de fantezie şi el ar fi construit propoziţia cu verbul „a colmata", nu „a decolmata".

Următoarea ştire: „Un bărbat de sex masculin a fost decedat în condiţii suspecte" l-a făcut pe Săndel, de parcă n-ar fi fost destul de traumatizat, să regrete că nu a fost suficient de conştiincios la lecţiile de biologie. Aşa ar fi aflat, crede el, că există bărbaţi şi de alt sex. Lipsit fiind de imaginaţie, Săndel nu-şi poate închipui că a greşit ştiristul. Însă nu este singura problemă în exprimarea acestei veşti macabre. Folosirea pasivă a verbului „a deceda" presupune un agent, adică, se gândeşte Săndel, ne dă posibilitatea să înţelegem că bărbatul „a fost decedat" de către cineva sau cineva „l-a decedat" pe bărbatul „de sex masculin". Săndel ar fi spus aşa: „Un bărbat a fost găsit mort/a murit/a decedat în condiţii suspecte." Sau: „O persoană de sex masculin a fost găsită moartă/a murit/a decedat în condiţii suspecte".

Nu este prima oară când Săndel caută în dicţionar sensul cuvântului „şansă", cu toate că ştie ce înseamnă. Bineînţeles că a găsit aceeaşi explicaţie: „ŞANSĂ = împrejurare favorabilă, posibilitate de reuşită, de succes, noroc (< fr. *chance*)". De ce a mai verificat încă o dată? Pentru că din nou l-a auzit folosit cu sens opus chiar într-o emisiune despre cuvintele limbii române: „Ai o şansă deosebită să dezvolţi o anumită boală." După ce că s-ar putea înţelege că e o şansă dezvoltarea unei boli, mai e şi „deosebită"! Aşa „noroc"! Cu ultimele puteri, Săndel crede că rostitorul acestei afirmaţii ori are prea multă imaginaţie, ori este un sadic. Săndel ar fi spus: „Ai ghinionul/neşansa să dezvolţi o anumită boală"

Dragi cititori, aţi înţeles, de bună seamă, că Săndel se exprimă corect în limba română, dar este cam naiv. Da, am putea spune că nu are imaginaţie, pentru că nu poate crede că cei de la care este obligatoriu să auzim cea mai curată limbă românească ar putea greşi. El nu ar trebui să fie trist, dimpotrivă, ar trebui să fie mândru că sesizează aberaţiile, erorile, abaterile de la normă care ne invadează din ce în ce mai mult, din păcate. Veţi spune să închidem televizoarele şi aparatele de radio, să nu mai cumpărăm ziare şi reviste. Nu aceasta este soluţia! Şcoala este soluţia! Examinarea riguroasă în ceea ce priveşte cunoaşterea limbii române a celor angajaţi în media! În secolul al XIX-lea, presa a avut un rol extrem de important în formarea limbii literare şi în evoluţia acesteia. De ce nu şi astăzi?

Mircea Bârsilă

Poezia Martei Petreu

Indiferent de formele ei de manifestare, problematica feministă a influenţat, în perioada interbelică şi mai ales în epoca postmodernistă, atât comportamentul şi mentalitatea femeilor, cât şi aşa-numita *scriitură feminină*. Hortensia Papadat-Bengescu şi, apoi, Maria Banuş au contribuit în mod substanţial la înnoirea tematicii literare româneşti şi, implicit, a atitudinii auctoriale de factură feminină.

În prefaţa antologiei lirice ***Carusel*** (Editura Minerva, 1989) a Mariei Banuş, Nicolae Manolescu afirma că în ***Ţara fetelor*** „nu biografismul este de notat în primul rând în acest jurnal, ci renunţarea la sfielile tradiţionale, la edulcorare şi perifrază, şi dezvăluirea brutală a simţirii, ecorşeul. Instinctul, sexualitatea intră în poezia feminină românească odată cu ***Ţara fetelor*** (...). ***Ţara fetelor*** este o ţară în care trupul femeii – sânii, buzele, genunchii, coapsele, epiderma – nu mai este ascuns, după ce, decenii de-a rândul, <<poezia>> lui fusese mascată de aceea a inimii" (p. X).

Îndrăzneala Mariei Banuş în ceea ce priveşte detabuizarea *poeziei trupului*, într-un regim, totuşi, al inocenţei disputate de tulburările provocate de misterul maturizării fizice şi de presimţirea agresiunilor erotice ,,care doar băteau la uşă", a fost dusă mai departe, în portative tematice şi stilistice diferite, de Angela Marinescu şi Marta Petreu şi, după exemplul lor, de atâtea poete postoptzeciste.

În poezia Martei Petreu, nonconformismul de tip feminist – tot mai accentuat de la un volum la altul – vizează drama modernă a femeii care s-a lepădat de ,,calcinatele" principii tradiţionaliste şi care nu mai acceptă, în consecinţă, umilinţa *datum*-ului de a se fi născut femeie. „Drama" maturizării trupului promovată liric de Maria Banuş, în dependenţa ei de mitul pierderii *inocenţei infantile*, dramă pe care au exploatat-o şi poeţii Generaţiei 60, este înlocuită, în poezia Martei Petreu, de drama *alienării* femeii, ce implică, în primul rând, despiritualizarea iubirii. Desigur, nici ,,jurnalul intim" cu o destinaţie publică al adolescentei – curate încă la trup şi la suflet – din poezia Mariei Banuş şi nici „Jurnalul"... lui Geo Bogza nu sunt cu adevărat nişte „jurnale de sex". Protestul pe care-l conţin acele cărţi nu ajunge la cota impudorii pe care şi-o îngăduie subiectul liric din poezia Martei Petreu. Este o enormă diferenţă de mentalitate între sinceritatea şi mirările adolescentine ale Mariei Banuş (,,Dedesubtul genunchilor, carnea e umedă ca un măr despicat" – în *Fragment de primăvară)* şi opţiunea pentru o luciditate caustică a Martei Petreu. Fuga sa de senzualitate, asumată într-o manieră degajată, sub semnul unei vitalităţi atipice, are, în subsidiar, înţelesul unei strategii apte a-i apăra fiinţa de vulnerabilităţile specifice acelor firi cu o mare zestre de hipersensibilitate. Însemnările din „jurnalul" său ar putea avea drept motto aceasta afirmaţie a Sylviei Plath: „Îngrozitoarea mea tragedie e că m-am născut femeie".

Erotismul femeii aflate în deplina ei venusitate, ca personaj principal în poezia Martei Petreu, a femeii ce se laudă cu numărul mare de bărbaţi – unii doar „de-o oră", alţii, mai norocoşi, de mai mulţi ani – care i-au trecut prin viaţă („prin carne şi prin minte"), spre a-i dărui plăceri trupeşti şi afective, este o *mască* asumată în scopul ambiguizării, în spirit satiric, a raportului dintre sine şi ideea de feminitate în latura ei tributară sexualităţii.

„Eroina" Martei Petreu îşi vede amanţii orânduiţi în structuri de tipul *falangei* macedonene şi îşi prepară, din sângele şi sperma celui mai recent, cerneala cu care scrie poezii „neruşinate": ,,Bărbaţii mei – de-o oră sau de ani/viii şi morţii la grămadă/bărbaţii mei, da, trupuri mirositoare asudate/sub care am scâncit (din voluptate sau din politeţe)//Da. Unii îmi plăceau/iar alţii – unul, doi – deoarece-i iubeam m-am programat să-mi placă./Da. M-am culcat cu ei pe apucate.//Bărbaţii număraţi ai mei/închişi în mine ca-ntr-o eprubetă/s-au strâns acum aici sunt o falangă/(...)./Oho. Eu m–am iubit cu ei. Şi unii dintre ei puţini/mi-au dăruit plăcerea./Da. Mi-au trecut prin carne şi prin minte./(...)/ lacrimile tale/picurând rotunde/le metamorfozez pe toate astea/în cerneală.//Oho. Iubitul meu. Cerneala cu care scriu neruşinate poeme" (*Falanga*, în ***Cartea mâniei***, 1997).

Personajul Martei Petreu îşi asumă o imaginară biografie scandaloasă, de femeie damnată, un rol construit prin felurite procedee ce, în arta scenică, ţin de tehnica tot mai puţin agreată a şarjei. Respectiva ,,poză" atrage atenţia asupra unei stări provocate şi întreţinute de un fel de ,,boală a spiritului", de o naturală şi ,,canibalică" stare de rău al cărei sediu se află în creier: ,,Starea de rău e naturală canibalul/doarme în creier precum în uter un prunc;/din când în când dă semne de foame/bate din picior/Îi laud fălcile dantura/El îmi laudă moliciunea epidermei" (***Dimineaţa tinerelor doamne***, 1983, Editura Cartea Românească, p. 41).

În cartea de debut (***Aduceţi verbele***, Editura Cartea Românească, 1981), alcătuită din poezii presărate cu citate, din versuri apoftegmatice de factură, adesea, sceptico-maliţioasă, discontinuitatea discursului era însărcinată să creeze, astfel, impresia de improvizaţie: o ,,improvizaţie rafinată". ***Aduceţi verbele***, un volum în care sunt greu de găsit semnele schimbării atitudinii din cărţile care i-au urmat, „aducea", totuşi, în cele cincizeci şi ceva de pagini, prea multe personaje simbolice: *Maestrul de Vânătoare* (,,Maestrul de Vânătoare adormit e cu-alcooluri de mac", p. 44), *Marta* (,,Maestrul de Vânătoare râde în somn:/Marta şi-a pierdut într-un măr/măseaua de minte", p. 46), *Minotaurul* (,,Cine/vorbind despre destinul fericitului Minotaur/se scoală dimineaţa să-şi adulmece carnea", p. 8), *Frumoasa*, *Gloria*, *Verbul*, *Memoria*, *Creierul*, *Melancolia* şi altele.

Ceea ce prindea contur, încă din acel volum, sunt câteva motive ce vor deveni nişte constante ale poeziei sale: *cerebralitatea* (,,Înăuntru. Înăuntru e bruta lucidă flămândă./Înăuntru e creierul tânăr/pofticios – vulpe veşnic gravidă" p. 33), *luciditatea* demenitoare şi incitantă (,,Dacă am cuvinte pot înfia amintiri./ – Luciditatea ca un ţap în rut: excită, atrage", p. 32; ,,luciditatea – cianura dintr-o vişină crudă", p. 34), *singurătatea* şi *femeia* deposedată de tandreţe (,,creierul meu – un chihlimbar locuit de lupi/Tandreţea mea – o duminică oarbă", p. 28) şi de celelalte atribute luminoase ce încoronează, în poezie şi în mitologie, Feminitatea.

Atât în volumul de debut, cât şi în cele care au urmat, limbajul consacrat poetic este supus unui insistent proces de depoetizare (de desolemnizare), sub semnul unei duble revolte: literară (cu ascendenţe avangardiste) şi existenţială.

Anotimpul preferat, în ***Dimineaţa tinerelor doamne***, este acela al *iernii*, care se asociază, simbolic, lucidităţii şi răcelii constitutive a acestei facultăţi umane: ,,Eu număr nopţile noastre – cele definitiv pierdute:/Zăpada înaintează de-a lungul sângelui nostru/(...)/Dragostea mea – orfelinat iarna" (*Orfelinat iarna*, p. 37); ,,Oho! Ce femeie ratată ce munţi de zăpadă uzată/în camera cu zăbrele/(pe un covor roşu zăceau poemele:/mai adevărate decât nopţile de iubire/mai răcoroase mai ispititoare decât un trup de bărbat" (p. 47); „Cânt numai înaintea sărbătorilor de iarnă (p.61); ,,Într-un oraş înzăpezit/moartea/împreună cu seamănul meu mai tandru/ar fi un desăvârşit eveniment de iarnă" (p. 69).

Tema stării de spirit ,,reci" este susţinută de motivul iernii telurice şi, respectiv, de cel al iernii ce prezidează meteorologia lumii paradisiace: ,,Starea de extaz luminos îmi rămâne străină./Umbra/adevărurile/paradisul meu în etern solstiţiu de iarnă" (*Poate amărăciunea*, în ***Loc psihic***, Editura Dacia, 1991). Într-un astfel de regim fiinţial, iubitul nu este purtat în sângele cald sau în inimă, potrivit eternelor clişee verbale ale îndrăgostiţilor, ci în creier – organul prin care se manifestă atât forţa rece a raţiunii, a spiritului (Animus), cât şi conştiinţa faptului că suntem muritori – şi care contrazice elanul vital al fiinţei umane.

Dacă Maria Banuş descoperea lumea direct, prin toate simţurile, Marta Petreu o receptează prin filtrul unei lucidităţi amare sau, mai degrabă, ultragiate. Nu întâmplător, *creierul* este organul cu o mare (chiar obositoare) frecvenţă în poezia sa. Tendinţa modernă de a reduce superiorul la inferior se concretizează, în acest caz, în demitizarea iubirii şi, totodată, a ideii de *Anima* – subminată de o excesivă energie masculină: *cerebralitatea*. O astfel de energie presupune o stare de criză a feminităţii, ce constă în îndepărtarea ,,personajului principal" („Marta") de paradigma arhetipului feminin. Singura relaţie cu acest arhetip constă în aspectul *Durga*, un aspect nocturn, lunar – şi, de asemenea, rece – şi în cruzimea prin care se manifestă misterul şi abisalitatea ce caracterizează, în latura sa *demonică*, substanţa principiului Yin. „Răceala" eroinei – o femeie din rândul acelora ce stau ,,în coşmar ca-n lichidul amniotic" (***Poeme neruşinate***, Editura Albatros, 1993, p. 20) – culminează într-o demonie al cărei sens este, de fapt, expresia absolutizării statutului femeiesc.

Demonia (de care nu era lipsită nici Artemis, zeiţa castităţii) şi dorinţa regresiunii spre starea prenatală trăită în sferica mare amniotică (,,Da. Vreau înapoi:/prin balta de sânge a naşterii/vreau să înot în marea cea sferică amniotică/înapoi înapoi până la picătura de spermă paternă/până la spasmele facerii") se află într-o evidentă relaţie oximoronică.

Marta Petreu sfidează cu nonşalanţă traseele poetice care se desfăşoară într-un regim al seninătăţii apolinice, preferând, în numele unei fronde radicale, atitudinea sarcastică (,,perspectiva neruşinării"), ce culminează cu hulirea lui Dumnezeu pe care-l numeşte, în spirit eretic, o „vorbă goală de tinichea" (?!) sau ,,Măcelarul" şi ,,Hingherul", învinuindu-l de supliciul pe care-l trăiesc oamenii în orizontul acestei lumi ajunse un adevărat abator: ,,El Stăpânul e Măcelarul/e Hingherul" (*Apocalipsa după Marta*, în ***Poeme neruşinate***, p. 51).

Ar putea Marta Petreu să exclame (în poezie, fireşte): „Sunt femeie; ascultaţi-mi urletul!"? Nicidecum, dată fiind asumarea categorică a unei „suveranităţi feminine" unice în poezia noastră. O asemenea ipostază implică inversarea, în plan literar, prin intermediul parodiei, a unei ascunse sensibilităţi defensive. În subtextul ei, această atitudine conţine un refuz, cum atât de bine a remarcat Alex Ştefănescu, al tiparelor constrângătoare ale existenţei (feminine): „Inteligentă, ironică la adresa întregii lumi, Marta Petreu îşi interpretează rolul cu ostentaţie, parodiindu-l. Nu este vorba de spirit ludic, ci de un refuz al obligaţiei de a fi ea însăşi, al pretenţiei celorlalţi de-a o vedea fixată într-o atitudine, al ideii în sine de a fi fotografiată./(...)/ Poezia Martei Petreu nu a evoluat de la euforie la sarcasm (ca poezia lui Mircea Dinescu, de exemplu). A fost de la început violentă, rechizitorială şi demistificatoare" (Alex Ştefănescu, ***Istoria literaturii române contemporane. 1941 - 2000***, Editura „Maşina de scris", Bucureşti, 2005, pp. 934-945).

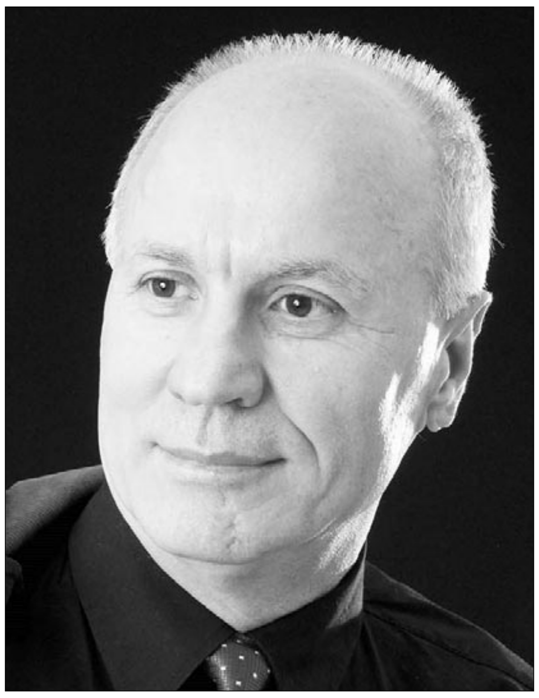
Jocul de-a ,,femeia fără căpătâi", de-a „femeia rebelă şi răzbunătoare" sau de-a femeia ,,cu o biografie greşită", damnată la o hiperluciditate „toxică", şi, în genere, jocul de-a exacerbarea condiţiei de femeie în lume, se constituie în faţete ale unei autentice modalităţi lirice menite să ducă la descoperirea unor noi ,,câmpuri literare" şi să evidenţieze, în acelaşi timp, cu o excepţională forţă lirică, tema conflictului cu sine al femeii şi cea a solitudinii ei, ce decurge din orgoliul feminist. Prin urmare, este negat însuşi punctul de plecare al aventurii ,,biografice": o aventură lipsită tot mai mult de solaritate şi pe care Diotima din *Banchetul* lui Platon, cea care asocia iubirea cu năzuinţa spre bine şi cu nemurirea, n-ar fi în stare s-o înţeleagă. Sarcastica „neruşinare" a Martei Petreu este, desigur, o formă de protest existenţial şi, pe de altă parte, o formulă de ,,exorcizare", cu orice risc, a lirismului, în datele sale consacrate.

În poezia Martei Petreu, nonconformismul de tip feminist – tot mai accentuat de la un volum la altul – vizează drama modernă a femeii care s-a lepădat de ,,calcinatele" principii tradiţionaliste şi care nu mai acceptă, în consecinţă, umilinţa datum-ului de a se fi născut femeie.

„Nu cred că am avut vreun model ca stea polară”

JEAN DUMITRAȘCU în dialog cu filosoful ION DUR

Restrîngînd însă mai propriu sfera libertății la cercul ființei mele, odată activat mecanismul dorinței pe care, plotinian spus, am încercat să o satisfac prin plăcerea cunoașterii, reacțiile față de exterior au avut, în pliurile lor, o ușoară frică meta-fizică provenită din întîlnirea, poate timpurie, cu enigma morții. Nu moartea mă speria, ci morții și înmormîntările.

- Stimate domnule profesor universitar Ion Dur, parafrazându-l pe G. Călinescu, care spunea că nu poți fi istoric literar dacă nu ești critic literar, aș începe dialogul de la constatarea că nu poți fi un bun istoric al filosofiei dacă nu ești un filosof, înainte de toate. Lăsând modestia de-o parte, ce vă caracterizează, cum ați descoperit filosofia și cum v-ați format ca filosof? Ați avut modele, mentori?

- N-aş vrea să fiu bănuit de o mică impostură lingvistică, aşa cum ar spune cineva. Este motivul pentru care nu eludez, înainte de toate, lexicul marilor fondatori, mă refer la filosofii greci, dar mai cu seamă nu pot trece peste observația cumva ostentativă a lui Kant privitoare la determinațiile vocabulei „filosof” și a deosebirii acesteia față de sintagma „profesor de filosofie”.

În ceea ce mă privește, am fost și mai sunt dascăl/profesor într-ale filosofiei (mai nou, o atare meserie își află rostul și în consilierea celor care nu identifică un sens al vieții lor), un luminiș peste care am dat în adolescență prin varii culegeri de gânduri sapiențiale, de aforisme, texte care mi s-au părut că formulează atât de simplu și seducător idei profunde, cu o greutate semantică impresionantă.

Descoperisem anterior psihologia și, în siajul ei, am dat peste livada judecăților existențiale, al căror scenariu misterios aveam să-l cunosc apoi. Călăuze „oficiale” mi-au fost profesorii, cel din liceu, ușor dogmatic, dar sugestiv pentru farmecul aparte pe care-l poate avea filosofia (erau anii ’60 ai veacului trecut), după care m-am întîlnit (eu cu ei, nu pot spune dacă și invers) cu comunitatea de intelectuali autentici de la Facultatea de Filosofie din București: Gheorghe Vlăduțescu, Florica Neagoe, Ion Ianoși, Gh. Al. Cazan, Gheorghe Enescu, Radu Stoichiță, Petre Bieltz, Cătălin Zamfir, Ovidiu Trăznea, Radu Florian, Alexandru Boboc, Alexandru Valentin, Niculae Bellu, ca să-i amintesc pe cei mai importanți.

Nu cred că am avut vreun model ca stea polară, iar ca mentori (știm bine ce presupune relația magister-discipol) au fost mai toți autorii cu adevărat importanți din istoria filosofiei, ale căror scrieri le-am citit cu creionul în mînă pe cît mi-a îngăduit timpul diurn sau nocturn. Filosofi pe care nu încetez să-i re-recitesc și să redescopăr, cu o bucurie previzibilă de sfîrșit continuu, posteritatea lor mereu contemporană.

- De ce ați dorit să urmați Facultatea de Filosofie? Înainte de, și în vremea în care ați făcut armata la „vânători de munte”, la Câmpulung-Muscel, ce lecturi filosofice aveați?

– Ca reper temporal, este vorba de începutul anilor ’70 ai veacului trecut, cu textura ideologică a acelei perioade. Chiar dacă există o cauză suficientă, n-am cum formula o justificare rațională pentru atracția cumva ocultă pe care a exercitat-o atunci studiul filosofiei. Am simțit, cum sugeram mai sus, că acolo trebuie să fie epicentrul care cutremură creierul și scoate din vizuina lui cele mai rafinate fapte de gîndire.

Aș fi ipocrit să spun, cum își fasonează unii biografia intelectuală, că aveam în spate lecturi din mari autori, unele dintre ele începute încă de vremea copilăriei, ajutat de vreo guvernantă care stăpînea franceza sau germana. Experiența mea livrescă pînă la acea vîrstă nu a fost un crescendo, mediile în care am trăit favorizînd mai degrabă apariția unor interstiții ale dialogului cu cartea. Trecînd prin liceu, citeam mai mult poezie și unele traduceri la care am ajuns grație unor întîmplări „necesare”. Nici azi nu pot reface fidel, de pildă, ce a însemnat lectura *Criticii rațiunii pure* a lui Kant, făcută la sfîrșitul celor doisprezece ani de școală, o carte pe care o cumpărasem de la anticariat. Cu mulți ani mai tîrziu, după Revoluție, am zîmbit retrospectiv și dezamăgitor cînd am aflat că Noica, pe când era matur, a citit de nu știu cîte ori un atare op. Și am regăsit atunci adolescentul din mine care, tot cu vorbele filosofului de la Păltiniș, nu-l înțelegea pe Kant tocmai pentru că îl citise. Sau îmi vine în minte exemplul Hannei Arendt care citise din Kant și din Karl Japers înainte de șaisprezece ani.

- V-ați născut în Gorj, ați studiat la Craiova, ați predat științele sociale la Craiova până în 1989, v-ați mutat la Sibiu, în 1990. Considerați, precum Blaga, că spațiul în care ați trăit își pune amprenta asupra sensibilității și gândirii unui om?

– Dincolo de unele limite, cred însă mult în fenomenologia făcută de gînditorul din Lancrăm influenței pe care morfologia unui spațiu o poate avea asupra persoanelor care-l locuiesc. Ființa unui om, după botezul stelar petrecut odată cu părăsirea pîntecelor mamei, este matrițată de mediu în ceea ce privește sensibilitatea sa poetică, metafizică sau de altă natură, după cum aceeași ființă poartă amprente adînci din vremea „patriei mici”, copilăria, urme care rămîn dominante și peste care se așază varii straturi de filtre existențiale generate de stimulii noilor sintaxe ale spațiilor prin care peregrinează.

Drumul de la spațiul gorjean pînă la cel ardelean a avut fizionomia unei bucle, căci am regăsit la Sibiu și în Mărginimea acestuia unele constante ale reliefului și mentalului colectiv specifice locului unde am venit pe această lume. În lexicul satului Poiana, localitate învecinată cu Florești (pe unde a trecut Eminescu în vremea cînd traducea din documentele istorice ale lui Eudoxiu de Hurmuzaki), se puteau întîlni forme fonetice ale unor cuvinte nemțești (nu știu dacă azi se mai păstrează), iar portul popular din zonă are fizionomii similare cu cel pe care-l întîlnesc, de pildă, la Săliște sau în alte localități.

- După 1990 v-ați angajat, cu toată energia, în publicistică. Ați avut avantajul de a avea o concepție despre lume deja formată. Ce loc ocupă libertatea în viața dumneavoastră, în viața omului, în general?

- O, libertate, numele tău este utopie! Libertatea este una dintre cele mai fragile dimensiuni sau determinații ale ființei umane, un nesfîrșit pretext pentru meditația asupra naturii legăturilor dintre ins și mediu, Celălalt, cetate, cultură, politică, economie și cîte și mai cîte alte linkuri care duc către varii spații existențiale cu care acesta interacționează.

Ca intelectual în veacul trecut, și nu sînt singurul care să fi ratat sistemul totalitar, am simțit permanent îngrădirea insuportabilă a libertății de exprimare, de atitudine politică sau civică, amenințarea cu fiola de zeamă de cucută din care de altfel Puterea strecura din cînd în cînd picături cu pipeta, nu chiar letale, dar care puteau anihila, din fașă, mai orice reacție de împotrivire față de regim, otrăvind zi și noapte mintea și psihicul.

Am realizat și alte consecințe poate mai dramatice ale lipsei de libertate atunci cînd, după taifunul politic din 1989, am tradus, împreună cu Mircea Ivănescu, monografia canonică a Hannei Arendt, *Originile totalitarismului* (Humanitas, 1994, 2006, 2014).

Restrîngînd însă mai propriu sfera libertății la cercul ființei mele, odată activat mecanismul dorinței pe care, plotinian spus, am încercat să o satisfac prin plăcerea cunoașterii, reacțiile față de exterior au avut, în pliurile lor, o ușoară frică meta-fizică provenită din întîlnirea, poate timpurie, cu enigma morții. Nu moartea mă speria, ci morții și înmormîntările. După lectura (întotdeauna neterminată) a *Bibliei*, după varii contacte cu gîndirea unor duhovnici ai libertății, între ei: Augustin, Pascal, Kierkegaard, Dostoievski, după ce l-am cunoscut și pe Ion D. Sîrbu, pe care l-am citit și despre care am scris prea puțin, ei bine, după atare peregrinări spirituale și altele înțeleg libertatea ca pe o obligație de a da sens unui „mandat” cu care viața m-a investit, dîndu-mi astfel o șansă de a mă împăca nu cu moartea, care vine, inevitabil, nepoftită și fără ca nimeni să-i poată cere socoteală pentru „biruința” ei, ci de a mă împăca, în liniște, cu viața.

În ceea ce privește „angajarea” mea în publicistică, ea s-a petrecut și înainte, dar și după 1989. La Sibiu, am făcut parte din colectivul primului cotidian postdecembrist, *Dimineața*, după care, alături de revista *Transilvania*, în nou înființata Casă de presă și editură „Transpres”, am înființat, nu singur, o revistă de tip magazin numită *Continent*.

Din 1992, m-am mutat cu arme și bagaje în ograda Universității din Sibiu și m-am alăturat lui Alexandru Grad în a pune pe picioare o facultate de jurnalistică și de a relua, din 1995, revista *Saeculum*, înființată de Blaga în 1943.

- Cum ați ajuns la Noica? La publicistica lui? Vă mărturisesc că m-au ajutat enorm cărțile dvs. despre Noica, începând cu „Noica – între dandysm și mitul școlii”, din 1994, „Noica. Portretul

gazetarului la tinerețe", din 1999, „Noica. Vămile gazetăriei. Între dandysm și mitul școlii", din 2009, de la centenar, și „Constantin Noica. De la gazetărie la gândirea speculativă", din 2020, cărți care se regăsesc la loc de cinste în biblioteca mea și nu numai, fiindcă sunt esențiale pentru toți cei care înțeleg că între gazetarul Noica și filosoful Noica există o strânsă legătură.

- Cine – dintre cei cu oarecare instrucție medie – nu auzise de Noica? Devenise simbolul Păltinișului, iar atracția preponderent pentru *ceea ce se vede* avea ceva din pelerinajul de pe vremuri la casa lui Petrache Lupu de la Maglavit.

Am povestit de mai multe ori cum l-am întîlnit pe filosof (eu am fost cel care l-a întîlnit, nu știu dacă și invers), cum m-au interesat eseurile și, după Revoluție, publicistica lui. E aici motivul pentru care am organizat, la Păltiniș, primul simpozion Noica (decembrie 1990), la care am invitat intelectuali de la care voiam să aflu, în acel context, ce atitudine au față de scrierile și biografia filosofului.

M-am aventurat apoi în a dezvolta primul doctorat din spațiul românesc despre Noica, centrat atunci îndeosebi pe gazetăria interbelică, din care face parte și „in-utila" colaborare a tînărului filosof, cu vreo 19 texte, la *Buna Vestire*, oficiosul Mișcării Legionare.

L-am citit și am scris despre acest patriarh al filosofiei românești cu admirație și sinceritate netrucate, iar în ultima vreme grila exegezei este aceea a unui „patos al distanței", mai cu seamă în ceea ce privește evaluarea încărcăturii morale a biografiei consumate sub regimul totalitar. După documentele la care am avut acces pînă azi, poate insuficiente pentru o judecată suficient de justificată în nuanțele sale, *id est: sine ira et studio*, încă mă întreb cum a funcționat la Noica, filosoful cel important după Blaga, „conștiința culpei", jocul straniu și compromițător cu Puterea și Securitatea.

- Inevitabil, de la Noica ați ajuns la Cioran, începând cu volumul „De la Eminescu la Cioran", din 1996, „Hîrtia de turnesol. Cioran inedit. Teme pentru acasă", din 2000, „Cioran. Conform cu originalul", 2016, până la celelalte, în engleză, pe care nu le-am citit, vai! Există legături între modelul paideic întruchipat de Noica și modelul paideic reprezentat de Cioran?

- Cu Emil Cioran, lucrurile s-au petrecut cam după același scenariu al re-cunoașterii. Cînd filosoful împlinea 80 de ani, am găsit de cuviință să testez, și-n cazul lui, felul în care îi sînt receptate eseurile și publicistica. Era prima radiografie publică a unui gînditor român cu prestigiu confirmat în Occident, un simpozion care, cu mici sincope, a ajuns azi la ediția a XXIX-a.

Sînt multe de spus despre critica exersată în această suită de ateliere de exegeză autentică. Au fost cercetători de peste tot, autori de cărți importante despre Cioran, a participat chiar și Friedgard Thoma, ultima mare iubire a filosofului, o profesoară de filosofie din Germania, față de care septuagenarul a trăit un erotism adolescentin care te face nu o dată să zîmbești și să te tot întrebi cum iubesc filosofii. Am pus acest episod din viața lui Cioran în paralel cu iubirile dintre Martin Heidegger-Hannah Arendt și Nae Ionescu-Margareta Fotino.

Pentru exegeza mea, am avut privilegiul să găsesc în arhiva lui Aurel Cioran, la Sibiu, o serie de manuscrise cum ar fi *Schimbarea la față a României* sau *Amurgul gîndurilor*, multe pagini din *Pe culmile disperării*, dar – poate lucrul cel mai de preț – am dat (e ipoteza mea, deocamdată neinfirmată) peste primele texte cioraniene, scrise între 17 și 20 de ani. Sînt pagini pe care le-am tipărit inedit în *Hîrtia de turnesol* (Editura Saeculum, Sibiu, 2000), fragmente care alcătuiesc un mic jurnal existențial unde apar *in nuce* multe dintre ideile care vor deveni obsesii permanente pentru Cioran. În plus, alături de textele pregătite de Cioran pentru seminare sau posibile conferințe, am descoperit și teza de licență, al cărei titlu a fost „citat" de nenumărați autori lăutărește. Textul se numește „Intuiționismul contemporan" și face, e drept, o hermeneutică subtilă scrierilor lui Bergson, dar numele filosofului francez nu apare în titlul tezei. Toate aceste manuscrise m-au ajutat mult în a descifra mai exact un Cioran conform cu originalul.

Dacă Noica și Cioran au avut vreun model paideic? Primul a făcut să funcționeze episodic o atare structură (v. experiența descrisă de *Jurnalul de la Păltiniș*), dar nu a putut, cum și-a dorit toată viața, să întemeieze o școală de filosofie, în descendența lui Nae Ionescu, singurul căruia i-a reușit o atare lucrare. E și motivul pentru care Noica, în ciuda tuturor pretențiilor bovarice arborate de unii, nu are discipoli (o condiție care validează existența școlii), cu excepția, încă nedefinitivă, a lui Alexandru Surdu, cu al său proiect de filosofie pentadică.

În ceea ce-l privește pe Cioran, el rămîne un existențialist cu ambiția originalității (Goethe spune că sîntem originali doar întrucît ignorăm ceea ce s-a scris pînă la noi), un gînditor dionisiac cu voluptatea îndoielii nesfîrșite. Doar aventura livrescă pe care a trăit-o Cioran ne poate livra, retrospectiv, modelul paideic construit odată cu devenirea propriei personalități. Iar schimbul de epistole dintre el și Noica revelă, dincolo de ambiguități calculate, sofistice, o prietenie sinceră și curată, care împarte echilibrat dreptatea amîndurora, cu concursul decisiv al contextului.

NB. Am absorbit cumva mai sus un mic răspuns la această întrebare, care ar presupune o discuție aparte:

- Cine credeți că... are dreptate, Noica sau Cioran? Spune undeva Noica un fapt tulburător: „scriu împotriva lui Cioran ȘTIIND că Cioran are dreptate"!

- Ultima dvs. carte se intitulează „Nae Ionescu. Între metafizică, politică și teologie" și este apărută în 2022. Cât de mult din gândirea lui Nae Ionescu poate fi regăsită în cele ale unor Eliade, Vulcănescu, Cioran ori Noica?

- Și acesta e un subiect cît o carte sau mai multe. Am abordat episodic o atare temă, dar nu în monografia apărută la Muzeul Literaturii Române. Fără „școala" lui Nae Ionescu, care a mai avut și alți actori în orchestra acesteia, performanța creatoare a celor din generația '30 n-ar fi avut o atare altitudine metafizică. Mai toți au răsărit din acest pat germinativ al spectacolului gîndirii naeionesciene, chiar dacă au recunoscut sau nu. Este surprinzător, poate, dar cel mai fidel discipol al maestrului pare să fi fost Mihail Sebastian, o relație admirabil re(cu)perată de Marta Petreu.

Dacă este un spor cognitiv mai important al cercetării mele, dincolo de altele, acesta se referă la teologul laic Nae Ionescu, pe care l-am găsit tot acolo unde l-am și lăsat să vegheze: în pridvorul Bisericii. Sper însă că o atare dimensiune ce caracterizează o personalitate așa de complexă și contradictorie să încapă pe mîinile teologilor de profesie, pe care-i invit să analizeze *sine ira et studio* rolul hotărîtor al gîndirii teologice a lui Nae Ionescu, un autor fără de care nu putem avea o imagine adecvată a metabolismului fenomenului religios interbelic nu doar de la noi.

- Pentru a umple un gol al istoriografiei filosofice românești, v-ați ocupat de un filosof precum Vasile Băncilă, uitat astăzi, deși tipărit de Dora Mezdrea cvasi-integral. Ce ne poate spune un Vasile Băncilă astăzi?

- Brăileanul Vasile Băncilă poate fi un gînditor care spune ceva cu sens doar pentru cine se angajează să citească și evalueze cele peste cincisprezece volume tipărite de Dora Mezdrea și Marin Diaconu. Dincolo de textele finite, între ele prima exegeză asupra filosofiei blagiene și reflecțiile despre spațiul Bărăganului, variantă care se adaugă celui mioritic, scrierile lui Băncilă constau în zeci, sute, chiar mii de fragmente sau fișe pe o varietate de teme, pe care cercetătorul interesat trebuie să le sistematizeze riguros și să alcătuiască pe baza lor posibilul întreg către care a năzuit autorul. E limpede însă că avem de-a face cu o încercare de metafizică spiritualistă, cu substructurile ei, alături de sensibile și viguroase studii de filosofie morală, hermeneutică a artei sau de receptare a metamorfozei ideilor care au structurat gîndirea unor filosofi europeni importanți.

Alături de exegeza mea, spor cognitiv asupra scrierilor lui Băncilă au adus cărțile lui Valentin Popa și Constantin Stroe, critici care vin din interiorul șantierului fișierologic, să spunem așa, o imensă arhivă de silogisme care poate descuraja pe cel care nu e un cititor/hermeneut de cursă lungă.

- Dar un Horia Stamatu, căruia i-ați dedicat, de asemenea, o monografie (câteva volume ?), pe care nu am găsit-o prin librării și prea puțin comentată, să spunem așa, în revistele românești?

- E-adevărat ce observați, numele lui Horia Stamatu (1912–1989) e mai puțin cunoscut și mai deloc pomenit în spațiul cultural românesc, spre deosebire de diaspora noastră unde este așezat în Olimpul valorilor acesteia. Eugen Ionescu, poate ușor entuziasmat, îl considera drept unul dintre cei mai mari poeți ai exilului românesc, alături de care nu putem eluda cariera impresionantă a acestuia de publicist și eseist.

Unii cititori își amintesc, poate, mai ales cunoscătorii de literatură, de o antologie de poezie pe care o tipărea criticul Nicolae Manolescu prin 1968, carte repede retrasă de pe piață deoarece cuprindea, între alte creații, și poeme semnate de Horia Stamatu și Radu Gyr, amîndoi foști legionari. Indezirabil tocmai din această pricină puterii comuniste, ca și alți membri ai Mișcării Legionare, trăind în exil după rebeliunea legionară din ianuarie 1941, poetul premiat de Fundațiile Regale, în 1934 („Premiul scriitorilor tineri", alături de Cioran, Noica, Eugen Ionescu), pentru volumul *Memnon* va trăi succesiv în Franța, Spania și Germania, stingîndu-se la Freiburg și lăsînd posterității o arhivă spirituală care nu poate fi ignorată. Între alte contribuții ale sale, aș aminti reflecțiile despre *spațiul muntelui*, o structură care-și găsește locul alături de celelalte două matrici culturale: spațiul mioritic și cel al Bărăganului.

Pentru monografia mea, *Publicistul Horia Stamatu între exces politic și echilibru spiritual*, m-am documentat vreo cîțiva ani și la Biblioteca Românească din Freiburg, cea mai mare instituție de acest gen din Occident, care cuprinde îndestulătoare colecții cu mai tot ce-au scris românii din exil. Am dorit ca exegeza mea să poată fi cunoscută și de alți cititori interesați de personalitatea lui Stamatu, motiv pentru care am pus în circulație și varianta engleză, care, mă așteptam la asta, a trezit un interes legitim.

Cu un traseu aparte, refuzată de două edituri (Cartea Românească și Institutul European) din pricina faptului că Horia Stamatu a fost legionar, varianta românească a apărut la Limes, s-a vîndut totuși bine și a fost inteligent comentată, între alții, de Gheorghe Grigurcu în *România literară*. Volumul poate fi procurat de pe site-ul editurii și m-aș bucura dacă unele biblioteci, poate cele mai importante, ar achiziționa cartea și ar oferi astfel posibilitatea lecturii celor interesați.

- Opera dvs. este, însă, mult mai vastă. Ați publicat și alte volume, pe care, de asemenea, recunosc că nu le-am citit, fiind atras de Noica, de Cioran, de Nae Ionescu, de Vasile Băncilă. Probabil că ascund tocmai gândirea dvs. originală. Ce ne puteți spune despre aceasta?

- Cele peste douăzeci de cărți din biografia mea intelectuală nu alcătuiesc nici pe departe o „operă", ci rămîn simple scrieri. Cred de altfel, într-un alt plan, că sintagma *„opera omnia"* ascunde ironic un neadevăr care poate hrăni, eventual, bovarismul unor autori.

Am vrut să fiu – nu știu dacă mi-a reușit – un cititor pe dedesubt al cărților care contează, altele decît cele din arealul culturii de estradă. E motivul pentru care, prin critica și eseistica mea, nu am încetat să fiu contra criticii brumăriste, lăutărești, admirînd necondiționat pe acei exegeți a căror hermeneutică își trage seva fecundă din solul unei triade osmotice cu virtuți fondatoare: literatură–artă–filosofie.

Viitorul, cum formulează discursul publicitar, sună bine. Pentru mine, mai ales în acest moment al vieții, eforturile de cercetare prind chipul unor proiecte abia după ce au fost relativ încheiate. Sînt autori față de care am facturi de decontat, cu un *deadline* imprevizibil, între ei: Eminescu, Pandrea, Sandu Tudor. Totul, dar absolut totul depinde însă de termenul la care ni se expiră mandatul cu care am fost investit deopotrivă de soartă și destin, ca să invoc distincția, nu știu cît de validă, aruncată de Liiceanu în discursul exegetic de azi.

- Ce planuri de viitor aveți? Existențialismul românesc cum vă sună?

- Discutăm altădată. Vă mulțumesc!

Cu Emil Cioran, lucrurile s-au petrecut cam după același scenariu al re-cunoașterii. Cînd filosoful împlinea 80 de ani, am găsit de cuviință să testez, și-n cazul lui, felul în care îi sînt receptate eseurile și publicistica. Era prima radiografie publică a unui gînditor român cu prestigiu confirmat în Occident, un simpozion care, cu mici sincope, a ajuns azi la ediția a XXIX-a.

Nicolae Baltă

Bântuirea

„De morţi mă tem şi acum, spuse el încet, deşi nu am reuşit niciodată să înţeleg de ce. Dar parcă nu atât de rău ca înainte” Terapeuta nu spuse nimic. Din câte putea vedea cu coada ochiului, îşi pusese picioarele pe un taburet. Dar era un taburet acolo? Nu ar fi putut spune; nu ştia să îi fi remarcat prezenţa.

Mai trecuseră cincisprezece ani până când ajunsese la altă terapeută, tot pregătită de E.P., şi, cu toate că la început nu stabiliseră o relaţie prea promiţătoare, în timp ajunsese să găsească un sprijin în ea şi o modalitate de-a înainta în noianul blocajelor. Metoda ei, după cum descoperise însă el în timp, nu semăna deloc cu a predecesorilor ei şi nu ar fi fost apreciată probabil deloc de E.P. Mihaela stabilea o relaţie mult mai apropiată cu pacienţii ei şi subliniase de la bun început acest lucru, care iniţial îl surprinsese considerabil. „Asta însă nu înseamnă să faci sex cu ei”, precizase ea cu umor. „O pacientă mi-a adus un buchet de flori de ziua mea. E.P. ar fi spus că trebuia să o refuz; dar cum aş fi putut face asta fără să îi tai tot elanul?” Îşi amintise atunci de un episod similar când, invitat acasă la psihanalist, după încheierea terapei şi înaintea plecării sale, pentru a-i da primul său articol publicat, îi adusese, din cauza ideii de convenienţă socială, un buchet de flori pentru soţia lui, pe care nici nu o cunoştea. Reacţia lui E.P. fusese surprinzător de tăioasă, precizând că relaţia dintre ei fusese dintotdeauna una terapeutică. „Într-adevăr, nu ar fi aprobat felul cum v-aţi purtat cu acea pacientă”, comentase el.

Mihaela părea să reprezinte tipul de psihanalist pe care îl întâlnise într-o carte pe care o tradusese de curând, scrisă de mai mulţi terapeuţi care recunoşteau, împotriva doctrinei oficiale, că avuseseră mult de învăţat de la pacienţii lor printr-o comunicare mai aprofundată. Pe de altă parte, prima lor discuţie fusese cumva conflictuală, dat fiind că, după ce îi descrisese problemele pe care le avea, ea îi spusese oarecum consolator că „sunt normale”, ceea ce îl făcuse să riposteze destul de brutal, spunându-i răstit: „Nu sunt normale, că dacă erau normale, nu mai veneam aici”. Substratul replicii îl sesizase însă abia după un timp: faptul că îşi permisese să îi răspundă aşa arăta că avusese de la bun început o încredere intuitivă în ea, ceea ce constituia un factor crucial în orice terapie.

Spre deosebire de cursul primei terapii, din urmă cu treizeci de ani, cea de acum urma unul cu totul diferit, încât îşi dăduse seama la un moment dat că nu ar fi putut spune niciodată cum anume reuşise să îşi schimbe felul în care vedea lucrurile într-un mod atât de radical. Cert era însă că scăpase de spaime şi inhibiţii suficient de grave ca să îi submineze o bună parte a vieţii. „Parcă aţi fi vrăjitoare, glumise el. Cu E.P. lucrurile au fost clare: au existat două breşe principale şi alte câteva mai mici, care au scos la iveală traumele care provocaseră boala, şi astfel am lichidat-o. Cu dumneavoastră însă...” „Asta e bine, răspunsese ea. Au fost pacienţi care se temeau de mine.” „De ce?!” „Păi, ziceau că semăn cu o vrăjitoare, că am părul roşu...” „Erau tradiţionalişti, se vede. «Fereşte-te de omul spân şi de omul roşu.»” Şedinţele erau colorate deseori de umor.

Avea şedinţa săptămânală cu ea în seara aceea, la 8.

*

„Nu am întors scaunul. Îmi cer scuze”, spuse Mihaela. „Lăsaţi că îl întorc eu.” De la şedinţele cu E.P. rămăsese cu obiceiul de-a sta în profil faţă de terapeut. „Pot să fac o observaţie? Vă cereţi scuze prea des, am observat de mult asta.” „Da, ştiu, E.P. spunea că sunt masochistă.” „Serios? Şi sunteţi?” „Oi fi, cine ştie...” „Şi manifestaţi prea multă solicitudine”, continuă el. Bineînţeles, asta în comparaţie cu stilul lui E.P. Eu unul nu am cum să îmi dau seama.” „Da, el are cu totul alt stil de terapie.” „Parcă n-aş şti !”

Răsuci fotoliul astfel încât să stea amândoi în profil unul faţă de altul, adică fără să se vadă direct. O vedea pe terapeută doar vag, cu coada ochiului şi ştia că uneori se întorcea spre el ca să îl privească, aşa cum făcea pe vremuri şi E.P. El însă rareori o făcea. Nu s-ar fi putut concentra dacă s-ar fi uitat la ea.

În cabinet domnea o lumină discretă. Ferestrele erau în spatele lui.

„Deci sunt prea mămoasă, cu alte cuvinte”, comentă ea. „Întrucâtva... Dar presupun că fiecare are stilul lui. Pe mine, oricum, m-a ajutat, din câte se vede.”

„Şi ce aţi mai făcut ?” continuă ea ca de obicei. „Aceleaşi lucruri. Supravieţuiesc într-o casă bântuită. Deşi nici acum nu îmi vine să cred că e adevărat.” Mihaela nu spuse nimic. Avusese şi ea propriile ei experienţe de acest fel, dintre care una în fostul cabinet, şi nu i-o ascunsese.

„Ce mă deranjează e că nu întrezăresc nicio cale de-a rezolva situaţia. Îmi vine să spun că în terapie lucrurile sunt uşoare, fiindcă există posibilitatea de-a rezolva problemele. Aici însă... Ce să fac ? Să chem un preot? Dacă aş crede, l-aş chema.”

Tăcu din nou. Ca întotdeauna, senzaţia de neputinţă îl paraliza şi îl făcea să se simtă umilit.

„Şi ce mă tulbură şi mai rău e că nu ştiu în ce măsură e amestecată în asta propria mea relaţie cu tatăl meu, pe care o ştiţi bine. Cineva îmi spunea că a păţit acelaşi lucru după moartea tatălui ei, cu care fusese tot în relaţii proaste. Dar ea a chemat un preot să facă sfeştanie şi obiectele au încetat să mai dispară.”

„Şi tot pe afară staţi noaptea?” „Da. Păi unde să stau?! Dar în curând o să stau mai mult pe palier, că se face frig.”

În clipa aceea fu izbit din plin de anormalitatea şi mizeria ce se ascundeau în cuvintele sale. Mai rămânea să doarmă afară, şi degradarea ar fi fost desăvârşită.

„Mi-am dat acum seama în ce hal am ajuns, spuse el cu glas tare. Mi-am zis că dacă ajung şi să dorm afară, am atins fundul prăpastiei ca decrepitudine.”

„Dar n-o să ajungeţi să dormiţi afară, obiectă ea. Aţi găsit o soluţie – singura soluţie, poate – în situaţia gravă în care vă aflaţi.” „Ca întotdeauna, mă consolaţi, glumi el. E una din trăsăturile dumneavoastră majore.” „Nu vă consolez, evidenţiez doar un fapt. Vă descurcaţi cum puteţi, şi o faceţi destul de bine. E o soluţie de compromis, care vă salvează pe moment.”

„Da, dar în perspectivă ?” „În perspectivă rămâne de văzut. Nu totul e definit dinainte.” „Parcă o aud pe Anda. Cam aşa spunea şi ea: «o să vedem atunci», şi de fiecare dată mă enerva. Dumnevoastră însă văd că nu mă enervaţi, nu ştiu cum se face.” „Eu sunt terapeută, preciză Mihaela. Anda v-a fost iubită.” „Nici măcar, după prima breşă cu E.P. Nu ştiu ce a mai fost ea pentru mine, de atunci încoace. Aşa cum nu ştiu ce relaţie e acum între noi.” „Între mine şi dumneavoastră?” „Da.” „Cum aţi defini-o?” „E şi mai puţin, şi mai mult decât prietenie. Nu suntem prieteni în sens convenţional, dar suntem mai mult de-atât deoarece cu un prieten nu m-aş fi putut vindeca.” „Relaţia dintre terapeut şi pacient are întotdeauna ceva imponderabil.” „Da, cum spunea doctoriţa Fried din cartea lui Hannah Gren, «întotdeauna, la uşa cabinetului aşteaptă un înger». Ce mi-a plăcut asta!” „E o carte excepţională. A fost citită de mulţi la Societatea de Psihanaliză. Ştiu că v-a plăcut mult să o traduceţi”, adăugă ea. „Da, deşi am asudat sânge traducând-o. Cum se poate exprima autoarea asta! Era să renunţ de câteva ori. Dar mi-am zis că altcineva ori ar renunţa din start, ori ar traduce mai prost ca mine.” „Exact.” „Sper că aţi observat că am ajuns să am o părere mai bună despre mine, zâmbi el, întorcându-şi capul pe jumătate spre ea. Mă mir şi eu.”

„Când aţi venit prima oară, eraţi într-o stare destul de precară.” „Chiar aşa? După atâta terapie? Şi după breşele acelea din 1985 şi 1986? De fapt, simţeam că au rămas destule probleme de rezolvat... Dar dacă el a plecat înainte de-a fi terminat terapia cu adevărat...” „Mulţi pacienţi îi poartă ranchiună pentru asta”, spuse Mihaela. „Mă întreb dacă şi eu, spuse el, dus pe gânduri. Uneori probabil că da. Oricum, e grav că mai aveam atâtea probleme în mine. Nu e prea încurajator.” „O terapie durează toată viaţa, observă ea. Chiar şi sub forma autoanalizei.” „Da, dar depinde cât de necesară e, câte mai are de dezgropat... Dar în ce sens starea mea era precară ? Că eram foarte vulnerabil la zgomote?” „Da, şi ştiu că vă temeaţi de morţi. Mi-aţi povestit scena aceea dintr-un film cu nişte cadavre înfăşurate, şi că asta vă speria, fiindcă vă temeaţi că o să se mişte, fiindcă nu le vedeaţi faţa.” „O, Doamne, aia?! Da, m-a speriat groaznic. Şi nu ştiu de ce, fiindcă dacă ar fi avut feţele descoperite, mi-ar fi fost la fel de teamă.” „Probabil faptul că nu le puteaţi vedea vă lăsa să presupuneţi mai multe decât dacă le-aţi fi văzut, ascundea un potenţial mai mare de risc.” „Ce risc?” „Nu ştiu; să mişte, ziceaţi?” „Da, dar ce înseamnă asta?”

Mihaela nu răspunse. Era obişnuit cu aceste tăceri intermitente ale terapeuţilor, care de regulă însemnau că se ajunsese într-un punct în care trebuia să găsească singur răspunsul şi că intervenţia lor nu ar fi fost benefică. „Înţeleg deci că trebuie să-mi sparg singur capul”, comentă el posac. Auzi râsul uşor al celeilalte. „Mă bucur că vă amuz”, spuse el pe un ton mohorât, care era însă doar aparent: se simţea bine cu ea; deşi începutul fusese mai dificil, relaţia, aşa stranie cum era, total diferită de cea de pe vremuri cu E.P., se dovedise totuşi de un ajutor enorm, deşi nu reuşea deloc să înţeleagă cum anume.

„De morţi mă tem şi acum, spuse el încet, deşi nu am reuşit niciodată să înţeleg de ce. Dar parcă nu atât de rău ca înainte”. Terapeuta nu spuse nimic. Din câte putea vedea cu coada ochiului, îşi pusese picioarele pe un taburet. Dar era un taburet acolo? Nu ar fi putut spune; nu ştia să îi fi remarcat prezenţa.

„Tot ce pot spune e că îmi inspiră teamă fiindcă cred că în ei continuă să fie ceva. Ceva ce reprezintă o primejdie.” „Deci nu sunt morţi cu adevărat.” „Exact. Asta este. Dar ce ?” Tăcu un timp, încercând să se concentreze. Era ca un zid în care încerca să facă o gaură oricât de mică prin care să strecoare o privire dincolo. „E ceva cu atât mai primejdios cu cât vine de la cineva care nu ştiu ce este. De la un om – adică viu – ştii la ce fel de primejdii să te aştepţi. În cel mai rău caz, sare la bătaie sau scoate o armă. Dar de la un mort...” „Îţi poate face ceva infinit mai rău, într-un mod inimaginabil”. „Aveţi talentul de-a sintetiza foarte clar esenţa”, zâmbi el. „Ei, fac şi eu ce pot. Uneori o mai şi nimeresc.” „O nimeriţi des. Când mă gândesc cum am început...” „Eraţi foarte refractar faţă de mine.” „Iniţial fusese vorba să fac cu dumneavoastră până se elibera E.P., şi m-am mirat că aţi acceptat. Dar când mi-a spus că nu va mai fi liber niciodată...”

Se simţi jenat amintindu-şi de acea perioadă. Avusese un şoc atât de puternic, încât Mihaela insistase pe lângă E.P. să îl preia el, dar acela fusese inflexibil: era acaparat total de analiza didactică a mai multor viitori psihanalişti. Era convins că numai el ar putea să îl ajute şi avea totodată impresia nebuloasă că în acest fel va duce până la capăt analiza întreruptă în urmă cu treizeci de ani.

Oricum, deşi se armonizase în cele din urmă cu actuala terapeută, îşi dăduse seama că nimic nu avea să mai poată egala intensitatea magică a acelei prime terapii, care îl scosese din boala clinică şi îl scăpase de medicaţie. Nici nu ar fi avut cum: orice s-ar spune, problemele remanente erau departe de cele de atunci, care fuseseră la un pas de a-l scoate din funcţiune. Uneori, simţea o nostalgie la amintirea ei.

„Tot nu aţi citit *Asasinarea lui Roger Ackroyd*?” întrebă el pe nepusă-masă. „Nu. Îmi propun să o fac când o să plec câteva zile în concediu.” „Păcat. Aţi fi avut prilejul să îl

(continuare în p. 21)

proză

Dimitris Kanellopoulos

Corespondență din Atena

De la o Antologie la Alta

Era în septembrie 1978. După o călătorie plină de peripeții cu autocarul și după ce străbătusem întreaga Grecie și ceea ce era, pe atunci, Iugoslavia, am ajuns la „poarta de Vest" a României: punctul de frontieră Stamora Moravița. Un grănicer, un polițist de frontieră, trezit din somn de sosirea noastră, s-a urcat după un timp în autocar și, bosumflat și cu ochii lipiți de somn, a rostit plictisit: „pașapoartele, vă rog!; pașapoartele, vă rog!". Și a început să strângă pașapoartele a vreo patruzeci de studenți, călători cu destinații în diferite orașe ale țării, cei mai mulți cu studiile începute de mai mulți ani. După care, fără să scoată niciun cuvânt, s-a îndreptat spre un birou slab luminat, iar noi am coborât, spre a ne dezmorți, în aerul rece al dimineții ce se apropia.

Încă din școala primară, învățasem destule lucruri despre ceea ce istoria noastră numește Hegemoniile Transdanubiene și despre permanentele lor legături cu Elenismul. Știam multe despre originea și istoria noastră bizantină, despre religia noastră comună, despre domnitorii fanarioți greci ai țărilor românești, despre începutul Revoluției din 1821, despre familia Ipsilanti, despre Mavrocordați, Cantacuzini, Mavrogheni și toți ceilalți. Adunasem în suflet o mare simpatie și o mare dragoste.

Cu toate acestea, când am ajuns la „Poarta de Vest a României", impresia a fost negativă, impresie accentuată și de numeroasele lozinci și însemne, pe care atunci nu le înțelegeam, dar care purtau mereu aceeași „semnătură": un ciocan, o seceră și trei litere: PCR.

Când, după mai multe ore, s-a încheiat controlul și am ajuns în primul oraș după graniță, Timișoara, deasupra căminelor studențești am văzut aceleași lozinci, scrise cu litere uriașe, care, din câte mi s-a spus, omagiau tot Partidul Comunist Român și pe Conducătorul său.

Am ajuns târziu la Cluj, după ce, cu tot mai mult interes și admirație, am trecut, alături sau prin orașe frumoase, pe lângă biserici ca ale noastre, ortodoxe, cu o altă arhitectură, dar la fel de frumoase. Am trecut, desigur, și prin Cluj, orașul drag în care urma să locuiesc următorii cinci ani; în care atunci nu am rămas decât cinci ore, după care am plecat spre București. Era destinația noastră finală. Am ajuns la ora opt dimineața; acolo a început „aventura", una care continuă și astăzi.

Ploua, ploua fără încetare și, venind dinspre nord și intrând în Capitală, am fost frapat de pădurile care păreau că vor să ajungă până în centrul orașului. Am iubit Bucureștiul și frumusețea lui din prima clipă. Am descoperit zone sau margini de oraș care parcă rămăseseră aceleași, de secole. Mi-am imaginat astfel că îl văd pe Rigas Fereos intrând în Biserica Doamnei, situată la intersecția Căii Victoriei cu Bd. Gheorghe Gheorghiu-Dej, Bulevardul Regina Elisabeta de azi. Și mi-am închipuit că îl văd pe acesta aprinzând o lumânare la Altarul Fecioarei Maria. Sau pe Alexandru Ipsilanti, fiul lui Ioannis Ipsilantis, mare dragoman al Înaltei Porți și descendent al unei mari familii aristocrate fanariote, cu toții figuri de seamă ale istoriei comune, grecești și române. Ei, și mulți alții, păreau a fi mereu prezenți, gata să apară după un colț sau altul.

După tot felul de „aventuri", a căror poveste nu-și are locul aici, m-am înscris la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj și am plecat în acel oraș. Am ajuns cu trenul, într-o dimineață în care ceața îmbrățișase întreg orașul. Frigul îmi intrase în oase. Am luat un taxi până la căminele studențești din Hasdeu și m-am refugiat în camera confortabilă a prietenului meu de suflet, Stratos Kersanidis. Încetul cu încetul, m-am integrat și în viața studențească.

Dar cel care m-a vrăjit cu adevărat a fost Orașul. M-am îndrăgostit de el imediat și de atunci dragostea aceasta nu mai vrea să se stingă. Mai mult, ea crește și mă cheamă fără încetare acolo ...

Începutul a fost anevoios. Principala dificultate era necunoașterea limbii, iar cursurile plictisitoare pe care a trebuit să le urmez la Facultatea de Filologie nu m-au ajutat mai deloc. Mi-am rărit vizitele la ele. În schimb, la căminele studențești am întâlnit câțiva colegi români care s-au dovedit a fi profesori mai buni și, mai mult, m-au introdus în mediul emblematicei cafenele CROCO, loc preferat de întâlnire al tinerilor vremii. Cu puțina latină pe care o știam din liceu, și cu urechea muzicală pe care o am dintotdeauna, m-am „furișat" mai ușor printre capcanele limbii române, iar pașii pe care i-am făcut, destul de repede, au fost foarte mari.

În primul an, pe coridoarele Institutului de Istorie de pe strada Napoca, l-am întîlnit pe Ovidiu Mureșanu, asistentul meu de la Istoria Medievală și Modernă. Mi-a devenit frate, prieten și con-băutor (altfel spus, cel cu care chefuiam împreună!), dar și cel pe care îmi place să-l numesc Universitatea mea privată! Lui îi datorez foarte mult din ceea ce am devenit, din tot tot ceea ce am ajuns după aceea...

Într-o zi friguroasă și umedă, în pauza de o jumătate de oră pe care o aveam la Institut, timp în care fumam o țigară de la alta, prietenul meu, Ovidiu, îmi spune: „Dumitrache, haide până sus, la Bibliotecă, să-ți arăt o carte! ". Am urcat scările și am intrat în impunătoarea ei sală de lectură. Ovidiu vorbește în șoaptă cu o doamnă, care, după un timp, ne aduce o carte. Autorul ei este Ștefan Bezdechi, profesor la Universitatea din Cluj, iar titlul "Antologia poeziei grecești" (1800-1930), apărută la Tipografia „Cartea Românească", Cluj, 1936. Am păstrat cartea multă vreme la mine. I-am cercetat cu atenție Sumarul. Era ca și cum găsisem ceva care fusese dintotdeaua „al meu". O carte care prezenta cititorului român un secol și jumătate de poezie greacă, o carte apărută într-un oraș din nordul României, un oraș departe de Grecia, un oraș care avea atât de puțină legătură cu Balcanii.

Acela a fost momentul în care, în bătălia ce se dădea în interiorul meu, Literatura a luat locul Istoriei! Și, totodată, un gând a pus stăpânire pe mine: să fac și eu ceva asemănător cărții profesorului Bezdechi!

În iarna lui 1982, vizitând librăriile orașului, am descoperit o *Antologie de poezie poloneză,* apărută la Editura *Dacia*. Am cumpărat-o imediat și i-am spus lui Ovidiu că m-ar interesa să public o antologie similară cu poeți greci contemporani. Gândul a prins rădăcini și scenariul a început să capete contur. Ne-am gândit la domnul Aurel Rău, directorul revistei *Steaua*, care, în 1971, publicase o selecție din poeziile lui Kavafis și care avea legături de familie cu Grecia, soția lui fiind fiica cunoscutului negustor Prappas, proprietarul celebrei cofetării *Sweet Home* din Paleo Faleron, Atena. Am plănuit că dacă Aurel Rău acceptă să se implice, vom lua legătura cu Editura *Dacia*, unde Ovidiu publicase un volumaș și unde îl cunoștea pe Vasile Igna, care era șeful secției de literatură. Cum Aurel Rău a acceptat cu mare plăcere, am mers la Editura *Dacia*, care își avea sediul pe strada 1 mai. O clădire în formă de U, cu un parter și un etaj înalte, cu o curte interioară largă și foarte bine îngrijită. O casă care, până la naționalizare, fusese proprietatea familiei avocatului Aurel Isac și după aceea a fiului său, poetul smbolist Emil Isac, al cărui muzeu memorial era așezat la parter.

Eram curios să văd cine va fi persoana cu care voi intra în contact. Mi l-am imaginat pe Igna ca pe un birocrat îmbufnat, așezat în spatele unui birou, ascultându-ne atent și, în cele din urmă, respingând propunerea. Dar nu a fost așa.

Ne-a deschis ușa un domn subțiratic, blond, cu ochi albaștri și cu cel mai strălucitor și cald zâmbet pe care l-am întâlnit până atunci. El era, deci, Vasile Igna! Cel care avea să devină cel de-al doilea frate al meu, cel care a fost veriga principală care m-a legat de „protipendada" culturală și spirituală a orașului. Odată cu el începe, de fapt, și istoria reală a antologiei de poezie pe care am publicat-o la Cluj. Fiind acceptat de editură ca autor și traducător principal al antologiei, am hotărât, de comun acord, ca aceasta să fie dedicată noii generații de poeți greci, așa-numita „generație a anilor '70". Mai târziu, am ales și titlul mai neutru *42 de poeți greci contemporani* și am cooptat, ca un fel de „capete limpezi" ai traducerii, pe poeții Alexandru (inegalabilul Sendi!) Căprariu, Aurel Rău și Vasile Igna. Lucrul era dificil și anevoios, vremurile nu prea favorabile pentru poezie.

Fiind acceptat de editură ca autor și traducător principal al antologiei, am hotărât, de comun acord, ca aceasta să fie dedicată noii generații de poeți greci, așa-numita „generație a anilor '70". Mai târziu, am ales și titlul mai neutru *42 de poeți greci contemporani* și am cooptat, ca un fel de „capete limpezi" ai traducerii, pe poeții Alexandru (inegalabilul Sendi!) Căprariu, Aurel Rău și Vasile Igna.

Între timp, a sosit la editură o propunere asemănătoare de la bunul meu prieten, poetul Telemachos Hytiris, pe atunci atașat cultural și de presă la Ambasada Greciei la București. El era în bune relații cu profesorul și eminentul critic Victor Ivanovici (a cărei mamă era de origine greacă) și cu marele poet Nichita Stănescu, cu care puseseră la cale publicarea unei antologii de poezie greacă. Cum apariția, în acele vremuri, a două antologii din aceeași literatură era greu de acceptat/aprobat, ne-am bucurat de intermedierea înțeleaptă a extraordinarului scriitor, om și prieten, Iordan Chimet, in urma căreia Telemachos Hytiris a acceptat propunerea mea și a susținut-o ferm. Mai mult, Telemachos a scris un Argument introductiv, iar criticul Alexis Ziras a scris o Introducere competentă. Coperta de colecție, datorată excelentului grafician al editurii, regretatul Mircea Baciu, completată cu o excelentă ilustrație a pictorului Yannis Maravas au acordat cărții noastre o înfățișare de sărbătoare.

Drumul, nu întotdeauna foarte drept, s-a încheiat în mai 1984, la un an după ce am încheiat studiile și am plecat din România.

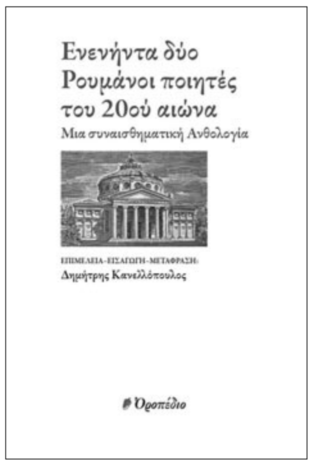
Am plecat, dar de părăsit nu am părăsit-o niciodată, căci legăturile mele cu această țară, cu intelectualii, scriitorii, pictorii, artiștii și, în general, cu oamenii ei, de toate vârstele și condițiile sociale, au rămas la fel de puternice.

Au fost, mai întâi, prietenii de hoinăreală și de pălăvrăgeală zilnică, cei ce ne întâlneam la emblematica Croco Café și mai apoi la ARIZONA, „Poets Café of the City". Au urmat apoi profesorii mei, colegii de facultate de care mă simt și azi foarte legat sufletește. Atmosfera politică și viața zinică nu erau deloc ușoare în România acelor ani, dar am supraviețuit, împreună și alături de cei care, asemenea scriitorilor, pictorilor, intelectualior formau o Agora adevărată, în cel mai bun sens al antichității elene. Și nu-i voi putea uita niciodată pe, mai mult sau mai puțin anonimii, vânzători din Piețele Cipariu sau Mihai Viteazul, pe cei din stafful căminelor studențești, pe ospătarii de la marile hoteluri și restaurante ale orașului, pe taximetriștii „particulari", celebrii „pirați" ai unor vremuri întunecate. Ei au fost lumea românească adevărată, și, alături de confrații intelectuali, au fost legătura mea cu societatea reală, necontrafăcută de propaganda și utopiile mincinoase ale acelor ani.

Toți aceștia, și mulți alții, alcătuiesc oamenii României, poporul, fratele chinuit și răbdător, compatrioții mei „bizantini", rudele mele de Dincolo de Dunăre, cei care, asemenea unor concetățeni dintr-un de mult dispărut Imperiu Roman de Răsărit, m-au găzduit și m-au ocrotit, timp de cinci ani, ca student-învățăcel și aspirant-visător la mereu frământata Republică a literelor.

Rodul acestei iubiri este antologia nouă, care, sub titlul *Nouăzeci și doi de poeți români,* este darul meu de suflet pentru cititorii din Țara mea natală, vorbitori ai aceleiași limbi cu a mamei mele.

Atena, mai 2023

literere

Cosmin Victor Lotreanu

Cea mai frumoasă voce de la Soare-Apune (I)

„Exilul m-a învățat că absentul pe care-l iubim nu se îndepărtează niciodată.”
Alexandre Najjar

Deseori am reflectat asupra speranței și puterii de a lua mereu de la capăt chiar și atunci când totul părea sau pare încă pierdut. Când descoperi un spectacol al lumii ce poate fi înălțător dar, totodată, are forța de a dezvălui fața respingătoare a Răului, sub toate formele sale. O întrebare la care un răspuns cuprinzător este imposibil însă una din laturi o reprezintă muzica. Nu o dată vocea a avut puterea, prin cântec și vers laolaltă, să schimbe lumea. Libertate, justiție, toleranță, curaj, iubire, nostalgie, toate acestea se regăsesc la Souad Massi. Ascultând-o cuprins de vraja unui tărâm în care coexistă influențele arabe, berbere, europene, m-am gândit la mesajul Mediteranei, "lumea comună" de odinioară sau dintotdeauna a lui Fernand Braudel. Blues, rock, folk, bossa nova, inflexiuni arabe, europene și andaluze lângă enigmaticele linii melodice berbere[1], dar mai cu seamă mesajul celei ce s-a lansat în anul 1999 la festivalul "Femmes d'Algérie" la Paris și a devenit, pe parcursul unei cariere prodigioase, „Cavaler” (2002) și „Ofițer al Artelor și Literelor” (2017) ambasador al ONU pentru sprijinul femeilor din Africa. Mesaj ce transmite aspirația spre libertate, dar și iubire, speranță și nostalgie.

Am fost intrigat de coperta albumului "Sequana", în care ochii lui Souad Massi sunt acoperiți de două margarete. Mesajul, descifrat de jurnalistul Marcello Lorrai[2], este multiplu și simbolic: margaretele sunt florile ce înfloresc în cele mai vitrege condiții, iar ‚Sequana” este o zeitate asociată râului Sena (Souad Massi trăiește la Paris) asociat în vechime cu anumite calități vindecătoare. Vederea și vecinătatea apei curgătoare au însemnat mult pentru Souad Massi în timpul pandemiei și izolării. Cea supranumită „diva deșertului”[3] este mai presus de toate un simbol al libertății: „Cred în oamenii care luptă pentru libertate și încerc să le transmit o speranță prin muzica mea. Acestea sunt rolul și responsabilitatea mea.” Libertate ca aspirație absolută încă din copilăria și adolescența celei născute într-un cartier popular din Alger (Bab-El-Oued) și înconjurată de femei "pe cât de fascinante, pe atât de invizibile", "fără socializare, educație, libertate și viață publică, păsări în colivie într-o societate a bărbaților".[4] Din acest punct avea să se nască un crez cât o viață: „O femeie trebuie să se lupte permanent.” Nimic mai adevărat într-o lume încă marcată de inegalitate, deși dintotdeauna îmbogățită prin situarea la intersecția marilor culturi mediteraneene. Cuvintele lui Souad Massi explică fondul său cultural-muzical bogat, militant și inconfundabil: „Între părinții mei kabili, unchii și frații care cântau chaabi[5] acasă, mama ce asculta operă, Edith Piaf și Georges Brassens, fratele meu ce interpreta Chopin la pian, am fost hrănită de muzică de toate genurile.”

Souad Massi înseamnă solidaritate și asumare. Doar așa pot interpreta ralierea sa la revolta populară din Algeria cunoscută sub numele de *Hirak*[6]: „Nu sunt un portdrapel, dar nu pot rămâne cu brațele încrucișate atunci când am un microfon. Viața este o luptă ce poate fi dusă înarmată cu frumusețe. În Algeria arta și muzica au fost dintotdeauna lângă mișcările contestatare.” Astfel a apărut albumul „Oumniya”[7] și mesajul fără echivoc din cântecul „Fi Bali”, adresat direct celui contestat, președintele de atunci al Algeriei, Abdelaziz Bouteflika: „Vaporul pe care l-ai condus este pierdut/Am văzut limpede moartea care bântuie în jurul tău/Iată-te acum în fața valurilor care te îmbrâncesc.” Frământările profunde ale societății merg însă mai departe pentru că, așa după cum se întâmplă în toate revoluțiile, parcursul nu se sfârșește când principala revendicare a fost îndeplinită. Cântecul „Oumniya” are un mesaj zguduitor și plin de învățăminte pentru dezamăgirea și durerea celui trădat (de iubire? de viață? de speranță? De toate laolaltă?): „Ți-am oferit mâna și tu m-ai rănit cu un cuțit/Ți-am oferit miere iar tu mi-ai dat să beau amărăciune/ Doamne, pune-ți Mâna asupra mea/ Salvează-mă din noapte și iluzii/Am plâns atât de mult și inima-mi e rece/Atât de mult s-a umplut de durere...”

Cred cu tărie că versurile și interpretarea lui Souad Massi din cântecul „Le bien et le mal” surprind condiția umană în toată complexitatea sa contemporană, marcată în mod aparent de *Umbră*, de tot ce pare, dar nu este biruitor: lipsă acută de solidaritate socială și națională și formele sale mai mult decât condamnabile, fie și numai dacă ne gândim la respectul pentru cei mai în vârstă decât noi.... „Sunt cei ce-și plâng soarta/Sunt cei ce-și plâng la morminte pe cei ce încă trăiesc/Sunt cei ce-îmbătrânesc în timpul propriei lor tinereți/ Nu mai suportăm o viață precum aceasta.”

Cred cu tărie că versurile și interpretarea lui Souad Massi din cântecul „Le bien et le mal” surprind condiția umană în toată complexitatea sa contempo-rană, marcată în mod aparent de *Umbră,* de tot ce pare, dar nu este biruitor: lipsă acută de solidaritate socială și națională și formele sale mai mult decât condamnabile, fie și numai dacă ne gândim la respectul pentru cei mai în vârstă decât noi....

Închei acest *laudatio* al artistei de la *Soare-Apune*[8] prin evocarea altor două melodii în care Souad Massi ne poartă de la prima, ultima și unica iubire a celei îndrăgostite până la prima, ultima și unica iubire față de țara pe care fiecare dintre noi o visează în pofida vicisitudinilor și dezamăgirilor. Trăiri ce se contopesc și mă duc cu gândul, pe măsura curgerii acordurilor instrumentale și vocei lui Souad Massi, la învățămintele celui căruia sufletește îi aparțin întru totul: Rumi. Mă gândesc la vorbele sale („așa cum lutul trebuie să treacă prin văpaie ca să ajungă mai trainic, iubirea nu poate fi desăvârșită decât prin durere”) când ascult atât de răscolitorul cântec „Ghir Enta”[9]: „Gândește-te la mine iubitul meu/Inima mea te-a ales/Asta este viața/ Dulce și amară totodată/Primăvara nu este pentru totdeauna/Iar trandafirii sfârșesc prin a se ofili/În haos trăiesc fără tine/Gândește-te la mine”. Același Rumi și puterea de a spera atunci când pare a nu mai fi nicio speranță („să privești noaptea și să vezi revărsatul de ziuă”) când ascult cântecul-manifest „Dessine-moi un pays”[10]: „Desenează-mi o Mare, dar puțin adâncă/Pentru că sunt mulți cei ce au riscat și s-au înecat/Desenează-mi o țară a cărei graniță va fi Paradisul/Eliberată de conducători nedrepți, de războaie/Desenează-mi surâsul celui ce se opune și rezistă/Vederea chipurilor umilite mă revoltă pentru că sângele libertății îmi curge prin vene/Desenează-mi o țară a cărei pecete să fie speranța.” Fie ca acesta să rămână peste timp mesajul universal al lui Souad Massi: să luptăm pentru a nu ne pierde niciodată speranța...

1 Berberii, denumiți "Imazighen", plural al "Amazigh"/"Om liber", descind din popoarele indigene pre-islamice din Africa de Nord. Limba lor, "tamazigh", este distinctă de arabă. În Algeria s-au stabilit în zona numită Kabylie.
2 Marcello Lorrai, radiopopolare.it
3 conform Gianluca Diana, ilmanifesto.it.
4 conform Annick Cojean, lemonde.fr.
5 muzică tradițională algeriană (n.a.)
6 „Hirak"/"Mișcare", revoltă de proporții în Algeria, împotriva celei de a cincea candidaturi a președintelui în exercițiu Abdelaziz Bouteflika la conducerea statului. (2019)
7 „Oumniya"/"Dorința mea", conform musique.rfi.fr
8 „Maghreb"/"Soare-Apune", desemnează spațiul geografic nord-african.
9 "Ghir Enta"/ „Numai tu"
10 "Dessine-moi un pays"/"Desenează-mi o țară"

Ioan Vasiu

CATRENE

* * *

doar poeţii pot s-audă cum plânge
marea-ntre stânci
doar poeţii pot să vadă luna sărutând un nor
doar poeţii pot s-adune liniştea
din văi adânci
doar poeţii pot să cânte în al primăverii cor

* * *

m-ascund în poeziile ce plâng
m-ascund în amintirile ce curg
m-ascund în al iubirii verde crâng
m-ascund în norul blestemat de-amurg

* * *

eu cu tristeţea nu am dialog
din suflet o alung şi-o scot în stradă
să umble ca un cerşetor olog
ţinându-se de garduri să nu cadă

* * *

într-un geam întredeschis
lacrimile-ncep să fiarbă
pe maşina mea de scris
de o vreme creşte iarbă

* * *

mă cert cu viaţa uneori în vis
pentru un gram în plus de fericire
mă simt mereu un geam spre cer deschis
prin care poezia să respire

* * *

locuiesc într-o pădure plină cu melancolii
într-o peşteră comodă de furtună mă ascund
mă destăinui câteodată primăverii timpurii
şi traduc şoaptele blânde
din oceanul fără fund

* * *

chiar dacă-mi dă pădurea loc de casă
şi-un lan de grâu m-aşteaptă şi mă-mbie
iar marea să visez pe ţărm mă lasă
prefer să locuiesc în poezie

* * *

îmi scrie mama să nu mă grăbesc
balul bobocilor în rai să-l prind
că nu e gata corul îngeresc
repetă încă cel mai nou colind

* * *

mi-e dor de casa părintească tot mai des
parcă mă cheamă mama la culcare
şi-aud un cântec tot mai greu de înţeles
şi-adorm visând poveşti nemuritoare

* * *

într-o iubire
cu prea multe lupte
şi visul umblă
cu sandale rupte

* * *

singurătatea n-o primesc în casă
singurătatea e un vis urât
când o primesc o simt cum mă apasă
ca un bocanc neiertător pe gât

* * *

într-un lan de grâu cu maci m-am logodit
doar într-o livadă am vrut să mă-nsor
am iubit în taină un ţăpşan cosit
şi-am visat pe perne pline cu mohor

Cristian Cocea

Jurnal de bibliotecă

Eugen Barbu, ezotericul

Vineri, 5 mai. Răsfoiesc "Caietele Princepelui", cele șapte volume din anii '70, cuprinzând note de lectură, răspunsul scriitorului Eugen Barbu la acuzațiile de plagiat ale inamicilor săi. Un șantier imens, în care omul își arată sursele livrești, adună cuvinte și expresii, creionează personaje și mixează texte, prin ceea ce numește "o tehnică a colajului". Sunt peste două mii de pagini, ceea ce i-a făcut pe mulți să creadă că Barbu avea "negrișori", asistenți care scriau pentru el. Poate c-a fost așa, poate că scriitorul a copiat din Paustovski și Malraux în "Incognito" (roman ratat, replică ambițioasă la "Delirul" lui Preda), dar "Princepele" rămâne o capodoperă, orice s-ar spune. De ce mai citesc așa ceva? Pentru că am început să caut un Eugen Barbu ezoteric, interesat de magie, mitologie și societăți secrete. În paginile "Caietelor", el povestește cum comandă și cumpără cărți despre ocultism de la Paris și Roma, cum scotocește anticariatele bucureștene, cum vânează folete și gromovnice, apoi le fișează conștiincios. Găsesc note din "Histoire de la Franc-maçonnerie", de Gerard Șerbănesco, din "La Dictionnaire des Puissances occultes" sau din "La Franc-maçonnerie, histoire authentique des societes secretes" etc. Totul, ca să-l înarmeze pe Ottaviano, anti-eroul din "Princepele", cu toată otrava ezoterismului occidental, în lupta cu Ioan Valahul, reprezentantul tradiției pământului nostru. Bănuiala mea e că interesul lui Barbu pentru astfel de lucruri a fost mult mai puternic - drept dovadă, în octombrie 1987, scriitorul a fost inițiat în Loja Mozart, nr. 815, din Roma, sub obediența Marelui Orient al Italiei (conform lui Horia Nestorescu-Bălcești). O inițiere care, probabil, a pus ordine într-un imens material livresc - în "Caietele Princepelui" sunt adunate sute de fragmente ezoterice, fără sistem, fără abordare critică, fără integrare, ca un mozaic haotic, în care pietrele colorate nu formează nicio figură inteligibilă.

Îmi atrage atenția o notă despre cartea "Criptografia și istoria românească", de Em. C. Grigoraș, apărută la "Cultura Națională", în 1924. Parcă o aveam în bibliotecă... Fac o căutare și dau peste ea - nu e o carte, e o broșură de 50 de pagini, scrisă de un personaj controversat din interbelic, istoric și profesor. El susținea că aplică o cheie medievală, folosită des de criptografii europeni pentru descifrarea anumitor inscripții. Sunt invocați abatele Tritemius, cu "Libri paleographiae" și Francis Bacon, cu "De Dignitate et augmentis scientiarum", din care omul nostru reține metode copilărești de cifrare - amestecul literelor, rotirea lor, folosirea mai multor tipuri de caractere, aparținând unor alfabete diferite, atribuirea de valori numerice literelor etc. Apoi se apucă să decripteze diverse inscripții, de la cea de pe brățara din Tezaurul de la Pietroasa, până la cele din Biserica Domnească de la Curtea de Argeș. Ne sunt prezentate și criptograme identificate, zice-se, pe obiecte de la Sfântul Munte. Astfel, autorul citează o cronică athonită, din care rezultă că, prin secolul al X-lea, amenințați de mongoli, mulți vlahi fug în Balcani, ajungând până la mănăstirile de la Athos. Grecii se plâng de stricarea obiceiurilor, întrucât vlahii fac parte dintr-o sectă ariană, nestoriană și bogomilică. Grigoraș crede că e vorba mai degrabă despre o societate secretă, cu rădăcina în Egipt, ajunsă în Grecia și apoi în Dacia, prin Pitagora și Zalmoxis - Eklesia Igiptia, Biserica Egipteană, al cărei nume îl descoperă peste tot. În viziunea autorului, societatea secretă ar fi activat cu mult înainte de Basarab I Descălecătorul, avându-i ca reprezentanți pe Asănești, care ar fi domnit la nord de Dunăre! Mai mult, Grigoraș decriptează o inscripție de pe un "văl de mătase", păstrat într-o mănăstire de la Athos, din care rezultă că, la 1111, exista un stat vlah, în Oltenia, cu capitala la Craiova, oraș întemeiat de un anume Coșnilă Asan, străbunicul lui Petru și Ioan. Pentru că leii de pe vălul de mătase erau reprezentați cu coada în sus, autorul trage concluzia că acest stat vlah era independent față de Imperiul bizantin, ceea ce, trebuie să recunosc, dă un aer amuzant întregului demers de interpretare. Dar lucrurile nu se opresc aici - biserica egipteană, semnând cu patru puncte, se va înfrunta cu o nouă societate secretă, cea a Templierilor. Ăștia erau dușmanii Papei, patronau Francmasoneria operativă și semnau cu trei puncte. Mircea cel Bătrân ar fi fost Templier, ca și urmașii săi din ramura Drăculeștilor, în timp ce Dăneștii ar fi aparținut Pitagoreicilor din Eklesia Igiptia, după strămoșul lor, Nicolae Alexandru Basarab. Alt semn de recunoaștere - Templierii construiau biserici trilobate, cum sunt cele de la Cozia, Cotmeana sau Tismana, în timp ce Pitagoreicii foloseau planul crucii grecești cu laturi egale, înscrisă în pătrat, ca la "Sf. Nicolae Domnesc" din Curtea de Argeș sau ca la biserica "Sf. Dumitru" din Târnovo. O poveste frumoasă, poate cu un sâmbure de adevăr, pe care a valorificat-o, într-un roman, Radu Theodoru. Săracul Grigoraș, încerca și el, cu cronologiile lui fanteziste, să țină piept adepților teoriei imigraționiste a lui Roesler, care plasa originea vlahilor la sud de Dunăre, dând apă la moară Imperiului Austro-Ungar! Mileniul nostru întunecat, de la retragerea aureliană din Dacia și până la cnezatele lui Ioan, Farcaș și Litovoi, cum spune istoria oficială, se cerea umplut cu ceva. Fantezia lui Grigoraș pică bine, pentru că, în primăvara asta, îmi voi petrece câteva zile la Veliko Târnovo. Vreau să cercetez de aproape biserica Asăneștilor și să ajung, după aceea, până la Kazanlak, la Sărbătoarea Trandafirului. Până atunci, pentru Țaratul româno-bulgar, înapoi la "Istoria" lui Giurescu!

Sâmbătă, 6 mai. Mă uit și eu, ca toată lumea, la încoronarea regelui Charles al III-lea. Minunată ceremonie, desfășurată ritualic, din timpurile vechi. Prin invocarea Sfântului Duh, prin mirungere, prin simbolismul Regaliei, prin încoronare, cu imnuri în latină, cânturi gregoriene și ritmuri gospel, Charles își afirmă natura de preot și rege creștin, un katehon care are ca funcțiune prezervarea Tradiției și încetinirea prăbușirii lumii. Sigur, se poate obiecta că englezii sunt un neam de pirați, care au furat bogățiile popoarelor colonizate, iar Casa de Windsor a împins-o-n mormânt pe Diana, dar astea sunt obiecțiile urii. Mult mai rațional este să te întrebi dacă bietul Charles, trăind atât în umbra reginei Elisabeth II, poate satisface cerințele funcțiunii tradiționale, în înțelesul dat acesteia de Rene Guenon. Mai mult, astrologic, ziua încoronării a fost prost aleasă, în apropierea unei eclipse de lună, cu Mercur retrograd și cu patru cuadraturi, ceea ce l-a făcut să exclame pe maestrul R.Ș. că "bietul rege cu nasul mare și ochi apropiați va avea o domnie scurtă și plictisitoare".

Pentru că leii de pe vălul de mătase erau reprezentați cu coada în sus, autorul trage concluzia că acest stat vlah era independent față de Imperiul bizantin, ceea ce, trebuie să recunosc, dă un aer amuzant întregului demers de interpretare.

Bântuirea

(urmare din p. 18)

cunoașteți pe extraordinarul doctor Sheppard." „Vă fascina teribil la început", observă ea. „Mă mai fascinează și acum. A rămas totuși, fie și parțial, un model." „E un exemplu de psihopat", preciză ea, dar fără ca în voce să i se deslușească vreo nuanță reprobatoare. „Știu, mi-ați spus-o de la început, dădu el din mână. Dar, cum v-am spus și atunci, fiecare râvnește la ce nu are. Fermitatea aceea și lipsa oricăror îndoieli... E diametral opus mie." „Era cam îngrijorător cât de mult vă doreați să fiți ca el." „Păi da, că el unul nu era chinuit de nicio frământare, în general. Iar în privința șantajului și a crimei... a trebuit să o facă, a făcut-o, și gata. Dacă trebuie, trebuie; ce atâta tevatură?!" „Psihopații sunt lipsiți de sentimente la adresa celorlalți. Nu le pasă deloc de cei din jur. Numai ei contează." „În timp ce mie îmi păsa prea mult, replică el sec. Normal că jinduiam să fiu ca el, nu?!"

La acea oră a serii, cabinetul avea un aer foarte plăcut. Se simțea relaxat de fiecare dată când venea aici. Deși, pe de altă parte, era locul unde își înfrunta pe cât putea toate angoasele, în speranța că, deslușindu-le originea și mecanismul, le va putea pune sub control, dacă nu chiar elimina. De multe ori avea impresia că pierde timpul, dar așa se întâmplase și la prima terapie în primul an. Acum însă nu se mai aștepta la breșe masive și nici măcar mici; era o evoluție lentă, al cărei mecanism îi scăpa, ceea ce îl neliniștea întrucâtva.

Se lăsă din nou tăcerea.

„L-ați mai visat pe Teodor?" „Nu, dar am avut un vis teribil. Ajunsesem în cartierul meu, dar s-a făcut întuneric încât nu mai vedeam nimic și nu era niciun lampadar aprins nicăieri. Nu se mai vedea practic nimic, nu mai știam unde sunt și încotro ar trebui s-o iau. La un moment dat a trecut cineva pe bicicletă, dar nu a oprit, deși l-am strigat. Am bâjbâit o vreme pe niște străzi abia ghicite și am dat de o curte unde erau niște tineri pe biciclete. I-am întrebat încotro e o stație de metrou și mi-au spus. Păreau cumsecade, dar când m-am întors să plec, mi-am zis: și dacă ăștia mă împușcă în spate ? Dimpotrivă, unul m-a întrebat dacă vreau să mă aștepte o prietenă de-a lor în capul străzii, să mă conducă. Am spus că nu și am plecat. De-acum știam încotro să merg. Dar senzația aceea de orbire, de neajutorare... era cumplită, nu îmi venea să cred că nu pot vedea nimic la un pas în față și că nu mai știu unde mă aflu. Ca o deprivare senzorială."

„Dar cum vă simțeați în vis ?" „E interesant că mă întrebați asta. Culmea e că mă simțeam cumva bine, adică, în ciuda situației, nu eram cu adevărat speriat, așa cum ar fi trebuit. Cumva, bezna aceea era protectoare." „Și apoi ați întâlnit niște oameni, în care ați avut încredere, deși erați neajutorat și care s-au dovedit binevoitori." „În situații în care ești neajutorat, tinzi să te temi de ceilalți. Eu însă nu m-am temut de ei. Percepția mea contrazicea realitatea, ceea ce simțeam era opusul a ceea ce ar fi trebuit să simt." După o tăcere, adăugă: „Nu vă mai întreb ce înseamnă asta, o să-mi sparg eu capul. Dar în esență, un mediu și niște oameni care ar fi trebuit să fie în mod normal ostili s-au dovedit prietenoși. Cam atât deocamdată", încercă el să glumească.

Timpul se scursese. Trebuia să plece și să se întoarcă acasă, de unde urma să își găsească refugiul afară sau pe palier în noaptea care se apropia. Clătină din cap; tot nu îi venea să creadă că se întâmpla cu adevărat.

„Pe lunea viitoare, atunci", spuse el, punându-și haina și agățându-și geanta de umăr. „La revedere", răspunse Mihaela, spunându-i pe numele mic. Deși își vorbeau la persoana a treia, ea i se adresase cam de la început așa, iar el se întrebase mereu de ce ezita să facă la fel în ce o privea.

Coborî scara în spirală și ieși în curtea vilei, apoi străbătu cei câțiva metri până la poartă, o deschise și ieși în stradă. Ferestrele imobilelor din jur erau luminate, evocând interioare calde și sigure. El se îndrepta spre unul ostil, pe care trebuia să îl evite în fiecare noapte.

(Fragment din romanul „Bântuirea", în lucru)

David Ilina

MIRĂRI ȘI GÂNDURI (RĂZLEŢE) DESPRE OM

...în raport cu orice grup, eşti considerat „de-al lor”, dacă vorbeşti ca ei, pe înţelesul lor. Prin actul vorbirii s-ar putea decide „ce e de capul tău”, adică cine eşti, ce hram porţi. Ulterior am mai înţeles că tăcerea e grăitoare doar ca parte sau element în interiorul unui limbaj. A păstra tăcerea, a vorbi tăcând: numai omul e capabil de aşa ceva.

1. L-am văzut de multe ori îmbrăcat în odăjdii preoțești. În lăcașul bisericii, predica despre mântuirea sufletelor prin credință. Își asumase rolul de „păstor al sufletelor”, autorizat (prin hirotonisire) să medieze dialogul spiritual dintre divinitate și enoriași. Desigur, s-a întâmplat să-l văd și în alte împrejurări. Odată l-am zărit cum se preumbla printre stupii așezați în grădinița din fața casei lui agitând în mână o afumătoare în loc de cădelniță. Purta altfel de velințe, ca și când ar fi venit dintr-o altă galaxie. De sub borurile largi ale pălăriei i se revărsa până la umeri o plasă fină de protecție. Se apleca deasupra câte unui stup, ridica în lumina soarelui o ramă doldora de albine și vorbea cu ele în șoaptă.

Cel pe care îl știam preot mi se înfățișa acum într-o altă ipostază: îmbrăcase o altă haină, rostea altfel de cuvinte, juca un alt rol. Alteori – e drept, mai mult în trecere – l-am văzut dereticând prin curte, stând de vorbă cu vreunul dintre vecini ori jucându-se de-a v-ați ascunselea cu propriii copii. Înaplecat spre treburile și plăcerile pământești, nu părea să fie același cu cel ce nădăjduia să ajungă de-a dreapta Domnului. Mi-a trecut prin minte că în fiecare ins subzistă mai mulți oameni, fiecare legat de un anumit rol – impus ori ales.

Regăseam ideea mai veche, pusă în circulație în lumea teatrului, că viața e o scenă, iar noi, oamenii, suntem actori. O imagine (metaforă) elocventă, intuitivă și seducătoare despre condiția umană, dar care incită permanent reflecția filosofică despre om. Între altele pentru că suntem pe rând și „actori” și „spectatori” și, nu de puține ori, „regizori”. Oricum, a intra în rol (unul sau altul) înseamnă să te arăți, să te deschizi, să te lași văzut, căutând, în același timp, privirea (aprobarea) „spectatorilor”. De fapt, despre ce „spectatori” ar putea fi vorba de vreme ce, în fluxul vieții, a fi spectator e tot un rol? Ceea ce numim *conștiință de sine* ar putea fi tocmai această scurtcircuitare între rolurile de „actor” și „spectator”. În ultimă instanță, doar Dumnezeu (pentru cine crede în el) este spectator (martor și judecător): spectatorul unic, suprem, în fața căruia se desfășoară toate rolurile posibile. Trăind în societate suntem condamnați să interpretăm roluri. Actorii au contract pe viață, ei nu pot pleca în vacanță, nu se pot duce „acasă”, nu pot lua pauză. Au acces la repauzare, când moartea îi târăște în afara „scenei”.

2. O experiență asemănătoare am trăit în copilărie în legătură cu învățătoarea mea din clasele zise elementare. Era în vârstă, aflată în pragul pensionării. Mi-o aduc aminte ca făptură trunchioasă, îndesată, arsă de soare. Degetele de la mâini îi erau vineții și umflate. „Are palmă grea”, ziceau despre ea unii copii mai mari.

De când rămăsese văduvă avea nevoie din când în când de ajutor pentru rezolvarea unor treburi de natură domestică. Singurul bărbat în care avea încredere și pe care nu ezita să-l solicite în acest scop era bunicul meu. Uneori îi trimitea vorbă, alteori venea chiar ea la noi acasă să negocieze cu el. În astfel de situații mă ascundeam, nu voiam să mă vadă. Îmi era „rușine”. De fapt, nu de rușine era vorba, ci de un soi de teamă obscură, nelămurită: mă temeam de ea, căci, în sala de clasă, descoperisem în ochii ei răceală, iar în glasul ei severitate. Mă ținea de leneș („puturos”).

Într-o zi mi-am luat inima în dinți: am hotărât să-l însoțesc pe bunicul meu la muncă în grădina învățătoarei. „Dumitre, te-am chemat să mă scapi de salcâm!” a zis „doamna” în timp ce deschidea poarta și se aținea la câinele ce ar fi vrut să iasă în drum. Agitată, cum era, nu știu dacă a răspuns la salutul meu. Am intrat în curte fără să fiu băgat în seamă. A făcut-o abia când mi-a întins un castron cu vișine. „Să nu arunci sâmburii în iarbă” – atât mi-a zis. Mâncam vișine și nu știam ce să fac cu sâmburii. Cum de mi-oi fi învins „rușinea”? Probabil – reflectez acum, după atâta vreme – am fost împins de curiozitate, dar și de dorința secretă de a o îmbuna, de a-i câștiga privirea binevoitoare.

Tragând cu coada ochiului, am descoperit că învățătoarea e cu totul alta la ea acasă, în curtea ei, printre ale ei, decât mi se arăta la școală. Mai întâi am realizat că era *om*, mai precis *femeie*. Apoi am constatat că avea veșminte de pământeană: era îmbrăcată ca mama (de fapt, ca multe alte femei din sat). Încinsă peste fustă cu un șorț înflorat, înaintase mai devreme spre poartă, ștergându-și mâinile cu o otreapă de bucătărie. Pe frunte avea câteva broboane de sudoare. În fine, severa dăscăliță avea parcă o altă privire, un alt timbru al vocii. Eram uluit și tulburat. Nu știam ce să cred. Era una și aceeași persoană? Mi-a trecut prin minte că ar putea fi o soră geamănă, nicidecum cea care ne ținea atenția trează ciocănind cu verigheta în pupitru. Care și cum era ea, de fapt?

Astăzi nu contenesc să mă întreb: Ce înseamnă „de fapt”? Și cine sunt eu? Cel de atunci ori cel de acum? Acela sau acesta? Dar tu, cititorule?

La început prin intuiția câtorva moraliști și apoi prin viziunea unor gânditori de geniu din epoca modernă, s-a impus ideea, considerată mai aproape de adevăr, că omul nu își este suficient (de unde permanenta lui nevoie de ceilalți, de *altul*). De asemenea, că el nu e doar într-un fel determinat, nu e prizonier al unui șablon dinainte prescris, așa cum e cu neputință să fie deja om în afara societății. Dimpotrivă, poate fi în multe (alte) feluri. De-a lungul întregii lui vieți el va adresa cereri de recunoaștere, după cum va oferi ori nu recunoaștere cererilor venite de la ceilalți. Va fi pus în situația de a juca/interpreta, succesiv ori concomitent, roluri diferite. Va practica schimbul de roluri. Antropologii numesc asta *plasticitate*. Calitățile și defectele noastre, talentul și stângăcia, istețimea și naivitatea (ni) se dezvăluie numai în rolurile pe care le „jucăm”. De altfel, șansele de integrare ale individului în colectivitate sunt legate de capacitatea lui de a intra în cât mai multe roluri. La 1670, Pascal scria în „Cugetări”: „Nu iubim niciodată persoana, ci numai calitățile ei; sau dacă iubim persoana, trebuie să spunem că ansamblul calităților fac persoana”. Deși, în timp, în împrejurări particulare, pot pierde anumite însușiri fără a înceta să exist ca persoană, ideea e că nu exist ca „eu” sau „persoană” în lipsa oricăror însușiri. Or „însușirile” capătă expresie și relevanță numai în rolurile asumate. În afara relațiilor sociale, a rolurilor izvorâte din interacțiunea cu ceilalți, omul nu e om. Ar putea fi – vorba lui Aristotel – „ori zeu ori fiară, dar nu om”.

3. Cam pe la 10-12 ani, am început să fiu atent la exprimări de genul „l-am simțit după vorbă”, „măsoară-ți cuvintele”, „gura păcătosului adevăr grăiește”, „vorba dulce mult aduce”, „prost de gură” ș.a. Treptat am înțeles cât de importantă e vorbirea pentru felul de a fi al omului. E un fapt de experiență comună: în raport cu orice grup, ești considerat „de-al lor”, dacă vorbești ca ei, pe înțelesul lor. Prin actul vorbirii s-ar putea decide „ce e de capul tău”, adică cine ești, ce hram porți. Ulterior am mai înțeles că tăcerea e grăitoare doar ca parte sau element în interiorul unui limbaj. A păstra tăcerea, a vorbi tăcând: numai omul e capabil de așa ceva.

În copilărie, ori de câte ori mergeam în vizită ori într-o adunare mai simandicoasă eram atenționat încă de acasă: „să nu vorbești neîntrebat!” sau „vezi ce spui!” ori „ai grijă cum vorbești!”. Era ca și cum aș fi jucat un rol dinainte scris și trebuia să „țin” rolul, să nu ies din rol. Propriu-zis, mi se cerea să respect două cerințe, strâns legate: una cu privire la *ce* spun și alta cu privire la *cum* spun.

Eram la vârsta la care începeam să înțeleg că, în relațiile dintre oameni, contează felul de a vorbi, tot așa cum conta felul de a te îmbrăca, de a gesticula, de a mânui tacâmurile (în cazul în care era vorba de o invitație la masă). Exista un cod de conduită, niște reguli protocolare, de politețe și etichetă ce trebuiau respectate. Cel mai important era totuși felul în care alegeai (foloseai) cuvintele, începând cu formulele de adresare și încheind cu cele de despărțire, neuitând să te arăți satisfăcut și recunoscător pentru ospitalitatea gazdei. Desigur, conta nu doar repertoriul verbal, la fel de importante erau decența, tonul folosit, dicția, reținerea ori spontaneitatea, alternarea momentelor de exprimare a propriei opinii cu ascultarea atentă a opiniilor interlocutorilor. A vorbi ce nu trebuie și când nu trebuie sau, dimpotrivă, a refuza să vorbești când ești întrebat, punându-i pe alții în situația jenantă de a te trage de limbă, erau considerate abateri grave de la civilitate (de la buna creștere).

Vorbirea – mai ales ea – e grăitoare pentru ceea ce sunt oamenii, pentru modul în care își duc viața, se raportează unii la alții, își reprezintă lumea (lumea de „aici” și, eventual, cea de „dincolo”). Grija pentru aproape, dar și respectul datorat autorității ia (și) forma vorbirii îngrijite, protocolare. Limba și utilizarea ei ca limbaj reprezintă un revelator esențial al ființei umane. E mai mult decât un mijloc de comunicare. Suntem ceea ce spunem (vorbim, scriem).

Tâlcuri ale locurilor şi timpurilor ctitoriceşti

■ **Letiţia Florina Brătulescu – „File de legende muscelene”**, Ed. Gimax, 2023

Fascinaţia revine întotdeauna imaginarului, dincolo de acurateţea materială aflându-se interpretarea sentimentală care deseori căpătă şi latură scriptică. Se poate spune că legenda este cea care ţine vie istoria, parfumând-o cu felurite nuanţe interpretative. În acest fel, ca pe o scenă dedicată alegoricii, ne pregătim de strai festiv, odată ce pătrundem „**File*le* de legende muscelene”** ale **Letiţiei Florina Brătulescu**.

Ţinutului explorat aici îi sunt atribuite detalii pitoreşti, care pot fi de ajutor în perceperea contextului devenirii neamului românesc, elucidându-se perioade dense, de formare şi consolidare a fiinţei naţionale. Cartea este structurată în mod obiectiv, simţindu-se spiritul didactic al autoarei, obişnuită cu argumentaţii solide în favoarea susţinerii unor fapte ce astfel pot deveni concludente.

Mai întâi, suntem prinşi în mrejele **„Legendei Mănăstirii Negru Vodă”**, în care regăsim momentul uzitat şi în alte cazuri, al aruncării săgeţii pentru stabilirea locului înălţării edificiului sacru, drept mulţumire lui Dumnezeu. Apoi, contextul istoric este exploatat din prisma evenimentelor succesive care conduc firul patetic al povestirilor până în preajma zilelor noastre. Asistăm astfel la împliniri şi nefericiri, care şi-au pus amprenta pe aceste locuri de taină. Sunt frecvente şi descrierile arhitectonice, de o rară frumuseţe, astfel încât urmează să punem acest obiectiv pe harta preferinţelor noastre.

Periplul nostru continuă cu „Lecţia de istorie la Cetăţuia Negru Vodă”, în fapt un reuşit reportaj de călătorie ce urcă sinusoidal până în sfera esenţelor. Acest demers al autoarei poate fi privit ca unul oarecum recuperator şi chiar iniţiatic, lărgindu-ne şi adâncindu-ne interesul pentru a merge mai departe.

Aspectul viu al scrierii reprezintă de altfel o prioritate pentru Letiţia Florina Brătulescu, care se pricepe să atragă cititori diverşi, indiferent de formare sau vârstă. Bogăţia amănuntelor se dovedeşte una incredibilă, un atu obligatoriu de condimentare necesară a prea-plinului consemnărilor de ordin documentaristic cât şi pur narativ.

Cu totul aparte sunt paginile rezervate lui George Topârceanu, pe care vă invităm să aveţi plăcerea de a le parcurge, fiind pline de culoare (inclusiv la propriu, prin materialul fotografic memorialistic însoţitor), la fel ca şi opera scriitorului.

Emoţionante, secţiunile păstrate pentru final şi dedicate *legendelor şi eroismului* de la Dragoslavele şi Mateiaş, evocându-se astfel jertfele din Primul Război Mondial şi prezentându-se cititorului „O legendă gravată în piatră: Mausoleul de la Mateiaş”, loc ce trebuie privit cu prinos de recunoştinţă. Aici, punctează semnificativ autoarea, cu minunatul poem al lui Nichita Stănescu: „Nu-l uitaţi”: „Nu-l uitaţi pe cel căzut în război,/ Lăsaţi-i din când în când un loc liber la masă,/ Ca şi cum ar fi viu între noi,/ Ca şi cum s-ar fi întors acasă./ De fapt el s-a întors între noi întâiul,/ Numai că s-a întors puţin mai ostenit/ Şi pe un pat nevăzut şi-a aşezat căpătâiul/ Lângă veniţii acasă din mit./ El şi-a făcut lucrul lui şi acum/ Poate că-i este sete arzând/ Venind până la noi ca un fum,/ Deci lăsaţi pentru el să cadă vin pe pământ./ Nu-l uitaţi pe cel căzut în război,/ Strigaţi-l din când în când pe nume,/ Ca şi cum ar fi viu printre noi/ şi atunci el va surâde în lume.”

Acestea fiindu-ne *legendele*, *lecţiile* şi, desigur, *drumul,* generos oferite de Letiţia Florina Brătulescu. O restituire necesară, despre care credem că va rezista vremii, precum cele petrecute şi descrise aici. Lucru meticulos, demn de toată cinstea şi desigur de atenţia dumneavoastră!

DANIEL MARIAN

litere

Ninel Ganea

O moarte care nu dovedește nimic

În toamna anului 1825, Țarul Alexandru I decide să plece alături de soția sa, Elizabeta, într-o călătorie în sudul Rusiei, la Taganrog, un port la Marea Azov. Sănătatea nu tocmai bună a țarinei a fost motivul principal invocat de Curtea Imperială, chiar dacă diplomații austrieci și englezi îl suspectau pe Alexandru că se pregătește în secret de un război cu Turcia. Când au văzut, însă, suita foarte redusă care urma să-l însoțească pe țar, formată din doi aghiotanți și câțiva servitori, temerile s-au potolit. Cuplul imperial nu dorea altceva decât să petreacă o vreme împreună, departe de zgomotul și frigul St. Petersburgului.

Cei doi soți treceau printr-una din cele mai liniștite secvențe ale vieții lor, marcate de infidelități, perioade lungi de separație și durerea provocată de moartea copiilor. După ce încercase toate filozofiile și religiile la modă, Alexandru revenise în sânul Bisericii Ortodoxe, sub influența unor zeloți.

Înainte de a pleca la Taganrog, împăratul a participat la Liturghia din Catedrala Sf. Alexandru Nevski, iar după terminarea slujbei i-a dat mitropolitului un pachet. Conform martorilor, Alexandru a fost foarte mișcat de o predică ținută în privat de un călugăr.

Nu era ceva foarte straniu. Înainte de fiecare călătorie sau război, țarul mergea la biserică pentru a se ruga.

Odată ajunși la Taganrog, împăratul Rusiei începe să viziteze o regiune exotică, populată de ruși, tătari, evrei și greci. Deși sănătatea prinţesei era problematică, Alexandru este cel care dă semne de oboseală și apatie. La un moment dat, îi spune doctorului că nu reușește să doarmă prea mult noaptea și că nu este în cea mai bună formă. "Știu cum să mă îngrijesc singur", i-a transmis, fără mănuși, doctorului.

Starea țarului începe, însă, să se agraveze, cu toate că împărăteasa nu părea, la început, deloc îngrijorată, în scrisorile către mama sa. Apar febra, amețeala și leșinul, până într-acolo încât anturajul imperial și soția devin speriați. Pentru prima dată, decid să anunțe curtea și pe mama țarului de ceea ce se întâmplă în sudul Rusiei. Doar că după aceste zile de panică, Alexandru își revine parțial și poartă mai multe discuții cu soția sa, care devine optimistă. Peste numai o săptămână, pe 1 decembrie 1825, țarul moare, cu doar o lună înainte de a împlini vârsta de 48 de ani.

Aceasta este varianta oficială înaintată până acum de istorici. Ceea ce s-a întâmplat ulterior are darul de a arunca foarte multe semne de întrebare asupra unuia din cele mai tulburi momente din istoria țarilor.

Autopsia lui Alexandru, efectuată la 33 de ore după deces, a revelat o boală a ficatului, care a generat o febră și acumulare de ser în creier, ceea ce a dus la moartea sa. Doar că aceeași autopsie a indicat și urme serioase de biciuire pe spate. Ceea ce era destul de improbabil pentru o figură aristocrată, nemaivorbind de una imperială.

Trupul său nu a fost dus la biserica în Taganrog decât pe 23 decembrie, iar când oamenii s-au apropiat să-și ia rămas bun nu au mai reușit să-l recunoască. De pe 11 decembrie, cât timp a fost ținut în casă, sicriul împăratului, la ordinele Elisabetei, nu a mai fost deschis. Alexandru a ajuns la St. Petersburg abia pe 10 ianuarie 1826, iar înmormântarea a avut loc la sfârșitul lui martie.

Când a ajuns acasă, în capela familiei, mama sa, Maria Feodorovna, a insistat să îl vadă: "Da, el este dragul meu Alexandru. Cum s-a stins...". Totuși, chiar și istoricii care cred că într-adevăr țarul a murit la Taganrog nu pot să nu remarce cât de puțin convingătoare a fost bătrâna împărăteasă. Suspiciunea a crescut, mai ales când li s-a interzis oamenilor obișnuiți să-l vadă pe Alexandru. Ca măsură suplimentară, autoritățile au plasat inelul de căsătorie al țarului pe coșciug, doar-doar lumea se va liniști. Dar nu mulți oameni au fost impresionați de acest lucru. Mai ales când soția împăratului nu a participat la înmormântare și nici măcar nu a fost prezentă la St. Petersburg. Elizabeta a decis să aștepte o vreme mai bună, iar apoi să plece spre Germania. Doar că pe drum într-un mic oraș, la Belev, în somn, inima ei a încetat să bată.

Alexandru a fost îngropat în Fortăreața Sf. Petru și Pavel, locul tradițional în care țarii erau înmormântați. Conform informațiilor oficiale, cel puțin de două ori a fost dezgropat Alexandru și de fiecare dată sicriul a fost găsit gol. Țarul Nicolae I, fratele și urmașul lui Alexandru, a distrus toate documentele legate de aceste întâmplări, iar o legendă spune că, în 1866, Alexandru al II-lea a dat ordin ca trupul unchiului său să fie mutat la mănăstirea Alexandru Nevski.

O altă poveste mult mai plauzibilă are legătură cu înscenarea morții chiar de către țar. Încă din 1819, într-o discuție cu Nicolae I și soția acestuia, Alexandru i-a anunțat că ei vor fi urmașii săi, iar în momentul încoronării el va fi la Moscova, printre oamenii obișnuiți și se va bucura pentru fratele său.

La câțiva ani de la moartea lui Alexandru, undeva, în Siberia, a apărut un necunoscut cu o alură și vorbire indubitabil aristocratice, cu numele de Feodor Kuzmici. Kuzmici i-a cucerit pe localnici prin viața sa spirituală și atmosfera de sfințenie pe care o răspândea. De altfel, Patriarhia Moscovei l-a canonizat în 1984. Misterul în jurul acestui personaj i-a captivat pe mujici, mai ales când Kuzmici le-a povestit despre experiența sa în Paris alături de trupele rusești învingătoare. Figura sa aducea foarte mult cu cea a țarului răposat Alexandru, iar de aici zvonurile s-au răspândit natural. Înainte de moartea sa, survenită în 1864, Kuzmici a semnat un document cu inițialele A.P., adică tocmai numele misteriosului împărat. Grafologii care au analizat scrisul lui Kuzmici și cel al împăratului au ajuns astăzi la concluzia că este vorba de aceeași persoană.

În familia țarului, personajul Kuzmici nu a rămas trecut cu vederea, chiar dacă într-o formă apofatică. Țarul Alexandru al III-lea, unul dintre cei mai sobri împărați ai Rusiei, avea în permanență pe biroul său foarte simplu portretul lui Kuzmici. În familia lor, conform mărturiei Marii Cneaghine Olga, subiectul Kuzmici "nu se discuta niciodată", dar tot ea îi spunea unui biograf: „Sunt bătrână și deja mă gândesc la lumea de dincolo, tu ești tânăr și înțelegi lucrurile astea. Trebuie să afli că pentru noi nu exista niciun dubiu că Feodor Kuzmici era Alexandru".

Autopsia lui Alexandru, efectuată la 33 de ore după deces, a revelat o boală a ficatului, care a generat o febră și acumulare de ser în creier, ceea ce a dus la moartea sa.

Starea romanului

(urmare din p. 8)

viabile, bune și foarte bune care, de bine, de rău, au mai apărut în ultimii treizeci de ani. Există, la noi, în jur de două mii de edituri particulare, unde poate publica oricine orice, și, totuși, situația și starea romanului este dezastruoasă, în pofida romanelor bune care apar, nepromovate la nivel național, să nu mai zic, în străinătate. Sunt chestiuni care de mult nu mai interesează pe nimeni. Cine a auzit, bunăoară, de Șerban Tomșa, unul din cei mai buni romancieri apăruți în ultimii douăzeci de ani? Am scris despre câteva din cărțile lui. De curând, a plecat la cele veșnice și m-a luat condeiul pe dinainte, ca să zic așa, scriind că trag nădejde că posteritatea îi va face dreptate. Slabă nădejde, însă, ca în România un scriitor valoros, nepreţuit și nevalorificat în viață, să fie descoperit la adevărata lui valoare după ce a murit.

Pervertirea ierarhiilor valorice și îngroparea unor autori valoroși în ignoranță și uitare au fost primii pași decisivi spre distrugerea romanului și a literaturii, în general. Haosul valoric este întreținut tocmai de cei care îl invocă și se plâng de el, precum hoțul care strigă hoții, ca să abată atenția. Este vorba de autori mediocri și submediocri, organizați în grupuri care au acces la fonduri de la guvern și se promovează unii pe alții, pe filiere diplomatice securistice. Sufletul acestor filiere este format din scriitori care nu sunt scriitori, o specie care proliferează la noi, așa-ziși oameni de cultură-scriitori, neavând niciun fel de prestație de natură literară la activ, însă extrem de implicați în jocurile literare. Gândiți-vă numai la inși precum Liiceanu, Pleșu, Patapievici, Ion Bogdan Lefter și alți zeci de astfel de culturnici, ideologi, filosofi și istorici improvizați, folcloriști, universitari, politicieni care au cochetat, la un moment dat, cu literatura, în mod profitabil. Mă opresc la un singur exemplu, foarte sugestiv în demonstrația mea asupra stării romanului, și anume la o politiciană performantă, precum Gabriela Firea. Înainte de a se afirma ca primar, ministru și, poate, „mentor" al recent descoperitelor și de mult știutelor azile ale groazei, doamna Firea și-a făcut nume de poetă, romancieră și eseistă, membră a Uniunii Scriitorilor din România, laureată a Premiului pentru Debut în poezie a Filialei din București a USR.

Se întâmplă, mă văd iarăși constrâns să repet, în România: starea romanului și a literaturii, în general, vine de se leagă, într-o logică indestructibilă, de starea foștilor securiști și a urmașilor lor, ajunși președinți de țară, miniștri și primari, prosperând, în umbra suferințelor din azile, orfelinate și spitale. Mai direct spus, starea romanului vine de se leagă de starea națiunii.

FLORIN STREJAC. Ieșirea din trup într-o construcție limitată de unghiuri drepte. O smulgere a mijlocului și o fixare a lui într-o formă comensurabilă, controlată de ochi. Conuri articulate cu himerice geometrii, imposibile, invitație la un nefrământat aluat al începutului. Fuga din regnul animal în cel vegetal și mineral. Retragere în memoria primă a emoției.

Alexandru Mărchidan

inima azi îmi este câmp de maci:
din arșița captivă
în cupe amărui de catifea
iese cea mai senină miere.

Zile de școală

nu, nu sunt nici o dată singur
nici în zgomot, nici în tăcere, nici în somn, nici în veghe,
nici în cel mai ascuns colț de inimă.
ne naștem curați, coborâm întregi de lumină,
iar viața printre nisipuri începe să scuture
din mantia aceasta cerească – o dată, de două, de o mie de ori
și apoi din nou de la capăt.
ne așezăm, înviem și iar suntem uciși în caruselul din vale;
ne-am cam obișnuit, uneori nici nu mai luăm în seamă
durerea și căderile, învățăm că așa sunt lecțiile aici.
doar că unele lecții ne lasă mai știrbi, mai goi, mai șchiopi,
mai orfani și... obosim.
când obosim rău înseamnă că am părăsit copilăria
și nu suntem departe să fim învinși de monstrul fumului
și al nisipului; el știe de la început ce vrea să răpească,
el știe când devine puternic: nu când rupe tunicile strălucitoare de pe chipuri,
însă atunci când credem că în cel mai ascuns colț de inimă
suntem definitiv singuri, pierduți, întunecați și morți.
de credem așa, înseamnă că am uitat de tot buna știință ce ni s-a dăruit:
că orice copil are un părinte care are un părinte care are un părinte
care are un părinte care are un părinte care are un Tată Care cu brațele deschise
încă îl așteaptă.

Întâmpinare

Duminică
inima – tron împărătesc
timpul – leu îmblânzit.

Nu este o poveste

A fost odată ca niciodată
Un Copil
Care ne-a învățat să devenim
Viață fără de moarte.

Ecouri

și în povești pare că zmeii vor învinge
punctul lor slab e temelia ta bună
noi iarăși prin mijlocul umbrei morții
să scoatem soarele din culă.

Invizibilul prezent

mai întâi florile, mugurii și razele soarelui
mai întâi frumusețea văzută
cu nunta ei de petale –
toate se vor duce
chiar venind spre cel care privește.
tăcuți și pașnici soli,
frunză cu frunză, fir cu fir,
lacrimi, bucurii, cuvinte
pleacă negreșit
și fiecare om, până la ultima silabă,
până la ultimul foton
își alungește gesturile și grimasele
în veșnicie,
precum îmbrățișarea păcii
zidește nesfârșite cascade spre cer,
precum sărutul iudelor
varsă cernite cascade în hău.

Răspuns la o veche scrisoare

prietenul, fratele meu drag și bun,
iartă-mă, te rog,
cuvântul de-astă dată e simplu și atât:
sunt cel mai mic, dar cel mai mic de pe pământ,
e prima certitudine pe care o pot spune azi lui Dumnezeu
de mă întreabă cine sunt.
de ce? de ce? ce ai făcut?
vei zice și-mi vei cere sufletul pe tavă.
răspunsul, cum ziceam, e simplu:
m-am uitat în inimă cu ochii toți
ca într-un bob de grâu și n-am găsit acolo
vreun atom de soare pe care El cumva
să nu-l fi pus.
și-atunci voi sunteți toți niște uriași,
de-a dreptul niște munți pe lângă un biet punct.
știu că n-am făcut vreodată ceva bun,
știu că prea des am sărit în Rubicon și-apoi am plâns,
da, știu că am primit, doar am primit, doar am primit
de-asta trăiesc mereu acest răspuns
și mă tot minunez
ca un nebun.

Printre tablouri și mori de apă

1
inima azi îmi este câmp de maci:
din arșița captivă
în cupe amărui de catifea
iese cea mai senină miere.

2
vin norii ca turme de berbeci,
ca armatele din Babilon
lasă-i să vină,
s-a auzit străbunicul de dincolo de nori,
voi încă nu ați învățat să iubiți
lumina.

3
soarele mi se plimbă de colo-colo
prin suflet
și iată-l dintr-odată în genunchi,
frângându-și razele și sfera:
în cochilia asta a fost cândva
o viață!

4
în cădere frunzele au clipa lor de zbor
și totuși nu devin păsări.
nici noi nu ne-am vindecat de răni aproape uitate
(nu, încă nu suntem trecuți prin sita cea deasă).
un copil rătăcit în pădure,
un copil rătăcit în pădure,
asta ești, asta ești,
cântă picăturile de ploaie.

5
iscoadele, solii, armatele sale îngroașă aerul
ca țiuitul țânțarilor lângă ape:
suntem la o clipă distanță
de tăcerea
marelui gong.

6
o zi ca oricare alta
lumina asfințitului:
sabie de samurai.

Noul cod

daaa, vine în sfârșit un pic de cosmos
și pe la noi prin bezne
după ce soarele a fost puțin încătușat,
brăzdat de curcubee,
pe scurt, a fost reeducat.
iată, zice el voios, după ce a răsărit
din marea picătură de rouă:
vă aduc în grabă noile table ale legii!
întâi de toate, de azi înainte
să scrieți Dumnezeu cu literă mică!
este prima lege din noul decalog
și celelalte sunt ur-mă-toaa-ree-lee
imediat, imediat, încă n-au ajuns pe raze,
dar nu e vreun necaz, le veți afla curând
(sunt legi bune, vă asigur).
tot ce contează e să învățați din clipa asta
că Dumnezeu se scrie
numai și numai cu literă mică!
apoi este atât, atât de simplu:
decalogul curge de la sine,
ca pielea șarpelui prin inima îmbătată
cu frică.

Și aceste bătălii

și aceste bătălii
numai luptă și tot sânge
până când se duce timpul,
până când se stinge noaptea
și apar neașteptate razele de ziuă nouă.
însă cine să le vadă?
luptătorii sunt orbiți de atâtea lovituri,
pare că nici nu mai știu
ce înseamnă să trăiești:
viața lor, mereu un ring,
viața lor, mereu spectacol
pentru cei care privesc
zborul pervertit în cușcă
al cocoșilor zglobii.

la final de episod,
când lumina se va stinge
după sute de pariuri,
celor care și-au mâncat
orele strigând ca beții,
le rămâne gustul tare
de metal, de frig,
degeaba.

Metamorfoze

noaptea iese din poem
și se risipește printre oameni
(câteodată se întoarce la autor și îl rescrie)

din zidurile timpului
se nasc cei mai mari evadați
(unii devin porți pentru noi închisori)

în flori se dau zilnic
cel puțin câteva războaie mondiale
între pământ și soare
între parfum și spini
între nuntă și plecările dalbe.

Telegramă

Cetățeni,
Jack nu se mai întoarce
de pe tărâmul unde a ajuns urcând,
degeaba îl așteaptă cititorii
să-l vadă iar victorios și blând.
s-a împrietenit cu căpcăunul
și de atunci sunt totdeauna împreună,
stau zi și noapte paznici între lumi
și timpul lor este de fapt o văgăună.

Nu dați cu pietre în munte

nu dați cu pietre în munte,
nu are armură pe trup,
nici oase, carne ori piele –
doar inimă este cu totul,
mișcând neîncetat apa vie
dintre cer și pământ.
nu dați cu pietre în munte:
ar fi ca și cum i-ați azvârli pe copii
în părinte.

Nicoleta Popa

***

să pălăvrăgească în așternuturi
pentru alungat e raiul
femeia asta care a ridicat ancora
înainte de vreme
și acum alunecă în derivă pe valuri
se gândește mult la nemurire
pentru că deși bărbatul
e atât de viu în ea
lipsa lui reală
o catapultează într-o lume nevăzută
lacrimile ei care ar putea învinge în orice război
se pierd neștiute și nemângaiate
câți luptători nu și-ar putea trage seva din ele!
nu eu decid
spune ea
și se lasă purtată de valuri
în timp ce el
strivește sub proasta-i cârmuire universul.

***

într-o zi mă voi întoarce
ți-o jur
mă voi întoarce în curtea aceea
inundată de verdeață
în care, de fapt, n-am intrat niciodată
dar în care m-am imaginat mereu
mă voi întoarce
în brațele icuței
speriată de vulturul care
m-ar putea apuca de haine
și ridica în văzduh.
ce frumos e să zbori
atârnând în ciocul unui vultur
mă voi întoarce, zic,
să te văd și pe tine în țara aceea mare
în care n-am fost niciodată
în satul acela de graniță
de pe dealurile căruia se vedea Iașul
mă voi întoarce în locuri
despre care nu știu nimic
dar care există în mine
păstrate dintr-o viață pe care
n-am trăit-o niciodată
la oameni pe care nu i-am cunoscut nicicând
dar pe care mi-i imaginez buni
mă voi întoarce crezând cu atâta putere
în dragostea noastră
încât ea
nu va avea de ales
și se va întrupa.

***

drumul poetului

acum, înainte de somnul de noapte
vă spun, ca să știți precum eu
n-am trăit, nu, n-am trăit
până acum doar în vis
m-am târât
și sufletu-mi liniște
nicicând n-a avut
amorțeală și haos
drumul spre școală
drumul spre casă
copiii
bărbatul
și totul
rostit, nerostit
o durere
împerecherea e viață
și drum lin spre cer
dar eu sunt blestem.

***

of, vino să facem dragoste!
nu-mi vezi sângele
prăvălindu-se în abisuri?
nu vezi adolescenta abia ieșită din cărțile interbelicilor?
nu vezi bucuria subpământeană a vieții la început?
of, vino să facem dragoste!
sunt în punctul acela în care preoteasa și femeia
sunt una
tăvălugul cosmic strivește
incertitudinea învie în mine ambiții
deși viața își ascultă prohodul.

***

într-o zi voi muri și eu
de-adevăratelea nu așa
doar în imaginație
cum am murit
la 20 de ani
după ce am născut-o pe Ioana
și am făcut o infecție cutanată
și cum am murit apoi de atâtea ori
când am fost carne de tun
în timp ce căutam dragostea
și, na, cum moartă sunt și acum
când umblu prin muzeu
cu niște oameni după mine
spunându-le povești înflorite
și ei cu gura căscată
așteaptă să le arăt tunelul
și eu le spun că iese sub dealuri
acolo cu toții suntem salvați
sub dealuri este departe
de dușmani.
și locuitorii acestui conac
au avut istorii dramatice
și povești de dragoste uimitoare
din tot ce-am citit am înțeles că
bărbații iubesc cu adevărat
și femeile doar nasc copii
ele nu iubesc
nasc copii și atât
și bărbații sunt supărați că
pruncii le iau locul
în brațele femeilor
și se duc la alte femei
să-i țină în brațe
până ce și acelea nasc
și uite așa de secole
bărbații iubesc și femeile nasc copii.

mă voi întoarce crezând cu atâta putere în dragostea noastră încât ea nu va avea de ales și se va întrupa.

Nicolae Nistor

ȚESTOASELE OM

casa mea din gând este pe malul unei mări
este mare ca sufletul mare din mine
o casă a unui naufragiat departe de cei dragi
sunt egoist nu înțeleg cum Dumnezeu
mi-a oferit un țărm nesfârșit
unde mă balansez pe scaunul meu
și citesc din mine altfel de lecturi despre mine
aici apusul nu vine la mine dar nopțile sunt luminoase
încât țestoasele pui părăsesc nisipul
și se strecoară în mare ca un botez
înaintea înotului
un fel de primul mers al copiilor
casa mea din gând nu arată rău pe alt tărâm
cu țestoasele om alergând

TOAMNA FRUNZELOR NOASTRE

să-ți povestesc la ureche despre
ultima toamnă
în care nu a murit nimeni
doar unul căpos care ne-a păcălit
Imposibil să crezi că frunzele noastre
mai trăiesc chiar dacă dansează
ajutate de vânt
ți-am șoptit despre o toamnă
în care nu a plâns nimeni
poate pe ascuns
o complicitate în care iubirea
își face de cap tăvălindu-ne
ți-am spus despre noi
despre anotimpul nostru
un cadou ca ultima țigară
înainte de călătoria noastră
într-o altă fericire
fără oboseala trupului
să putem dansa în voie
și o parte din frunzele noastre
să înflorească în parcul în care
ți-am șoptit despre prima zi
în care ne vom iubi
ce caldă era toamna ochilor tăi
în care m-am privit o viață
și cum mă rog să mai rămânem
în următoare viață
să-ți povestesc la ureche
ce vom pierde amândoi
ar fi o ploaie de lacrimi după noi
atunci te voi minții
în fiecare dimineață să te văd zâmbind
până atunci când aleea noastră
se tânguie viscolind

ÎNTRE DOUĂ LUMI

(unde albul este cobai și Dumnezeu este păcălit)
Nu voiam să mor...
Eram ca o instalație din care se prelinge rugina
Apoi amintirile
Filmul copilăriei mele
Cu batiscaful care înota prin venele vieții
O lume în care Titan face implozie
A urmat o perioadă în care
Furtunile îmi răscoleau măruntaiele
Doctoriței mele
Îi povesteam despre cărți despre iubiri nedeclarate
Ea îmi vedea mintea prin minicameră
Ai scăpat prietene rostea frumoasa doctoriță
Vei mai exista pe lumea asta
Eu care încheiasem socotelile cu această lume în care eram dator vândut
Am realizat liniștea resemnarea unui ascet
Aproape mă bucuram...
Durerea nu are zgomote decât în agonie
Atunci te rogi la Dumnezeu să te ierte
Lumea care rămâne se multiplică fără mine
Plecam la Viena
aveam ocazia să fiu o mică vedetă
În ziua aceea telefonul mă sfătuia
să mă duc să ridic actul care putea să mă salveze sau nu
O hârtie o simplă hârtie de care eram atârnat
Am scăpat și atunci...
Stăteam pe o bancă la douăzeci de grade minus
Iar eu credeam că sunt douăzeci de grade plus
Atunci am înțeles că cerul mă iubește
Nu voiam să mor
Nici nu știam ce să fac
Eram pregătit să fac saltul unic între două lumi
Nu mai auzeam pasărea de noapte
Acum auzeam o nocturnă de Chopin
De atunci nu mai fug de nopți
Nu mai fug de mine
De vasele comunicante din mine
Voi continua să trăiesc
Povestea asta are seriale RAM nu se întâlnește cu viața
Nimeni nu vede durerea
Dintre două lumi
Vede un geam opac
Înghețat
În spatele căruia stă un disperat care strigă
Dar fără sunet fără ecou
Doar vibrație captivă
Cum sunt șoriceii din laborator
Unde albul este cobai
Iar Dumnezeu este păcălit...

ÎMBRĂȚIȘARE DE CAL SĂLBATIC

să cucerești o femeie
este o îmbrățișare de cal sălbatic
trebuie blândețe
apoi să-i șoptești la urechi
despre frumusețea unei flori parfumate
care se deschide după roua dimineții
Parfumul crud care aleargă
în galop de cai liberi până la apus
apoi dansul în doi în pași de tangou
fără să strici iarba de sub copitele
sălbatice

În ciuda imperfecţiunilor ei, *Anatolida* rămâne, alături de *Ţiganiada*, cea mai importantă operă poetică românească de dinainte de Eminescu. Ca şi *Istoria ieroglifică* are un aer de stranietate; amândouă sunt născute din încercarea autorilor lor de a da limbii române capacitatea de a se ridica la înălţimea cogitaţiilor abstracte şi a-i aduce un spor de expresivitate.
(A.S.)

Cronicar

Empatia memoriei

Cu un nobil și îndatoritor titlu, omagiu-sinteză-evocare față de *„un om care te obliga să gândești”*, în speță *Al. Th. Ionescu*, eseistul-filosof *Leonid Dragomir* a scris, ca un act de conștiință (străin multora) despre cel care i-a fost profesor, mentor și model, prieten de neștearsă amintire.

Volumul de față despre criticul-istoric literar și mare Prieten, *Puiu Ionescu* (pe care, cândva, familiar și amical, îl alintam astfel), urmează, în bibliografia Autorului, unei cărți doctorale despre „inconștient” la Nietzsche și Freud, altor cărți despre filosofie, despre Șora (alt model), despre paradoxuri, psihanaliză ș.a.

Aici, îndurerat și confesiv, *L. Dragomir* „îngemănează” bucuria (de a-l citi ori re-citi pe *Al. Th. Ionescu*) și tristețea pierderii unui Spirit și prieten cauzată de absența-i mult regretată (m. 28.03.2009, la doar 59 de ani). Căruia îi relevă: luciditatea critică, empatia față de unii autori comentați, înțelegerea mizei politicii, *implicarea detașată* în chestiunile Cetății.

L. Dragomir, cu stil și în cunoștință de cauză, reține, pe rând: echilibrul etic-estetic, atașamentul „subiectului” său față de Generația ’80, față de postmodernism, față de un prozator ca Mircea Nedelciu, cele două teme fiind, de facto, și două cărți (pe care și noi le-am comentat, oportun) ale lui Al. Th. Ionescu. Demersuri analitice ale celui care a fost redactor la *Echinox*, la *Calende* și care, în două decenii, a publicat cronici „de întâmpinare” în *Calende*, în *Argeș*, în *Vatra*. Texte adunate mai demult în volumul *„Umbra bibliotecii”*.

Criticul-istoric literar a fost preocupat, cu faste consecințe, de *„efectele livrescului asupra realului”*, de lucrarea lui M. Șora (vezi „dialogurile” lor), de activitatea, de vocație, a sa, ca profesor. Prețuitor al *Cuvântului*, al simbolismului, al decadentismului, pe lângă cel deja „asumat” – postmodernismul, această miză principală a criticii sale.

Al. Th. Ionescu proiectase o „panoramă” a prozei contemporane din care a rămas o Anexă la cartea dintâi. Dar el a editat și comentat (cu șase teme de fond) lirica bacoviană, legând-o preponderent de expresionism, în volumul *„Bacovia – de la simbolism la decadentism”*.

Între 2004-2009, criticul, cu har gazetăresc indubitabil, a scris editoriale incitante, materie a două volume din *„Jurnal”* care demonstrează „principiile și valorile morale”, drept crez al Autorului. Tot ce a lăsat *Puiu Ionescu* atestă: judecată de valoare, argumentare, pasiune și implicare scriptică. Ca depoziție îngăduită: a fost lector al unei cărți personale, de la „Calende”. Era jovial, expresiv, bonom, cu umor. De (cu) Spirit.

Leonid Dragomir include în cartea sa, cronologic, pagini de Antologie scrise de Al. Th. Ionescu, o selecție din cărțile menționate, dar și din *„A(l)titudini”*, publicistică de preț a celui evocat. Iar din *„Umbra bibliotecii”* sunt redate, ca extrase concludente, aprecieri ale lui Al. Th. Ionescu despre Răzvan Petrescu, V. Gogea, I.M. Cochinescu, Gh. Grigurcu, R.G. Țeposu, P. Creția, N. Manolescu, Ș. Foarță, L. Pițu, V. Ierunca și alții.

Firesc e și gestul includerii unor aprecieri critice, despre Puiu, de la R. Aldulescu, M. Bârsilă, Al. Cistelecan, N. Oprea, V. Podoabă, de la alți literați care s-au cunoscut și îl apreciază, și care relevă intuiția critică, obiectivitatea, analiza ne-concesivă și neprotocolară a textului, spiritul „benedictin” al lui Al. Th. Ionescu. Totul rotunjind o lucrare necesară, deosebită.

ŞTEFAN VIDA MARINESCU

Anatolida

(urmare din p. 5)

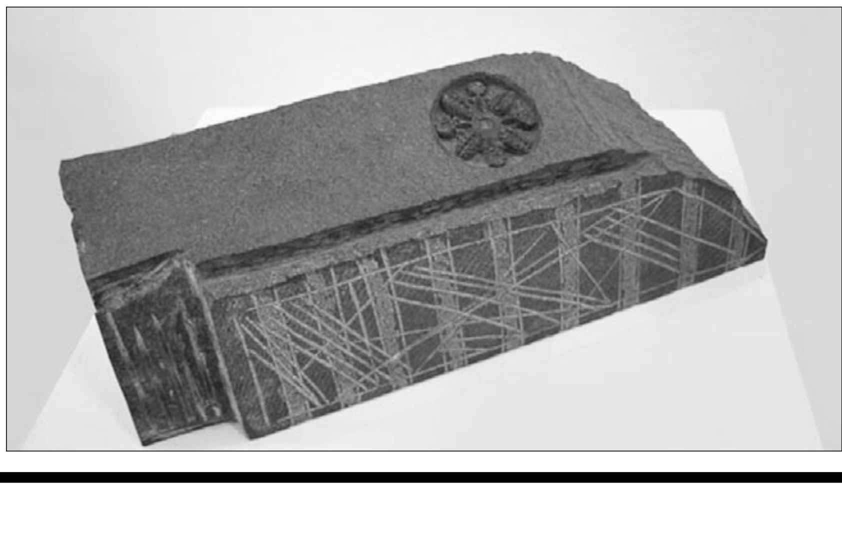
moale,/Pe iarba mlădioasă cu flori îndamascată,/Ca pruncul într-un leagăn dormea prima femeie,/Cu tâmpla p-a sa mână, sublimă de inocență,/În toată nuditatea divinelor ei grații.//Ca peplu peste corpu-i se răsfira în raze,/În unde de lumină, cosițele-i de aur/Și-i coperea d-a lungul augusta nuditate/Și sânul d-alabastru și brațele-i rotunde./Pe frunte-i o sudoare de perle transparente/Și un surâs pe buze, c-al pruncului ce doarme,/Spunea de beatitutea a unui vis ferice.” Nunta primilor oameni se desfăşoară în sânul naturii edenice, care capătă dimensiunile unui templu, e tutelată de angeli şi are grandoarea unei ceremonii liturgice, la care participă tot universul, străbătut de o frisonare erotică: *„Atuncea împreună, în toată fericirea,/Simţiră paradisul şi-ntreaga beatitute./Ca fulger fiori multe cuprinseră pământul/Ş-electrizat revarsă profumul fecundării,/Şi pulberea-auree zefirii o răsfiră,/O spulberă-amoroasă, ia plantele d-a rândul,/ Se-mbată în delicii, din floare peste alta./Se-nfiorară păsări d-amor, de bucurie,/Din aripi, aripioare bătură şi cântară/Şi celebrară ritul misterelor vieţii./Luceferi, astre, stele şi însăşi casta lună/Aprinseră ca martori făcliile nuntale,/Şi angelii agapei cântară-epitalamul...”*

Secvenţa următoare, *Arborul ştiinţei*, tratează tema căderii omului; aici Heliade face o aridă trecere prin diverse mitologii, abătându-se de la interpretarea biblică tradiţională. Din perspectiva lui “căderea” a avut şi consecinţe pozitive, căci a transformat omul, care trăise până atunci într-o stare de beatitudine somnolentă, într-o fiinţă activă, într-un agent al cunoaşterii şi al progresului, într-un făuritor al istoriei, poetul încercând să unească, lucru nu tocmai rar în epocă, esoterismul cu utopia socială. Şi, pe urmele raţionalismului iluminist el descoperă contradicţii în textul biblic, acuzând Scriptura că a încercat să acrediteze ideea unui Dumnezeu războinic şi tiranic care contrazice ideea de perfecţiune ce îi este atribuită divinităţii.ă.

În sfârşit, ultima secvenţă a *Anatolidei, Moartea sau Fraţii* aduce în prim-plan chipul lui Cain, care a atras interesul romanticilor, iar Byron a făcut din el eroul unui poem dramatic. În viziunea lui Heliade, Cain este primul om care descoperă nedreptatea şi - din perspectiva noastră - primul mare revoltat din literatura română: *„Născu lui Adam Eva pe-ntâiul fiiu, Cain./ (...) Se mai născu şi Abel, şi gemenea Helia./Părinţii se-nmuiară cu inima, cu dorul,/Cum foarte des se-ntâmplă, spre cel mai june frate,/Şi gestele lui toate, mişcări, apucăture/Li se părea mai tineri, mai blânde, graţioase,/ Cât din fatalitate, şi încă din pruncie,/ Redeştepta în Cain o tristă gelozie./Când se măriră fraţii, căzu-n partea lui Cain/A câmpului cultură, întru sudoarea feţei/A-şi întreţine viaţa; iar Abel îşi alese/ Viaţa pastorală, a turmelor sporire.//În arşiţa căldurii sudând labora unul;/ Asprindu-i-se palma, curbându-i-se corpul,/I se năsprea-mpreună şi inimă, şi cuget.//În urma turmei sale, la umbră, la răcoare/*

Sta în veghere altul, cu inima în pace,/Cu sufletu-n repaos.//Stătut de labori unul, ca negura de noaptea/Se returna la tindă; îşi întrista părinţii/Şi tânăra soţie””. Văzându-se discriminat de părinţi, iar în cele din urmă şi de Dumnezeu, care refuză să-i primească jertfa, Cain se simte “damnat”, defavorizat fără niciun motiv, şi, într-un acces de revoltă îl ucide pe Abel, dar rebeliunea e mai mult socială decât metafizică, fiindcă în tratamentul diferenţiat la care sunt supuşi şi el şi fratele său, descoperă germenele inegalităţii dintre oameni: *„Ca-mpuns, speriat Cain răsare şi se scoală/Feroce, spăimântabil ca unul ce e-n luptă/C-un inemic de moarte; i se zbârlise părul,/I se-ncruntase fruntea, cu ochii plini de flăcări/Şi cu furoarea-n faţă: „Ce! fiii mei sclavi vouă?/În servitute fiii, a mea posteritate?/Mai bine jos despoţii! De jos, din rădăcină/Să moară tirania!” răcneşte, se repede,/Ia furios măciuca şi capul drept în două/Lui Abel îl despică.”*

În ciuda imperfecţiunilor ei, *Anatolida* rămâne, alături de *Ţiganiada*, cea mai importantă operă poetică românească de dinainte de Eminescu. Ca şi *Istoria ieroglifică* are un aer de stranietate; amândouă sunt născute din încercarea autorilor lor de a da limbii române capacitatea de a se ridica la înălţimea cogitaţiilor abstracte şi a-i aduce un spor de expresivitate. Şi de aici contorsionarea frazelor după modelul topicii latine la Cantemir, de aici abuzul de italienisme al lui Heliade, cu ajutorul cărora acesta credea că poate înnobila limba. Dacă ar fi beneficiat de un limbaj poetic cristalizat de a lungul câtorva secole şi de o venerabilă tradiţie literară, aşa cum se întâmpla în marile literaturi europene, *Anatolida* ar fi putut să fie poate o capodoperă a literaturii universale. Privită dintr-o asemenea perspectivă, ea rămâne un semi-eşec care valorează însă, raportat la realizările de până atunci ale literaturii române, cât o împlinire. Iar Ion Heliade Rădulescu merită o preţuire mai mare decât cea care i se acordă de obicei. Personajul a fost umoral şi incomod, a stârnit adulaţii şi antipatii, a avut ciudăţenii şi excentricităţi care l-au făcut câteodată ridicol. Scriitorul a fost contestat de Maiorescu, privit cu neîncredere de Călinescu, care, deşi îi recunoştea unele merite, i-a reproşat *“filologia deplorabilă”*, dar este redescoperit de critica ultimelor decenii. *“Ion Heliade Rădulescu* - afirma Marin Mincu - *este un poet în sensul actual al cuvântului; el nu a fost doar un slujitor romantic al inspiraţiei, ci un artist lucid, un creator de poetică la modul modern.”* La rândul său Nicolae Manolescu aprecia că ***„Anatolida sau Omul şi Forţele****, capodopera întregii lui poezii, este un poem miltonian, în care celestul, divinul, extazele sau angelismul sunt convocate împreună cu infernalul, apocalipticul şi demonicul, într-o unitate a contrariilor rareori atinsă în lirica română.”*

CONSTANTIN ŢÎNTEANU. Copaci răsturnați. Drumul de la memoria frunzei la memoria pietrei. De la coaja fotografiei la eternitatea esenței. Pe greutatea pietrei grele și tragice, sculptorul pune fragila ștampilă a clipei, a unei frunze banale care se așează pe spatele pietrei ca și cum ar fi spinarea unui animal preistoric. Un refuz al organicului și o căutare a unui organic-metaforic, exprimat într-o limbă plastică oximoronică. Astfel, echipa de sculptori ,,ANDEZIT” creează sfere ce cuprind elemente ale realității descărnate de funcționalități și elemente imaginare, venite aici în sfera formei artistice, atrase de dorul pătrunderii în real. Aici ,,realul” se odihnește în imaginar și fantastic, iar imaginarul se odihnește în real prin întruparea tridimensională.

litere

Fable (1845)
By Ralph Waldo Emerson
(1803 - 1882)

R.W. Emerson was a prominent representative of the American Romantic Movement. A poet, an essayist and philosopher, he cultivated in his work the romantic belief in the power of the individual. More than that, he was the vocal promoter of Transcendentalism, the philosophic and literary school of thought of American Romanticism, which advocated respect for nature and man's individuality. His main works include: 'Nature' (1836), 'Essays, First and Second Series' (1841,1844), 'Poems' (1847) etc. In the following fable, under the guise of an argumentative conversation between a mighty mountain and a squirrel ('Little Prig') as to which of them is better, Emerson stands true to his belief that in the grand scheme of nature, all forms of the material world, animate and inanimate, are but equal parts of a harmonious whole.

The mountain and the squirrel
Had a quarrel;
And the former called the latter 'Little Prig'.
Bun replied,
'You are doubtless very big;
But all sorts of things and weather
Must be taken in together,
To make up a year
And a sphere.
And I think it no disgrace
To occupy my place.
If I am not so large as you,
You are not so small as I,
And not half so spry.
I'll not deny you make
A very pretty squirrel track;
Talents differ; all is well and wisely put;
If I cannot carry forests on my back,
Neither can you crack a nut.'

Fabulă (1845)
De Ralph Waldo Emerson
(1803 - 1882)

Traducere și prezentare de PROCOPIE CLONȚEA

R.W. Emerson a fost un reprezentant de seamă al curentului literar romantic din America. Poet, eseist și filosof, el a cultivat în opera sa credința romantică în capabilitățile indiviuale ale omului. Mai mult decât atât, el a fost portavocea Transcedentalismului, mișcarea de gândire filosofică și literară a romantismului american, care promova respectul pentru natură și individualitatea ființei umane. Printre operele sale se remarcă:"Natura" (1836), "Eseuri, Prima și a Doua Serie" (1841, 1844), "Poezii" (1847) etc. În fabula de mai jos, prin subterfugiul unei conversații argumentative dintre un munte maiestos și veveriță (Pitică-nfumurată) despre care dintre ei este mai bun, Emerson rămâne fidel încrederii sale în planul grandios al naturii, potrivit căruia toate formele lumii materiale, animate sau inanimate, sunt doar părți egale ca importanță ale unui întreg armonios.

Veverița și un munte
S-au pornit să se înfrunte;
Zice el: "Pitică-nfumurată",
Și-i zice ea,
"Ești mare cât lumea lată;
Dar multe alea, vremea, iată,
Toate ele se-nsoțesc,
Pân'ce anul împlinesc,
Sau fac ceva, ce diferă;
O sferă.
Și cred eu că nu-i rușine
Să-ți știi locul, ca mine; Nu-s eu mare ca tine,
Tu mic nu ești, uite,
Și nici pe jumate iute.
Nu zic, ești cel pe care,
Îmi fac drăguța de cărare;
De te pricepi, faci treabă bună;
Nu pot căra eu păduri în spinare,
Nici tu nu poți sparge o alună".

Admiterea la Drept

(urmare din p. 14)

- Întocmai!

- Așadar nu putem spune nici că – pe temeiul celor discutate anterior – s-ar putea trage concluzia că facultatea de medicină ar putea fi numită facultatea de nesănătate precum facultatea de drept ar putea fi denumită facultatea de nedreptate.

- Așa reiese.

- În plus, spre deosebire de drept unde precum ai spus nu există grade de comparație, căci nu putem spune mai puțin drept, foarte drept, prea-drept, putem spune foarte bine că un om este foarte sănătos sau mai puțin sănătos sau că are probleme de sănătate, fără să fie întru totul bolnav.

- Chiar așa cum zici. Căci de multe ori am auzit urarea și eu însumi am folosit-o adesea: multă sănătate! Dar nu i-am urat nimănui care a mers la judecată: multă dreptate!

- Atunci reiese că medicina se ocupă de sănătate și de gradele ei, tocmai pentru ca omul să nu ajungă la boală, încercând să prevină și să păstreze proporțiile umorilor în bună rânduială, pentru ca omul să poată să rămână sănătos, ba chiar să crească în sănătate sau să-și folosească sănătatea în scopuri tot mai înalte, căci una e să fii sănătos doar atât cât să te bucuri de viața petrecută într-un singur loc și alta e să fii sănătos în așa fel încât să poți colinda lumea toată.

- Nu văd nici un motiv pentru care aș obiecta la cele spuse.

- Însă magistrații nu se ocupă nici în acest fel cu dreptatea, căci nu încearcă nici să prevină instalarea nedreptății, nici să cultive simțul dreptății – toate acestea căzând în sarcina filosofilor și oamenilor politici.

- Așa este.

- De unde rezultă că magistrații se ocupă în mod exclusiv cu nedreptatea, fiind atrași sau chemați doar de lucrurile și faptele injuste, nedrepte și rele – deja petrecute – fără să încerce să-l îndrepte pe făptaș, ci ocupându-se doar de pedepsirea acestuia și excluderea lui din cetate. Dacă l-am compara încă o dată cu medicul, el ar fi ca un medic care ar scoate o măsea bolnavă fără să știe cum să îngrijească ceilalți dinți ca să nu ajungă la carii, ar fi ca un stomatolog care nu ar ști decât să scoată dinții din gură.

- Într-adevăr, așa pare.

- Atunci tinerii care se îndreaptă acum spre Drept sunt atrași de dreptate sau de nedreptate?

- Mă uluiește claritatea cu care apare acum, Socrate, că toți acești tineri care vor să devină magistrați sunt atrași mai mult de nedreptate decât de dreptate și că facultatea pe care o urmează ar trebui să se numească Facultatea de Nedreptate.

- Pe câine! Și mie îmi pare că este atât de uimitoare concluzia noastră, deși evidentă ca lumina zilei, că îmi vine să spun – deși o văd cu claritate în fața ochilor – că așa ceva nu există, mai mult, că așa ceva nu este posibil.

- Și totuși așa pare să fie, Socrate, dacă nu vom fi greșit ceva în cursul între-vorbirii noastre.

- Și ca și cum nu ar fi îndeajuns de uimitoare concluzia la care am ajuns se adaugă la ea ceva care-i sporește grozăvia: nici în timpul facultății, nici după – acești magistrați nu deprind filosofia, ba chiar învață să o disprețuiască sau să o urască deși, cum am văzut, filosofia este, în afară de politică, singura activitate al cărei scop este binele și dreptatea, cultivarea simțului dreptății și prevenirea instalării nedreptății. Doar că, fără filosofie, și oamenii politici ajung să comită nedreptatea și, neștiind ce este binele, ajung să facă răul.

- Nu pot să te contrazic.

- Caută deci dacă poți să aduci vreo obiecție celei de-a doua concluzii care se desprinde din între-vorbirea noastră. Dacă nu cumva ai uitat de unde a pornit discuția de față...

- Amintește-mi tu în caz că tu însuți nu ai uitat...

- Dialogul nostru a început de la numărul mare de candidați la Drept. Spuneam că acest număr mare se datorează cererii de pe piața locurilor de muncă în domeniul magistraturii. Însă cererea înseamnă lipsă, iar lipsa în domeniul dreptului o definim ca nedreptate. Reiese așadar că într-o societate în care există un asemenea interes pentru Drept dreptatea este mai curând absentă, adică există un nivel foarte ridicat de nedreptate.

- Întru totul așa îmi apare acum și mie.

- Atunci cred că mai putem trage și o altă concluzie din moment ce am stabilit că între toate domeniile – doar filosofia se ocupă cu adevărat de dreptate.

- Care să fie aceea?

- Cred că putem spune că într-o societate în care interesul pentru Drept este foarte crescut, interesul pentru Filosofie este foarte scăzut.

- Într-adevăr, chiar azi m-am întâlnit cu un prieten care-mi spunea că locurile la Filosofie au rămas de ani buni neocupate.

- Iată deci că și faptele confirmă concluzia la care am ajuns numai prin puterea rațiunării. Ne putem da seama din numărul de candidați și absolvenți de Drept – de creșterea nedreptății într-o societate și de scăderea interesului pentru filosofie, singurul domeniu care se ocupă de cultivarea simțului binelui și dreptății în om, de prevenirea înfăptuirii răului și de recuperarea celui care l-a înfăptuit.

- Dar dacă spui că filosofia îl recuperează pe cel rău, nu faci oare aceeași greșeală pe care am făcut-o eu mai devreme asemănând dreptul cu medicina, anume că asemeni filosofia cu medicina?

- În nici un fel. În primul rând pentru că după cum s-a putut vedea „dreptul" la care te refereai nu era nici pe departe Drept, ci „Nedrept" din moment ce Facultatea de Drept a putut fi numită, cu bun temei, Facultatea de Nedreptate. Magistratul se ocupă de nedreptate și nu de dreptate. În al doilea rând, pentru că – chiar dacă dreptatea nu are grade precum sănătatea și nu putem distinge decât între drept și nedrept ca termeni opuși, totuși filosofia încă poate fi comparată cu medicina, și a și fost numită de altfel medicină a sufletului. Căci precum un medic adevărat, filosoful știe să îngrijească simțul dreptății și al binelui, să prevină, să distingă binele de rău astfel încât omul să nu poată ajunge să facă răul. Iar apoi, chiar dacă-l va fi făcut, filosoful va trata acel om ca pe un om bun, nu ca pe unul rău așa cum face magistratul – pedepsindu-l, aruncându-l în temniță sau exilându-l ori, în caz contrar, dacă-l iartă – uitând de el. Dimpotrivă, filosoful crede că răul vine din greșeală, greșeala din ignoranță, iar ignoranța se tratează prin cunoaștere și prin între-vorbire. Iar tot așa cum într-un oraș din care au dispărut medicii sau sunt într-un număr prea mic trebuie să te aștepți un număr mare de ciocli, tot astfel când vezi foarte mulți magistrați într-o cetate trebuie să te gândești că din ea au dispărut sau sunt foarte rari filosofii...

- Într-adevăr, așa pare că stau lucrurile, Socrate. Dar iată pare că umbrele cad altfel. Pesemne vorbirea ta l-a convins chiar și pe Apollo să se pună din nou în mișcare...

Atunci reiese că medicina se ocupă de sănătate și de gradele ei, tocmai pentru ca omul să nu ajungă la boală, încercând să prevină și să păstreze proporțiile umorilor în bună rânduială, pentru ca omul să poată să rămână sănătos, ba chiar să crească în sănătate sau să-și folosească sănătatea în scopuri tot mai înalte, căci una e să fii sănătos doar atât cât să te bucuri de viața petrecută într-un singur loc și alta e să fii sănătos în așa fel încât să poți colinda lumea toată.

Mihai Barbu

Acasă la Rebreanu. Fata lui Ion al Glanetașului din Prislop, la 88 de ani, a fost extrem de generoasă: „Mă, hai și ie carul și fă cu el ce vrei tu!”

Din șoseaua ce vine de la Cârlibaba, întovărășind Someșul, când la dreapta, când la stânga, până la Cluj și chiar mai departe, se desprinde un drum alb mai sus de Armadia, trece râul peste podul bătrân de lemn, acoperit cu șindrilă mucegăită, spintecă satul Jidovița și aleargă spre Bistrița, unde se pierde în cealaltă șosea națională care coboară din Bucovina spre trecătoarea Bârgăului. Lăsând Jidovița, drumul urcă întâi anevoie până ce-și face loc printre dealurile strâmtorate, pe urmă însă înaintează vesel, neted, mai ascunzându-se printre fagii tineri ai Pădurii Domnești, mai poposind puțin la Cișmeaua Mortului, unde picură veșnic apă de izvor răcoritoare, apoi cotește brusc sub Râpele Dracului ca să dea buzna în Pripasul pitit într-o scrântitură de coline. La marginea satului te întâmpină din stânga o cruce strâmbă pe care e răstignit un Hristos cu fața spălăcită de ploi și cu o coroniță de flori veștede agățată de picioare. Suflă o adiere pe lemnul mâncat de carii și înegrit de vremuri. Satul parcă e mort.
Bine ați venit în lumea lui Rebreanu și al lui Ion al Glanetașului...

Rebreanu a murit la doar 59 de ani, la 10 noaptea, de un cancer pulmonar și a fost înmormântat la Valea Mare Ștefănești, lângă Pitești, în curtea bisericii din sat. În ziua de 27 noiembrie 1944, la insistențele lui Mihai Sadoveanu și Camil Petrescu, e dezgropat și mutat la Bellu.

Neconcordanțe dintre realitate și ficțiune: unora le-am pus o mână, altora le-am tăiat un picior...

Custodele Casei memoriale își începe povestea despre Rebreanu și eroii săi recitând ca pe o litanie minunatul text cu care începe romanul ***Ion***. Era precum o cântare *a capella* pentru că și oaspeții casei, ardeleni ca și el, spuneau același text cu ochii închiși. Această localitate înainte se numea Prislop, în roman apare ca Pripas. Punctul culminant, în această generoasă introducere, este evocarea acelui Hristos de tinichea. „Doar lemnul s-a schimbat”, ne asigură custodele, „că l-au mâncat cariile, locul e același, iar peste drum e casa în care ne aflăm, a învățătorului Zaharie Herdelea din roman (tatăl scriitorului în viața de toate zilele)”. În roman, ca și în realitate, Ion a fost căsătorit cu Ana. „În ficțiunea lui Rebreanu, Ana se spânzură dar, de fapt, Ana a trăit până în anul 1973, când a sfârșit de moarte bună. Tot în roman, Ion și Ana au avut un singur copil, pe Petrișor, care a murit dar, în realitate, cei doi eroi au avut șase copii din care mai trăiește o fată. Are 90 de ani și, în urmă cu doi ani, a făcut o frumoasă donație Muzeului. Șase ani de zile m-am rugat de ea ca să ne dea carul lui Ion și al Anei. N-o vrut să mi-l dea și pace”, se lamentează Custodele. „În urmă cu doi ani, îmi trimite vorbă: ***Mă, hai și ie carul și fă cu el ce vrei tu!*** L-am luat și l-am pus în curtea Muzeului...” În interior, putem admira cămașa, pălăria și cureaua lui Ion, zadia, mărgelele, năframa și furca de tors ale Anei, poze ale eroilor, ale satului și ale Jidoviței, locul unde fiul învățătorului o frecventa pe Roza Lang. În roman, Ion moare omorât, cu sapa, de George pentru că-i făcea curte Floricăi dar, în viața de toate zilele, el moare de moarte naturală. „Asta-i ficțiunea!”, ne avertizează Custodele. De unde să știe eroii lui Rebreanu că scriitorul i-a avertizat deja, în această delicată chestiune de teorie literară, pe consătenii săi din ***Cuibul visurilor***: *Din satul acesta am luat toate personajele rustice din literatura mea. Unora le-am pus o mână, altora le-am tăiat un picior, i-am împătimit pe unii, i-am făcut să cugete pe alții și oriunde i-am plasat în cărțile mele, tot din Maierul Năsăudului i-am luat.* ***Case close!,*** vorba americană a unui zelos polițist local.

Ia fă bine și mai zî o dată vorba asta: era bine făcut, bărbat fain și drept ca un steag...

Cine a fost Rebreanu pentru oamenii locului aflăm din mărturia unui consătean, de același leat cu scriitorul, care l-a urmărit cu atenție într-una din vizitele lui acasă: „Cu mine o stat mult, tare mult de vorbă. Îmi spunea că sat ca aista nu-i găsî de-i îmbla în multe alte țări. Era un bărbat falnic, cu păr alb ca oaia, voroveam de una de alta, mă-ntreba de necazuri. Îi plăcea să cânte hori de-aistea, de-a noastre, ca pi la noi. Era scurt la vorbă, mai aminte îi era s-asculte cum povestesc eu, ori altul. Când îi părea c-am zîs câte una pe placul lui, zâcea rugător: ***Ia fă bine și mai zî o dată vorba asta!*** Cunoștea toate râpile și văile aistea pe nume, pesemne că de când era băiat, că el aici s-o trezit pe lume, cu noi și cu valurile noastre. Mai cu seamă îi era drag vara pe lângă Someș, acolo în Arini, cum îi ziceam noi din bătrâni, la locul morii celei vechi a Pârtinoiului, unde se țâne dumineca jocul. Într-o duminică dimineața, vara, parcă amu-l văd înaintea mea. L-am pândit cum s-o uitat un *dărab* (o bucată, n.n.) de vreme, cu mânurile la spate, la roțile morii și la răchita cea groasă și borțoasă care amu-i tot acolo... Și se uita și se uita lung, bag sama că îl pândea câte un dor. Apoi se mai *spațirea* (plimba, n.n.) cu Dumitru dascălu', cu Dariu Pop și cu Vichente notărașu', ortaci de-ai lui că se-aveau bine, vezi Doamne, de pe când erau prunci ca mieluşeii. Era bine făcut, bărbat fain și drept ca un steag. Când eram holtei, i-am cetit niște cărți făcute de el, era cel mai învățat domn. Apoi tare bine o mai priceput el aleanurile și sufletul plugarului. Și o hotărât Comuna să-i deie onorul cel mare și să-l gratuleze c-on loc în mijlocul satului ca să-și rădice o curte aici, între noi. Eu eram pe atunci casar comunal și-am iscălit”.

Ascultă, băiețaș, mi-a zis doamna Puia, ***să le spui vizitatorilor tăi că tatăl meu...***

În timpul regimului trecut, la Ana veneau mulți oameni s-o vadă. Dintr-un grup de studente, una îi pune următoarea întrebare: *Lele Lodovică, ce părere ai dumneata despre cele scrise de Rebreanu în romanul **Ion**?* Lodovica era o femeie foarte zgârcită la vorbă. (Preotul Belciug i-a citit romanul, așa că femeia era în cunoștință de cauză...) Ascultă domnișoară, tare frumos o scris, dar cu un singur lucru nu sunt de acord: ***De ce o trebuit să mă spânzure?*** Muzeul s-a deschis în ziua de 2 iunie 1957. Cu această ocazie, soția lui Liviu Rebreanu a donat unul din cele trei birouri la care scria scriitorul, o mașină de scris, o lampă de veghe, nelipsitul serviciu de cafea și scrumiera pentru tutunul indispensabil scrierii nocturne. *Aici a scris o parte din operele sale, dar și pe **Ion** al vostru.* Rebreanu a fost căsătorit cu actrița Ștefania (Fany) Rădulescu și au avut o singură fată, pe Florica Puia Rebreanu, care a murit în ziua de 23 septembrie 1995, la 89 de ani. Ea a fost căsătorită cu un ofițer de cavalerie, primul crainic sportiv din România. Nu au avut copii. La una din vizitele sale la Muzeul din Prislop, Custodele și-a luat inima-n dinți și i-a pus doamnei următoarea întrebare: „Stimată doamnă, ce părți negative avea maestrul?” *Ascultă, băiețaș,* mi-a zis doamna Puia, *să le spui vizitatorilor tăi că tatăl meu fuma cinci pachete de țigări pe zi și consuma 15-16 cafele zilnic. Scria doar noaptea, de la 9 seara până la 5 dimineața. Erau dimineți în care foile rămâneau albe, dar în alte zile găseam 7, 14, 21 de coli umplute de scrisul lui.* Rebreanu a murit la doar 59 de ani, la 10 noaptea, de un cancer pulmonar și a fost înmormântat la Valea Mare Ștefănești, lângă Pitești, în curtea bisericii din sat. În ziua de 27 noiembrie 1944, la insistențele lui Mihai Sadoveanu și Camil Petrescu, e dezgropat și mutat la Bellu. În anul 1972, osemintele lui Rebreanu au mai fost mutate încă o dată, alături de cele ale lui Eminescu, Caragiale și Coșbuc.

Pipău și Hristos-ul său de peste munte. O evocare a părintelui și poetului Ioan Pintea...

„N-am știut decât târziu, foarte târziu, că Pipău era un fel de sculptor în lemn. Artist. De aceea nu lucra nimic, toată ziua mesteca tutun. *Bea tutun*, cum spun regățenii. A sculptat un Iisus din lemn (poate lemnul pe care l-am ajutat eu să-l taie) pe care l-a instalat, nu departe de Sleamăn, la intrarea în sat. Nu e o Troiță, nici o răstignire, cum vedem de obicei, e un Iisus sculptat, scos din preaplinul lemnului, cu brațe scurte, mâini mici, cap oarecum rotund, colorat în întregime, protejat de un adăpost și care poate fi văzut până astăzi pe mâna dreaptă cum intri în Runc. De zeci de ani toți care trec pe aici se închină în fața sculpturii lui Pipău. A fumat el iarba dracului, dar, uite, că n-a uitat de Hristos! Copii n-a avut, lumea i-a uitat numele... Porecla și Hristos-ul încrustat în lemn, însă, l-au nemurit”.

Șerban Ionescu, imaginea cinefilă a lui Ion al Glanetașului...

În interiorul Muzeului, pe lângă pozele lui Ion ale Anei, am dat și peste fotografia color a lui Șerban Ionescu, în rolul emblematic al țăranului ardelean. Gazdele erau foarte contrariate de felul desăvârșit în care un actor din Regat a putut să interpreteze atât de bine un țăran ardelean. Am fost foarte mândru că Șerban a făcut acest rol pe vremea când era actor la Teatrul din Petroșani și făcea naveta între *Pluta Meduzei, În căutarea sensului pierdut* (unde juca roluri de primă mână) și filmările la capodopera regizorului Mircea Mureșan. În urmă cu vreo trei ani, am propus Consiliului local din Petroșani să schimbe numele cinematografului ***Victoria*** în ***Șerban Ionescu*** și am reușit să-i conving că-i mai bine așa. Cu această ocazie un mare pictor, Valeriu Mladin, a adus o pictură de mari dimensiuni cu portretul lui Ion al Glanetașului, care a împrumutat figura marelui actor. Artistul plastic a cerut o sumă relativ modică pentru a o lăsa fie cinematografului, fie teatrului. Când a fost vorba de bani, totul s-a transformat într-un fiasco. Nici marii oameni de afaceri din Vale, cu averi semnificative făcute pe spatele statului, nici primarul, nici directorul teatrului n-au vrut să-și lege numele de o operă de artă. Am văzut, în marile muzee americane, cum un tablou de un mare maestru are alături o plăcuță care însoțește opera de artă și unde sunt menționate atât numele autorului, cât și pe cel al generosului mecena. Și acolo era vorba de sume ce se învârt în jurul a milioane de dolari. Ați putut citi, mai sus, cum un consiliu comunal, în urmă cu o sută de ani, i-a oferit lui Rebreanu un loc în chiar vatra localității pentru a-și ridica o casă. (Azi dacă o localitate te declară cetățean de onoare beneficiezi de călătorii gratuite pe mijloacele de transport în comun. Dacă, e de la sine înțeles, parcul auto e al primăriei...) Pentru imaginea pictată în ulei, pe mari dimensiuni, a eroului lui Rebreanu, un consiliu local municipal, din zilele noastre, nu a găsit mărunțișul necesar pentru a achiziona un tablou. Numele teatrului ***Valea Jiului*** a fost schimbat, după Revoluție, de către directorul de atunci, scriitorul Dumitru Velea, în ***Ion D. Sîrbu***. Credeți că există vreo piesă de Sîrbu în repertoriul teatrului din Vale? Pe dracu'! În tot acest timp, în județul nostru de munte se vorbește, mereu, de *Ofensiva culturală*. Muzeul din Prislop are toate edițiile princeps ale operelor lui Rebreanu și toate cărțile care au fost traduse, până în prezent, în lumea largă. Deasemenea, muzeul mai are un amfiteatru pentru conferințe unde pot rula toate ecranizările după cărțile ilustrului fiu al comunei. Ca să facem o paralelă, între județul nostru și județul lui Rebreanu și Coșbuc, în Bistrița-Năsăud, managerii culturali nu sunt înregimentați politic. Sunt veritabili oameni de cultură și asta se vede și se simte la tot pasul... Poetul Ioan Pintea, directorul Bibliotecii județene ***George Coșbuc*** din Bistrița, e unul din exemplele vii de om care sfințește locul. Sau, ca să formulăm mai adecvat, locurile...

Post scriptum În viața lor, cea de toate zilele, învățătorul Vasile Rebreanu și soția sa, Lodovica, au avut, împreună 14 copii. Preotul Sebastian Coșbuc și soția lui, Maria, nu s-au lăsat mai prejos și au avut, la rândul lor, tot 14 copii. Poate că așa am putut supraviețui ca neam în vremuri ostile...

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Dezbaterea cu tema „Limba română – graiul primordial apărut pe Pământ”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Viața merge înainte”, coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu, avându-l invitat pe ing. Marian Tabără.

■ Dialogul cu tema „Mai avem nevoie de literatură și de biblioteci?”, în cadrul proiectului „Personalități Culturale Piteștene”, coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe sociologul Octavian Mihail Sachelarie.

■ „Lansarea romanului cu titlul „Nopțile Frumoasei”, de Maria Mona Vâlceanu, eveniment editorial care a avut loc în cadrul proiectului Clubul literar-artistic „Mona Vâlceanu”, coordonat de editorul, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Maria Mona Vâlceanu.

■ Lectură de poezie în cadrul Clubului „Cafeneaua literară”, coordonat de directorul revistei de cultură „Cafeneaua literară”, poetul Virgil Diaconu.

■ Noul proiect cultural-motivațional sub genericul „Imagini și cuvinte”, coordonat de poeta Anca Daniela Lovin, profesor de limba și literatura română la Colegiul Național „Dinicu Golescu” din Câmpulung.

■ Dialogul cu tema „Cultura, eterna Cenușăreasă?”, în cadrul proiectului sub genericul „La Vama Vremii”, coordonat de publicistul și scriitorul Nicolae Badiu, avându-l invitat pe directorul executiv al Direcției Județene pentru Cultură Argeș, scriitorul și eseistul Cristian Cocea.

■ Prezentarea volumului de versuri “Ce timp fără vreme. Poeme și imagini”, de Ion Dogioiu, eveniment editorial în cadrul proiectului cultural-educativ „Confluențe literare”, coordonat de poeta și profesoara Allora Albulescu, proiect derulat sub egida Fundației literare „Liviu Rebreanu”.

■ Prelegerea cu tema „Legiuitorul și Legea. Legile Naturii, ale Societății și ale Istoriei”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană”, coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

■ Recital liric din propriile creații literare, cu titlul “Vortexul iubirii”, în cadrul proiectului „Suflet pe rime și nuanțe”, coordonat de poeta și artistul plastic Loreta Din.

■ Prelegerea cu tema „Triunghiul lui Karpman”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală „Clubul de lumină”, coordonat de terapeutul și scriitoarea Corina Caltan.

■ Dezbaterea cu tema “Beneficiile muzicii” în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Adolescenți și mentori”, coordonat de criticul literar, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Magda Grigore, avându-l invitat pe Marius Bălan, solist vocal la Teatrul “Alexandru Davila” Pitești, instructor muzical pentru copii.

■ Dialogul cu tema “Vitalitate și vindecare”, în cadrul proiectului cultural-motivațional „Arta Devenirii”, coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe Elena Dumitru, coach spiritual și instructor de dans energetic.

■ Prelegerea cu tema „Ceapă și usturoi: o istorie culinară”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Istorie și istorii cu Marin Toma”, coordonat de redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești”, dr. în istorie Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema “Istoria pădurii”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul “Biografii de excepție”, susținut de Octavian Dărmănescu, dr. în istorie, muzeograf, scriitor.

■ Dezbaterea cu tema “Viitorul a fost ieri”, în cadrul proiectului “Personalități Culturale Piteștene”, coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe scriitorul și speologul Gabriel Cazan.

■ Festivalul Internațional de Folclor CARPAȚI 2023.

■ Prelegerea cu tema “Versuri de vară. Versuri de vacanță”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul “Teme culturale în emoții raționale”, susținut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Prelegerea cu tema “Filosofia pentru copii, o abordare integrativă”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul “Cugetările unui om de graniță”, coordonat de consilierul pentru dezvoltare personală Radu-Alexandru Dincă.

■ Proiectul „Medalion cultural cu Stelian Necșoi”, coordonat de cantautorul, scriitorul, artistul plastic și poetul de limba și literatura franceză Stelian Necșoi, având-o invitată pe Adriana Apostol, poetă, profesor psiholog, membră a Ligii Scriitorilor din România – București, a Societății Culturale “Apollon”, a Asociației “Creneluri sighișorene”.

■ Dezbaterea cu tema “Când credința vorbește limba filosofiei”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul “Colocviile Municipiului Pitești”, coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură “Argeș”, scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe filosoful și teologul Nicolae Turcan.

■ Prelegerea cu tema „Mama tuturor manipulărilor”, în cadrul proiectului sub genericul „Vaccin împotriva virusului manipulării”, susținut de sociologul, scriitorul și jurnalistul George Smeoreanu.

■ Prelegerea cu tema “Anul cultural Cantemir: Istoria ieroglifică”, în cadrul proiectului cultural-educativ “Istorie și istorii cu Marin Toma”, coordonat de redactorul-șef al revistei-document “Restituiri Pitești”, dr. în istorie Marin Toma.

■ Spectacolul muzical-artistic interactiv “Hello, Summer!”, desfășurat în Parcul Lunca Argeșului, susținut de copii care urmează la Centrul Cultural Pitești cursuri de aptitudini artistice: Gimnastică ritmică, sub îndrumarea antrenoarei Nicoleta Andrei – arbitru internațional, dans sportiv și de societate, sub îndrumarea coregrafului Alfred Schieb – arbitru internațional și cursul de chitară, coordonat de Andrei Bulf.

■ Dezbaterea cu tema „România Interculturală”, în cadrul proiectului „Ferestre Culturale”, coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, avându-l invitat pe Cosmin Bârzan, președintele Centrului pentru Resurse Civice.

“Colocviile Municipiului Pitești”, invitat - Nicolae Turcan

Proiectul „Ferestre Culturale”

Festivalul Internațional de Folclor CARPAȚI 2023.

Spectacolul muzical-artistic interactiv “Hello, Summer!”

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

actualitate

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

Regina tristeții

Există în lumea aceasta voci pe care parcă le știi dintotdeauna. Pare că le-ai auzit și tot auzit, și n-ai cum să te saturi de ele. Îți vorbesc pe limba ta, te mângâie într-un anume fel, îți tot spun povești pe care vrei să le auzi, și niciodată nu par că au cum să te dezamăgească. Radio Guerrilla a avut o astfel de voce feminină care, când te așteptai mai puțin, te găsea oriunde erai cu un cântec sub deviza „Ana are cântec". De multe ori aveai ocazia să auzi câte o piesă pe care o știi și o iubești interpretată cât se poate de bine de o voce care parcă avea atât de multe de spus, și se oprea fix când doreai mai mult. Și a tot continuat să cânte, și a ținut rubrica până într-un punct când a venit momentul ca vocea aceea să cânte piesele proprii, să explodeze, și acum să fie una dintre cele mai iubite voci din România.

Vocea de la radio era a Anei Coman, o artistă care de prin 2018 ne tot cântă. A început prin a cânta în engleză, și a făcut-o foarte bine, dovadă stând numărul mare de vizualizări și stream-uri pe care le-a adunat. Cu prima piesă lansată, „Real life", Ana a încercat marea cu degetul, luând pulsul industriei, și cu ușurință și-a arătat intenția de a deveni o voce cu adevărat importantă în peisajul muzical alternativ. A cântat în foarte multe locuri, și de fiecare dată și-a pregătit publicul pentru ce avea să urmeze – primul album. A fost o perioadă de creștere continuă, și era firesc ca după toată tatonarea să vină albumul care o va propulsa. Și a venit.

„9 missed calls" este albumul ei de debut, un album în care sunt piese deopotrivă în limba română, dar și în limba engleză, și care explorează mai multe sfere, ceea ce este absolut firesc pentru un album de debut. Ana cântă despre singurătate, dorințe ascunse, dragoste, durere, despărțiri, căutări și găsiri sau ne-găsiri, toate adunate în zece cântece. Piesa de bază a acestui album este fără urmă de îndoială „Contratimp", un imn pentru public la fiecare concert pe care Ana îl susține. Refrenul piesei este un strigăt de ajutor al tuturor celor care nu și-au găsit un loc pe care să-l numească „acasă", un loc care să te îmbrățișeze și să-ți lase un timp liniște cât să nu mai auzi nimic: „Aici nu-i locul meu, am venit pe-ascuns și tu nu fugi, dar nici nu te lași dus și simt un poate, văd un parcă, simt un „haide, ce-ar fi dacă?", iar tu-mi spui nu... dar îmi pictezi pe buze-un hai și-aș vrea, dacă poți... aș vrea să mai stai." (Contratimp)

„Contratimp" este, în fapt, piesa de temelie a celor două albume pe care Ana le-a lansat, pentru că însumează toată căutarea ei pentru un loc cunoscut. Ultima parte a piesei „Contratimp" pare că lasă o deschidere către o continuare pe care Ana o anticipa: „Hai du-mă acasă, eu tot aștept. La mine, la tine, oriunde! Dar gata. Îmi zici să plec, să gata. Să nu te mai aștept. Hai cheamă-ți un taxi, eu mai beau puțin. Mai sunt 5 minute, un pahar de vin și uite, mai stau. Mai stau cât de-un sărut, un pas contratimp, o țigară și-atât." (Contratimp).

Albumul „Pretext", apărut în anul 2023, pornește de la scânteia aprinsă de piesa „Contratimp", și explorează în amănunt toate temele pe care artista le-a descoperit scriind primul album.

Dacă albumul de debut vine cu un aer mai experimental, în care Ana încearcă teritorii noi, teme cât se poate de diverse, și abordări ambițioase, albumul „Pretext" este mai unitar, scris în totalitate în limba română, și care păstrează o coerență textual-poetică impecabilă.

Un element comun mai multor piese, și de altfel, a întregului univers adus laolaltă de Ana Coman este vinul. Sunt situații când vinul este văzut ca un pretext pentru o convorbire, o pauză, o modalitate de a pune timpul pe pauză pentru o privire prelungită ochi în ochi: „Să nu te mai aștept. Hai cheamă-ți un taxi, eu mai beau puțin. Mai sunt 5 minute, un pahar de vin și uite, mai stau." (Contratimp); situații când vinul este o chemare, o încercare de apropiere care pare că nu se va întâmpla: „M-ai uitat, te-am visat, Înc-un vin și n-o să mai vin, Dar până atunci mai e, și mă întreb de ce."(Vin); sau chiar situații când vinul este o scăpare, un drum pe care îl încerci atunci când toate celelalte drumuri rămân fără lumină: „Vinul iar e bun, n-are ce să ne doară/ Decât că n-am curaj să mă vrei mai mult/ Deja e frig, și fug și e a treia oară/ Când începe să îmi pară că mai bine mă minți/ Când nu zici nimic." (Colaps).

Există un fenomen pe cât de ciudat, pe atât de frumos în piesele Anei Coman, și acela este invocarea și totodată fuga de singurătate. Există un efect de yo-yo pe care îl putem găsi în piesele Anei, unde singurătatea trebuie să fie dozată perfect, altfel devine intruzivă sau cu totul absentă. Este un dans pe care îl simți și îl știi, un dans în cuplu în care piruetele și apropierile sunt cadențate și combinate într-un fel în care se păstrează în permaneță imprevizibilitatea.

Cu muzica pe care o face, cu vocea blândă și contemplativă, dar cu versuri care uneori pot tăia ca un brici, Ana Coman este fără îndoială regina tristeții, o coroană pe care o merită pentru cât de ușor poate să își facă oricând un castel din toate lacrimile căzute când muzica ei a fost ascultată în solitudine, spre dimineață, de toți cei care au avut nevoie de ea ca de un pansament pe suflet.

Bun de tipar

De-ale caniculei: indignări, îndrăgostiri, războaie

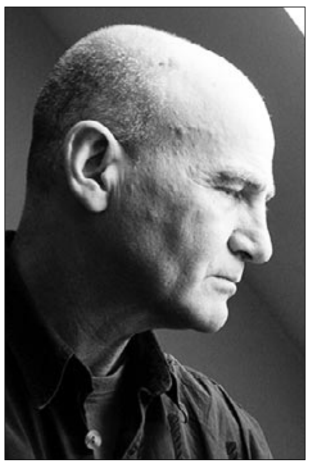
■ O BUTAFORIE UMANĂ. Indignat că Academia Română l-a sărbătorit pe Constantin Bălăceanu-Stolnici, la centenar, Gabriel Liiceanu îi smulge bastonul și-i rupe lavaliera, amintindu-și de trecutul sulfuros al boierului (*Contributors,* "Două centenare"): "Bălăceanu-Stolnici este însă, din 1965, colaborator al poliției politice comuniste, desfășurând, ca informator cu o vechime impunătoare, una dintre cele mai prodigioase cariere de turnător și agent de influență al Securității. Prin relațiile (și creditul moral) pe care, ca boier cu vechime genealogică multiseculară, le avea în emigrația română, a reușit să pătrundă în cele mai importante locuri din exil, de la directori ai Radioului Europa liberă și până la vârfuri ale intelectualității române din Franța și Germania. (...) În tot acest timp, Bălăceanu-Stolnici este ubicuu în spațiul public. Adoră să se distribuie în rolul de figură seniorială. E convins că, sprijinindu-și cu un aer demn palmele încrucișate pe mânerul sculptat al unui toiag, ține în viață memoria adevăraților boieri. Se costumează ca atare, chiar dacă pe dedesubt poartă haina invizibilă a adevăratei vocații: cea de prodigios turnător. Cine n-a văzut pe viu bastonul cu măciulie de argint al lui Bălăceanu-Stolnici, lavalierele sale somptuoase, lănțișorul de aur, trecut prin butoniera vestei, al ceasului de buzunar, ochelarii cu ramă aurită și șnur nu-și poate reprezenta corect cum a arătat una dintre cele mai jalnice butaforii umane din câte-au traversat spațiul public românesc (...) Înclin să cred că, în calitatea sa de turnător cu o vechime de 25 de ani (1965-1989), Bălăceanu-Stolnici a avut o carieră cu mult mai vastă și mai rodnică decât întreaga sa carieră medical-științifică și academică".

■ NOICA, AGENT DE INFLUENȚĂ. Recent publicata corespondență dintre Constantin Noica și Paul Anghel dă naștere la noi poziționări partizane, în războiul fără sfârșit, purtat între sincroniștii și protocroniștii culturii române. În *RL*, nr. 28/2023, Răzvan Voncu atacă morții la baionetă, după o pregătire de artilerie ideologică: "Nu era necunoscută istoriei literare strania pasiune a lui Constantin Noica pentru ciclul romanesc *Zăpezile de-acum un veac*, ca și pentru personalitatea sulfuroasă a autorului său, Paul Anghel. Se știe că, în general, filosofii nu se pricep la literatură și, în pofida superiorității cu care privesc această artă, au despre ea opinii dintre cele mai amuzante, când nu de-a dreptul ridicole. Însă, în cazul lui Paul Anghel și al celor 11 romane, scrise cu o remarcabilă lipsă de talent literar și de idei, amatorismul literar al lui Noica a mers mână în mână cu o stranie cecitate de ordin moral. Filosoful nu doar că lua drept «literatură mare» contorsionatele creații ale absolventului Școlii de Literatură «Mihai Eminescu» (instituție care constituia singura sursă de legitimare intelectuală a lui Paul Anghel, altminteri, un autodidact), dar îi ignora și vecinătățile, cu totul nefrecventabile. Acestea începeau cu «Glasul patriei» și «Tribuna României» – cele două ipostaze succesive ale oficinei comuniste de intoxicare propagandistică a exilului –, treceau prin mediile protocronist-securistice de la «Luceafărul» și «Săptămâna» și se opreau (dacă se opreau...) în paginile «Scânteii» (...) Dacă e limpede că nu a fost informator al Securității, nu mai e deloc sigur, după lectura acestor documente și scrisori, că Noica a fost un naiv (sau poate că nu atât de naiv) agent de influență". ("Orb prin Păltiniș")

■ SĂ-L ADORĂM PE McCARTHY. În același număr al publicației, Dan Stanca declară senin că adoră McCarthysmul. De ce? "Situația după război era crâncenă și doar cei naivi se puteau culca pe o ureche. Culcându-se, lăsau lumea la dispoziția celui care se considera pe atunci stăpânul întregii planete, nimeni altul decât Iosif Visarionovici Stalin (...) SUA au reacționat, dar nu au cedat nicio palmă de pământ din bătrânul continent. Dimpotrivă, au constituit NATO, au realizat ceea ce se numea Bundes Republik Deutschland, au frânat influența comunistă, au demarat Planul Marshall. Și mai presus de orice, au știut să pună la punct o propagandă inteligentă care s-a opus magistral propagandei grosolane venite dinspre Răsărit. Evident, au avut loc și excese, și abuzuri. Senatorul McCarthy s-a aflat în fruntea unei lupte teribile pentru a face față tuturor mofturilor pe care așa-zisele conștiințe progresiste le afișau. Artiști, cineaști, văzând că sunt luați la întrebări, își dădeau ochii peste cap, aproape să leșine, plângându-se că le sunt încălcate drepturile. De fapt, ei nu-și dădeau seama, sau se prefăceau, că indirect servesc o politică odioasă prin care drepturile omului nu doar că ar fi nesocotite, dar oamenii înșiși aveau să fie călcați în picioare (...) Senatorul McCarthy a fost detestat tocmai fiindcă a fost consecvent cu principiile sale. Toată perioada mccarthystă, înfierată acum și privită ca un fel de perioadă a prohibiției în plan ideologic, nu a reprezentat altceva decât atitudinea lipsită de echivoc a Americii care voia să apere omenirea aflată în mare pericol". Unul dintre progresiștii leșinați care își dădea ochii peste cap a fost periculosul Charlie Chaplin.

■ HAMBURGERUL SUPREM E ĂLA DE SE LASĂ AȘTEPTAT. În *Dilema Veche* (nr. 1004/2023), Adina Popescu ne împărtășește gusturile sale culinare ("Despre pizza comunistă și mâncarea decadentă occidentală"): "Un adevărat eveniment a fost deschiderea primului restaurant McDonald's, la Piața Unirii, pe 16 iunie 1995, nu a fost depășit în anvergura sa decît de primul concert al lui Michael Jackson, din 1992. Am fost și noi, cu gașca, să vedem →

Alexandru Jurcan

Fericirea alteia

Putem vedea/revedea pe *Netflix* filmul *Acompaniatoarea*, regizat de Claude Miller, după romanul Ninei Berberova. Ciudat cum scriitoarea a debutat la 84 de ani (în 1985) exact cu această carte, care regăsește suflul prozei rusești din secolul al XIX-lea. Ca la Cehov, iubirile nu se împlinesc, melancolia cuprinde sufletele, iar stepa rusească modelează aprig cugetele rătăcitoare. Nina Berberova a fost tradusă de Irina Mavrodin în 1996, la Ed. Humanitas. După *Acompaniatoarea* a mai scris *Boala neagră, Trestia revoltată, Învierea lui Mozart, Ceaikovski* etc.

Maria e cântăreață, iar Sonia pianistă. Suntem în Petersburgul anului 1919, cu troiene de zăpadă, frig, foame, ferestre înfundate cu cârpe. Sonia va colabora cu Maria (în film, numele sunt schimbate), înțelegând că „ea era cântăreață, iar eu acompaniatoarea, că acest concert era concertul ei și nu, așa cum spunea ea, al nostru, că gloria era a ei și că pe mine cineva mă înșelase, că eram trasă pe sfoară”. Deodată, un mecanism ingrat răsucește gândurile Soniei. Prin comparație, ea nu are nimic, trăiește degeaba pe lume. Maria are carieră, frumusețe, glorie, soț și amant. În jurul Soniei plutea fericirea **alteia,** gloria **alteia.** Atunci s-a născut un gând necinstit: „să găsesc punctul slab al acestei ființe puternice și să capăt puterea de a fi stăpână pe viața ei, atunci când nu voi mai putea îndura să fiu doar umbra ei”. Invidia. Planul doi anonim. O altă variantă la „Mozart și Salieri”. O recitire a lui Ibsen (*Rața sălbatică)*, când apare gustul neclar al răzbunării. Adică să spargi echilibrul uman, dezvăluind jocul de măști în mod brutal. De ce Maria e mereu fericită? Ea crede că însăși existența o face așa, poate simplul fapt că respiră, că trăiește. E convinsă că o ființă fericită trăiește deasupra tuturor celorlalți oameni. Un tren, un peron, un trecut „ce-mi scăpase printre degete, lipsită de prezent și cu un viitor obscur și vid”.

Joacă în film Elena Safonova, Romane Bohringer, Richard Bohringer. Banda sonoră a filmului e superbă. Muzica de operă naște prim-planuri percutante. Romane Bohringer e uluitoare: fragilitate copilărească, neputință, curiozitate. Sonia concluzionează: „oamenii și pasiunile lor trecuseră prin fața mea; îi văzusem din colțul meu, aspirasem să-i întâlnesc, ca să-l împiedic pe unul să facă ceva...să mă afirm, dar am fost evitată”.

Muzica, pianul, focul, pistolul cehovian – elemente care înalță filmul spre valoarea romanului. Dacă în filmul *Micuța Lili* Miller a fost modest, aici în *Acompaniatoarea* el stă cu demnitate la nivelul literaturii.

➔minunea, cozile erau imense, pierdeai o zi întreagă acolo, așa că am renunțat, însă am revenit cu încredere a doua sau a treia zi. Apoi am început să punem bani deoparte ca să ne sărbătorim zilele de naștere la Mc, perioada Pizza Hut, mai sănătoasă, se terminase. Îmi amintesc că eram odată la mare, la Costinești, și nu mai aveam nici un ban, nici măcar bani de naș ca să mă întorc acasă, totuși mă încăpățînam să nu mă ating de o rezervă, banii mei pentru Mc, pentru ziua mea. Și nu m-am atins. Pentru mine, și acum hamburgerul de la McDonald’s reprezintă hamburgerul suprem, l-am așteptat prea mult timp, puteți să-mi dați orice șmecherie din asta hipsterească Black Angus, cu trufe și brînză cu mucegai, cu medalia de aur la nu știu ce festival de burgeri, voi spune că cel de la Mc e mai bun, deși știu că nu e așa și nici măcar nu mai mănînc hamburgeri. Însă adevărul este că multe lucruri le-am așteptat prea mult timp, așa că au căpătat o valoare afectivă”. Unele femei zic că asta e valabil și în cazul mărțișului.

■ SCRIITORUL, CA ROCKERUL. În această primăvară, Mircea Cărtărescu a primit “Los Angeles Times Book Prize”, categoria Ficțiune, pe anul 2022, și s-a întâlnit cu cititorii americani, într-un turneu de promovare a romanului “Solenoid”. Obosit dar încununat cu lauri, scriitorul s-a întors acasă, bun prilej pentru *Viața românească* (nr. 6/2023) să-i solicite un interviu. “Î: **Mircea, n-ai obosit așa, global (!), adică străbătând globul, ca să răspunzi invitațiilor când de colo, când de dincolo?** R: Anul ăsta e chiar nebunie, pentru că s-au adunat invitațiile neonorate de mine în timpul pandemiei, așa că evenimentele s-au înghesuit unele peste altele până la sufocare. Nu doar că e cumplit de obositor să călătoresc, uneori în turnee ca de rocker, dar nici acasă, cât mai reușesc să stau, nu-mi pot trage sufletul, nici nu pot scrie, pentru că de fiecare dată îmi fac deja valiza pentru drumul următor. Unii poate că văd în drumurile mele un fel de turism, o distracție, ceva dezirabil și de invidiat, dar pentru mine e muncă și stres continuu, la care nu cred că mulți autori ai noștri, chiar la jumătatea vârstei mele, ar rezista. Evenimentele mele sunt de obicei în engleză, cu oameni renumiți alături, pe scenă, și în fața unui public foarte exigent. Fiecare cuvânt contează pentru imaginea ta și a culturii din care provii. De la anul o voi lăsa totuși mai moale, pentru că vreau să scriu și am ajuns ca-n bancul din copilărie: am cu ce, am cu cine, am unde, dar n-am când”.

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

La concertul lăudat

Una dintre zicalele pe care le țin minte din copilărie, cea cu pomul lăudat și cu sacul, are, ca orice vorbă de duh, aplicație inclusiv în domeniul care mă interesează cel mai mult, cel al muzicii live. Pentru că, în mulții ani în care-am fost la sute de concerte, nu puține au fost situațiile în care am fost dezamăgit de ceea ce am văzut, dar mai ales am auzit. Astfel, pe la mijlocul deceniului trecut, curiozitatea m-a adus în fața celor de la Faithless, nume de referință în discotecile anilor ’90. Sunet curat, dar o prestație atât de mediocră pe scenă a vocalistului Maxi Jazz încât n-am rezistat decât puține minute, mai ales că n-am fost niciodată fan al genului. O experiență asemănătoare am avut, fix în aceeași sală luxemburgheză, cu o altă trupă la modă în deceniul mai devreme menționat, The Cranberries. Aici am plâns mai mult după bani, pentru că chiar îmi doream să văd cum cântă celebra trupă irlandeză. Numai că Dolores O’Riordan părea clar în altă lume, cântând, cum spunem noi, “în dorul lelii”, ceea ce m-a trimis acasă înainte de mijlocul show-ului. Anii au trecut, și-am ajuns din nou la un concert Bon Jovi, în 2019, cu amintirile de la marele, la propriu și la figurat, concert din 2011 de la București, încă proaspete în minte. Numai că omul avea, de data asta, probleme serioase cu vocea, care se simțeau mai ales la piesele ritmate. Am văzut că până și el a recunoscut că nu e în formă, ulterior, când turneul lui, cel mai recent, de altfel, a ajuns în România. A venit pandemia, concertele s-au oprit, după care s-au mutat pe net, după care, firesc, au revenit. Și odată cu ele și dezamăgirile live, dintre care cea mai mare, până la momentul acesta, a fost prestația lui David Coverdale în cadrul celui mai important festival rock de pe-aici, Graspop. Omul a venit cu vreo doi-trei vocaliști de rezervă, care, de altfel, au și dus greul, în timp ce vedeta doar mai susura câte ceva, pe acolo, să nu plângem chiar după toți banii, nu puțini, plătiți pentru a fi martori la finalul carierei vocalistului de la Whitesnake. Pe repede înainte, ajung în vara lui 2023, când mă duc la un festival mai puțin cunoscut, prin Germania, și ajung să revăd Testament, ca un fel de compensație a concertului cu ei pe care l-am ratat chiar în preziua lockdown-ului. Numai că vocea lui Chuck Billy nu mai ducea, așa cum m-am convins, câteva săptămâni mai târziu, și la Graspop. Și, în plus, sunetistul trupei părea un pic depășit. Așa cum depășit mi s-a părut, tot în aceeași lună și tot în Germania, dar pe un stadion, sunetistul unei trupe cu mult mai multe pretenții, Muse, la al cărei recital n-am putut rezista, cu toată bunăvoința, decât vreo jumătate de oră. Șirul exemplelor de concerte dezamăgitoare ar putea continua, inclusiv cu experiențe românești, dar mă opresc aici, din motive de spațiu tipografic, menționând însă că riscul unui spectacol ratat este și va rămâne prezent indiferent de artist, loc și banii plătiți pe bilet. Deci bucurați-vă ori de câte ori sună bine, că data viitoare nu se știe. C-așa-i în tenis (pardon, în muzica live).

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, cu notele de subsol la finalul textului, nu în josul paginii).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu lucrări ale sculptorilor din grupul „ANDEZIT”: ILIE BOSTAN, VLAD CIOBANU, MAXIM DUMITRAȘ, PETRE VIRGIL MOGOȘANU, ANA-MARIA NEGARĂ, BOGDAN PELMUȘ, IOAN POP-VERETA, MARCEL STANCIU, FLORIN STREJAC, CONSTANTIN ȚÎNTEANU. (Texte: IOAN MARCHIȘ)

Consilier artistic:
IOAN MARCHIȘ
Corectură:
JEAN DUMITRAȘCU

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2023, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Pitești**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

Eufemia Griffo

Eufemia Griffo is from Settimo Milanese (Milano) Italy. She is a writer and poet. She has published books of poetry and fiction, including Dracula's inheritance ("The Legacy of Dracula"), which she co-authored with Davide Benincasa, "The river is still flowing" (her first collection of short story), "The branches of memories" (another collection of short story), her first historical novel "Paper shapes, Triora's witches", (August 2018), her second historical novel "From afar, Venice: the Travels of Marco Polo" (March, 2021), and her latest novel "The wind of Highlands tells" (July 2022).

She has won many awards for her writing and she has published her haiku in the best international magazines, journals and columns. In February 2019 she won the first international prize, "R.H. BLYTH AWARD" 2019 organized by Susumu Taikiguchi, Kala Ramesh and Rohini Gupta. In November 2022, Eufemia has received an honorable mention in "Autumn Moon Haiku Journal" edited by Bruce Ross. She is a member of "British Haiku Society" (BHS) since 2017. In December 2022, Eufemia Griffo received the international diploma of 'Haiku European TOP 100, most creative haiku authors' for the sixth year in a row.

Her blog is : Il fiume scorre ancora (The river still flows). https://ilfiumescorreancora.wordpress.com/

Eufemia Griffo, originară din Settimo Milanese (Milano), Italia, este scriitoare și poetă. A publicat volume de ficțiune, printre care „Moștenirea lui Dracula" (coautoare, alături de Davide Benincasa), „Râul încă mai curge" (prima sa culegere de nuvele), „Ramurile amintirii" (de asemenea o culegere de nuvele). În august 2018, a publicat primul său roman istoric, „Forme de hârtie, vrăjitoarele din Triora", urmat de un alt roman istoric „De departe, Veneția: călătoriile lui Marco Polo" (martie 2021), precum și de recentul său roman „Vântul din Scoția povestește" (iulie 2022).

Ca poetă, a primit numeroase premii pentru creațiile sale și a publicat haikuuri în reviste, jurnale și rubrici internaționale de valoare. În februarie 2019, i s-a acordat primul său premiu internațional, „R.H. BLYTH AWARD" 2019, organizat de Susumu Taikiguchi, Kala Ramesh și Rohini Gupta. În noiembrie 2022, Eufemia a primit o mențiune onorabilă de la „Autumn Moon Haiku Journal" editat de Bruce Ross. Este membră a British Haiku Society (BHS) cu începere din 2017. În decembrie 2022, Eufemia Griffo a primit diploma „EUROPEAN TOP 100 pentru cei mai creativi autori de haiku" pentru al șaselea an consecutiv.

Blogul său este „Il fiume scorre ancora" („Râul încă mai curge") https://ilfiumescorreancora.wordpress.com/

o adiere
blândă
licurici
în dormitor

*

childhood memories
my embroidered name
on each handkerchief

amintiri din copilărie
numele meu brodat
pe fiecare batistă

*

thunderstorm
a tiny leaf clings
to old lighthouse

furtună
o frunzuliță se agață
de vechiul far

*

morning ritual
I empty my mind
in the sunlight

ritual de dimineață
îmi golesc mintea
în lumina soarelui

*

a gentle breeze
fireflies
in the bedroom

o adiere blândă
licurici
în dormitor

*

sky map
ancient stars
above me

hartă cerească
stele străvechi
deasupra mea

*

after separation
dust of moth
on the windowsill

după despărțire
pulbere de molii
pe pervaz

*

dandelions
so light
the caress of wind

păpădie
atât de ușoară
mângâierea vântului

*

paper lanterns
a sparkling swarm
of tiny stars

lampioane de hârtie
un roi sclipitor
de stele mici

*

ruined abbey
a sunflower appears
among the weeds

mănăstire năruită
o floare a soarelui răsare
printre buruieni

*

winter park
a child sculpts
a snow angel

iarna în parc
un copil sculptează
un înger de zăpadă

Ana Drobot

Ana Drobot. Născută în 1983. În prezent lector univ.dr. la Universitatea Tehnică de Construcții București, Facultatea de Inginerie în Limbi Străine. Predau seminare de limba engleză, franceză, un curs de UE și Instituții Europene și un curs de Cultură și civilizație.

Am publicat patru volume de poezie haiku: *Gânduri japoneze/ Japanese Thoughts* (ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2016), *Plimbări/ Walks/ Promenades* (ed. Press Image, București, 2017), *Towards Japan/ Drumul către Japonia* (ed. Press Image, București, 2020), și *Foșnet pe alei/ Whisper in the Alleys/ Chuchotements dans les ruelles* (2020).

Sunt membră a Asociației Haiku Canada din 2020.

Am fost inclusă în Haiku Euro Top, Topul celor 100 cei mai creativi autori de haiku, între 2015-2021.

Ana Drobot. Born in 1983. Currently university lecturer, PhD., at the Technical University of Construction Bucharest, Faculty of Engineering in Foreign Languages. I teach seminars in English, French, an EU and European Institutions course, as well as a Culture and Civilization course. I have published four volumes of haiku poetry: Gânduri japone/ Japanese Thoughts (ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2016), Walks/ Promenades (ed. Press Image, Bucharest, 2017), Towards Japan/ Drumul către Japonia (ed. Press Image, Bucharest, 2020), and Foşnet pe alei/ Whisper in the Alleys/ Chuchotements dans les ruelles (2020). I have been a member of Haiku Association Canada since 2020. I was included in the Haiku Euro Top, the Top 100 most creative haiku authors, between 2015-2021.

pânzele
în vânt -
bărcile
din hârtie
deja pierdute

*

cireșe coapte -
ascunzându-și obrajii
după evantai

ripe cherries –
hiding her cheeks
behind the fan

*

parfumul de tei -
la magazinul de lux
superofertă

lime scent –
at the luxury store
super offer

*

plimbare în doi -
atât de apropiați
bujorii roșii

walking together –
so close to one another
two red peonies

*

fosta mea casă -
corcodușele verzi prind
un gust cam amar

my former home –
green mirabelles feeling
quite bitter

*

trandafir roșu -
obrajii gheișelor
ascunși de pudră

red rose –
the cheeks of the geisha
hidden behind powder

*

muncind iar la câmp -
caii abia mai urnesc
carul cu luna

working in the fields again –
the horses barely move
the chariot with the moon

*

pânzele în vânt -
bărcile din hârtie
deja pierdute

sails in the wind –
the paper boats
already lost

*

cireșe-amare -
nimeni nu vrea să-ncerce
gemul bunicii

bitter cherries –
nobody wants to try
grandma's jam

*

teiul în floare -
cartea de Eminescu
la anticariat

lime blossoms –
Eminescu's book
in the antique store

*

câțiva ghiocei
printre raze de soare –
vești de la rude

some snowballs
among the sun's rays –
news from relatives

haiku

Traduceri de MONA IORDAN

Pagină realizată de FLORIN GOLBAN